විනයපිටකෙ

කඞ්ඛාවිතරණීපුරාණ-ටීකා

ධම්මවිචය

පටුන

> "ධම්මා සුතා ධාතා වචසා පරිචිතා මනසානුපෙක්ඛිතා දිට්ඨියා සුප්පටිවිද්ධා."
>
> (මහා සුඤ්ඤත සුත්තං; මජ්ඣිම නිකායො, උපරිපණ්ණාසකො, සුඤ්ඤත වග්ගො.)

පටුන සංස්කරණය - භික්ඛු ධම්මවිහාරි

(ඡට්ඨ සංගායනා ත්‍රිපිටක වැඩසටහනින් උපුටා සකසන ලදී)

පටුන

නමො තස්ස භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස

කඞ්ඛාවිතරණීපුරාණ-ටීකා

ගන්ථාරම්භකථා

බුද්ධං ධම්මඤ්ච සඞ්ඝන්ති-ආදිනා යා පකාසිතා;
භදන්තබුද්ධඝොසෙන, මාතිකාට්ඨකථා සුභා;
තස්සා හි ලීනපදං වි-කාසනකොයමාරම්භො.

ගන්ථාරම්භකථාවණ්ණනා

විප්පසන්නෙනාති විවිධප්පසන්නෙන. කථං? ‘‘ඉතිපි සො…පෙ…. බුද්ධො භගවා, ස්වාක්ඛාතො…පෙ…. විඤ්ඤූහි, සුප්පටිපන්නො…පෙ…. ලොකස්සා’’ති (අ. නි. 5.10) එවමාදිනා. **‘‘චෙතසා’’**ති වුත්තත්තා තීසු වන්දනාසු චෙතොවන්දනා අධිප්පෙතා. තන්නින්නතාදිවසෙන කායාදීහි පණාමකරණං **වන්දනා,** ගුණවසෙන මනසාපි තථාව කරණං **මානං,** පච්චයප්පටිපත්තියාදීහි පූජාකරණං **පූජා,** පච්චයාදීනං අභිසඞ්ඛරණං සක්කච්ච කරණං **සක්කාරො,** තෙසං. **භාජනන්ති** ආධාරො, අධිකරණං වා.

ථෙරා මහාකස්සපාදයො, තෙසං වංසොති **ථෙරවංසො,** ආගමාධිගමසම්පදාය තස්ස වංසස්ස පදීපභූතාති ථෙරවංසප්පදීපා, තෙසං **ථෙරවංසප්පදීපානං.** අසංහීරත්තා **ථිරානං. විනයක්කමෙති** විනයපිටකෙ, ආරම්භානුරූපවචනමෙතං. සුත්තාභිධම්මෙසුපි තෙ ථිරා එව. ‘‘බුද්ධං ධම්මඤ්ච සඞ්ඝඤ්ච පුබ්බාචරියසීහානඤ්චා’’ති අවත්වා කස්මා විසුං වුත්තන්ති චෙ? පයොජනවිසෙසදස්සනත්ථං. වත්ථුත්තයස්ස හි පණාමකරණස්ස අන්තරායනිවාරණං පයොජනං අත්තනො නිස්සයභූතානං ආචරියානං පණාමකරණස්ස උපකාරඤ්ඤුතාදස්සනං. තෙන බුද්ධඤ්ච ධම්මඤ්ච සඞ්ඝඤ්ච වන්දිත්වා, ච-සද්දෙන පුබ්බාචරියසීහානඤ්ච **නමො** කත්වාති යොජනා. අථ වා **‘‘වන්දිත්වා’’**ති චෙතොවන්දනං දස්සෙත්වා තතො **‘‘නමො කත්වා’’**ති වාචාවන්දනා, **‘‘කතඤ්ජලී’’**ති කායවන්දනාපි දස්සිතාති යොජෙතබ්බං.

ඉදානි අභිධානප්පයොජනං දස්සෙතුං **‘‘පාමොක්ඛ’’**න්තිආදිමාහ. තත්ථ **පාමොක්ඛන්ති** පධානං. සීලඤ්හි සබ්බෙසං කුසලධම්මානං පධානං ආදිභාවතො. යථා ච සත්තානං ඛජ්ජභොජ්ජලෙය්‍යපෙය්‍යවසෙන චතුබ්බිධොපි ආහාරො මුඛෙන පවිසිත්වා අඞ්ගමඞ්ගානි ඵරති, එවං යොගිනොපි චාතුභූමකං කුසලං සීලමුඛෙන පවිසිත්වා අත්ථසිද්ධිං සම්පාදෙති. තෙන වුත්තං **‘‘මුඛ’’**න්තිආදි. අථ වා **මුඛන්ති** උපායො, තෙන **මොක්ඛප්පවෙසාය** නිබ්බානසච්ඡිකිරියාය මුඛං උපායොති අත්ථො. මහෙසිනා යං පාතිමොක්ඛං පකාසිතන්ති සම්බන්ධො. මහන්තෙ සීලාදික්ඛන්ධෙ එසි ගවෙසීති **මහෙසි.**

සූරතෙන නිවාතෙනාති ''තත්ථ කතමං සොරච්චං? යො කායිකො අවීතික්කමො''තිආදිනා (ධ. ස. 1349) සූරතෙන, නීචවුත්තිනා මානුද්ධච්චවසෙන අත්තානං අනුක්ඛිපනභාවෙන නිවාතෙන. **විනයාචාරයුත්තෙන** චාරිත්තවාරිත්තෙහි යුත්තෙන. ''සොණත්ථෙරෙන යාචිතො''ති අවත්වා **''සූරතෙනා''**තිආදි කස්මා වුත්තං, කිං දුස්සීලෙන වා දුට්ඨෙන වා අලජ්ජිනා වා යාචිතෙන වණ්ණනා කාතුං න වට්ටතීති චෙ? න න වට්ටති. ථෙරස්ස වචනං පටික්ඛිපිතුං න සක්කා, එවරූපගුණො ථෙරොච, යාචනවසෙන කත්තබ්බො ආදරෙනාති දස්සෙතුං වුත්තං.

නාමෙනාති අත්තනො ගුණනාමෙන. සද්දලක්ඛණසුභතො, විනිච්ඡයසුභතො, විඤ්ඤෙය්‍යසුභතො ච **සුභං**.

ගන්ථාරම්භකථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

නිදානවණ්ණනා

''ආවිකතා හිස්ස ඵාසු හොති, තත්ථායස්මන්තෙ පුච්ඡාමි...පෙ.... තුණ්හී, එවමෙතං ධාරයාමී''ති වත්වා ''උද්දිට්ඨං ඛො ආයස්මන්තො නිදාන''න්තිආදිනා නයෙන වුත්තං. එත්ථෙව යාවතතියානුසාවනකථාවසානෙ අථ ඛො උද්දෙසකාලෙ ''ආවිකතා හිස්ස ඵාසු හොතී''ති වත්වා ''උද්දිට්ඨං ඛො ආයස්මන්තො නිදානං. තත්ථායස්මන්තෙ පුච්ඡාමී''තිආදිනා නයෙන ආගතං. උපොසථක්ඛන්ධකෙපි එවමෙව ආගතං. තත්ථ පුබ්බෙ වුත්තං පච්ඡා ආගතසුත්තෙන විරුජ්ඣති. තස්මා යථා න විරුජ්ඣති, තථා උපපරික්ඛිත්වා ගහෙතබ්බං. එවං න විරුජ්ඣතීති එකෙ. කථං? ''ආවිකතා හිස්ස ඵාසු හොතී''ති වත්වා ''උද්දිට්ඨං ඛො ආයස්මන්තො නිදානං. තත්ථායස්මන්තෙ පුච්ඡාමී''තිආදිනා සුඋද්දිට්ඨං හොතීති එතං උද්දෙසලක්ඛණං ඉධාපි ඛන්ධකෙපි වුත්තත්තා. තස්මා ''ඵාසු හොතී''ති වත්වා ''තත්ථායස්මන්තෙ පුච්ඡාමී''ති වුත්තට්ඨානෙ අවුත්තම්පි ආනෙත්වා ගහෙතබ්බං. කස්මා? ඉධ නිදානං න දස්සිතං, උද්දෙසො උද්දෙසකාලෙ උද්දිසිතබ්බලක්ඛණස්ස තත්ථ වුත්තත්තා. අපිච ''නිදානුද්දෙසො''ති පදං උද්ධරිත්වා නිදානුද්දෙසං දස්සෙතුකාමොපි ''සුණාතු මෙ, භන්තෙ, සඞ්ඝො...පෙ.... ආවිකතා හිස්ස ඵාසු හොතී''ති පාඨවසෙන ආගතං නිදානං නිට්ඨාපෙත්වා උපරි අට්ඨකථාවසෙන යොජෙතබ්බං පාළිං ඉධ යොජෙත්වා ''තත්ථායස්මන්තෙ පුච්ඡාමි...පෙ.... ධාරයාමී''ති නිදානපාළිං පරිපුණ්ණං කත්වා පුන ''තත්ථ නිදානුද්දෙසො''ති උද්ධටපදවසෙන සඞ්ඛෙපතො නිදානුද්දෙසලක්ඛණං දස්සෙතුං ''එවමෙතං ධාරයාමී''ති වත්වා ''උද්දිට්ඨං ඛො ආයස්මන්තො නිදාන''න්තිආදි වුත්තං, තස්මා එවං උපරි ච ඛන්ධකෙ ච, අථ ඛො උද්දෙසකාලෙ ''ආවිකතා හිස්ස ඵාසු හොතී''ති වත්වා ''උද්දිට්ඨං ඛො ආයස්මන්තො නිදානං. තත්ථායස්මන්තෙ පුච්ඡාමී''තිආදි නිදානුද්දෙසොව දස්සිතො, න නිදානං.

සචනාණත්තිවචනන්ති එත්ථ සඞ්ඝනවකතරෙන වත්තුං අයුත්තන්ති චෙ? යුත්තමෙව. ''පාතිමොක්ඛුද්දෙසකෙන එවං වත්තබ්බ''න්ති භගවතා වුත්තත්තා භගවතොව ආණත්ති, න උද්දෙසකස්ස. ඉධ නවකතරවසෙන වුත්තං. ථෙරොපි පන උද්දිසිතුං ලභතීති දස්සනත්ථං **''ථෙරාධිකං පාතිමොක්ඛ''**න්ති වුත්තං. ඉමිනා සුත්තෙන නවකතරො න ලභතීති චෙ? තං දස්සෙතුං **''යො තත්ථ භික්ඛූ''**තිආදි වුත්තං.

යථා චතුවග්ගෙන ඨපෙත්වා උපසම්පදාපවාරණාඅබ්භානානි සබ්බං සඞ්ඝකම්මං කාතුං වට්ටති, එවං ''අතිරෙකවීසතිවග්ගෙන ඉමං නාම කම්මං කාතබ්බ''න්ති අවත්වා අතිරෙකවචනත්තා අඤ්ඤං අත්ථං සූචෙති, කිං තන්ති **''චතුවග්ගාදිනා''**තිආදි. තඤ්හි තෙහි එව සිද්ධං. කථං? චතුවග්ගෙන උපසම්පදාපවාරණා…පෙ…. වීසතිවග්ගෙන න කිඤ්චි සඞ්ඝකම්මං කාතුං න වට්ටතීති. එත්ථ ''දසවග්ගෙන අබ්භානකම්මමත්තං ඨපෙත්වා''ති වදන්තෙන චතුපඤ්චවග්ගෙන කරණීයානිපි දසවග්ගෙන කාතුං අනුඤ්ඤාතානි. තස්මා අතිරෙකෙන වට්ටතීති දීපිතං, ''ඨපෙත්වා''ති වචනෙන ඌනතරෙන න වට්ටතීති දීපිතමෙව. තස්මා න වත්තබ්බං අතිරෙකවීසතිවග්ගොති චෙ? වත්තබ්බමෙව. චතුපඤ්චවග්ගෙන කත්තබ්බං ඡසත්තඅට්ඨනවවග්ගෙන කාතබ්බන්ති ච, දසවග්ගෙන කාතබ්බං එකාදසද්වාදස…පෙ…. එකූනවීසතිවග්ගෙන කාතබ්බන්ති ච දීපිතං. ඌනතරෙන න වට්ටතීති දීපිතං පාකටතො. සබ්බප්පකාරෙන පන අතිරෙකවීසතිඅනතිරෙකවීසතිවග්ගෙ වුත්තෙපි දීපිතං හොතීති **වජිරබුද්ධිත්ථෙරෙන** ලිඛිතං. ඉතො පට්ඨාය ''ලිඛිත''න්ති වුත්තෙ වජිරබුද්ධිත්ථෙරෙනාති ගහෙතබ්බං.

සචෙ අනුපොසථෙපි වට්ටෙය්‍ය, ''උපොසථං කරෙය්‍යා''ති න වදෙය්‍ය, යස්මා අනුපොසථෙ කාතුං න වට්ටති, තස්මා ''අජ්ජුපොසථො''ති වත්වා පුන **''උපොසථං කරෙය්‍යා''**ති වුත්තං. ''පච්ඡිමකත්තිකපුණ්ණමා එවා''ති අවධාරණං තතො පරං පවාරණාදිවසස්ස නත්ථිතාය කතං. උද්ධං පකතිඋපොසථෙ වුත්තෙන පකතිචාරිත්තෙන සද්ධිං **ඉදම්පි.**

''නිමිත්තෙන නිමිත්තං සම්බන්ධිත්වා''ති න වත්තබ්බං ''තිවිධසම්පත්තියුත්තා''ති වුත්තත්තාති චෙ? වත්තබ්බමෙව. කස්මා? තිවිධසම්පත්ති නාම නිමිත්තසම්පත්ති, පරිසාසම්පත්ති, කම්මවාචාසම්පත්තීතිආදිං වත්වා ''නිමිත්තසම්පත්ති නාම පබ්බතනිමිත්තං, පාසාණනිමිත්ත''න්තිආදි වුත්තං, න නිමිත්තෙන නිමිත්තසම්බන්ධනං වුත්තං. අපිච ''තිවිධසම්පත්තියුත්තා''ති සම්පයොගඞ්ගෙසු දස්සෙත්වා පුන තමෙව පහානඞ්ගෙසු දස්සෙතුං ''නිමිත්තෙන නිමිත්තං සම්බන්ධිත්වා''ති වුත්තං. නදිසමුද්දජාතස්සරෙසු සම්මතසීමාතො කම්මානි න විපජ්ජන්ති උදකුක්ඛෙපසීමත්තාති ''විපත්තිසීමායො නාමා''ති කස්මා වුත්තාති චෙ? සෙසලක්ඛණානි සම්පාදෙත්වා නදියං සීමාය බද්ධාය උදකපරියන්තං කත්වා

සීමාගතත්තා පුන තං නදිං අන්තො කත්වා තළාකෙ කතෙ සචෙ තස්සා සීමාය කම්මං කාතුං වට්ටෙය්‍ය, සීමාතො කම්මානි න විපජ්ජෙය්‍යුං. යස්මා පන එවං කාතුං න වට්ටති, තස්මා ‘‘උදකුක්ඛෙපසීමත්තා’’ති වුත්තං අකාරණං.

වීසතිවග්ගකරණීයත්තා සඞ්ඝකම්මස්ස කම්මාරහෙන සද්ධිං **එකවීසති භික්ඛූ නිසීදිතුං න සක්කොන්ති’’**ති වුත්තං, සුඛනිසජ්ජාවසෙන නිසීදිතුන්ති අධිප්පායො. ‘‘පරිමණ්ඩලාකාරෙන නිසීදිතු’’න්ති අට්ඨකථායං වුත්තං. **තියොජනං අතික්කමිත්වා**ති මජ්ඣෙ ඨත්වා දියඩ්ඪං කත්වා තියොජනං. කොණතො හි කොණං තියොජනං අතික්කාමෙති, ආපත්තිඤ්ච ආපජ්ජති, සීමා ච අසීමා හොති. **කිත්තෙත්වා**ති නිමිත්තානි සම්පන්නානිපි අඤ්ඤමඤ්ඤනාමවිපරියායෙන, අනිමිත්තානං නාමෙහි ච කිත්තෙත්වාති අත්ථො.

රාසිකතං පංසුපි රුක්ඛෙසු ජාතෙසු **සුද්ධපංසුපබ්බතො** හොති. **ගුළපිණ්ඩපරිමාණො** ථූලතාය, න තුලගණනාය. **භූමියං පතිට්ඨිතො’’**ති ඉමිනා කුටසරාවාදීසු රොපිතං පටික්ඛිපති, තතො අපනෙත්වා පන තඞ්ඛණම්පි භූමියං රොපිතො වට්ටති. නවමූලසාඛානිග්ගමනං පන අකාරණං. ඛන්ධං ඡින්දිත්වා රොපිතෙ පන එතං යුජ්ජති. **සූචිදණ්ඩකප්පමාණො** කනිට්ඨඞ්ගුලිපරිමාණමත්තො. **‘‘අට්ඨඞ්ගුලුබ්බෙධො’’**ති ඉමිනා උබ්බෙධො පරිච්ඡින්නො හොති, **‘‘ගොවිසාණමත්තො’’**ති ඉමිනා පරිණාහො. ‘‘එවං සන්තෙපි ගොවිසාණපරිණාහෙ පරිච්ඡෙදො නත්ථි, තස්මා ඛුද්දකොපි මහන්තොපි වට්ටති එවා’’ති වදන්ති.

ජාතස්සරෙ පරිපුණ්ණමෙව උදකං නිමිත්තූපගං දිස්වා අපරිපුණ්ණං අන්තරා ඨිතිභූතං ‘‘ජාතස්සරෙ සම්මතා’’ති වුත්තං විපත්තිං න ආපජ්ජතීති ‘‘නදියා සම්මතා, සමුද්දෙ සම්මතා, ජාතස්සරෙ සම්මතා’’ති එත්ථාපි ලොණී න ගහිතා. **බද්ධසීමං වා නදිසමුද්දජාතස්සරෙ වා අනොක්කමිත්වා**ති එත්ථාපි ‘‘නදියා වා, භික්ඛවෙ, සමුද්දෙ වා ජාතස්සරෙ වා’’ති (මහාව. 147) එත්ථාපි න ගහිතා. තස්මා ලොණී න අබද්ධසීමාති චෙ? අබද්ධසීමාව. ‘‘යොපි නදිං වා සමුද්දං වා භින්දිත්වා නික්ඛන්තඋදකෙන කතො සොබ්භො එතං ලක්ඛණං පාපුණාති, අයම්පි ජාතස්සරොයෙවා’’ති (කඞ්ඛා. අට්ඨ. නිදානවණ්ණනා) වුත්තත්තා ජාතස්සරග්ගහණෙන ගහිතාති තත්ථ තත්ථ අවුත්තා. ‘‘යාවතිකා තස්මිං ගාමඛෙත්තෙ’’ති වුත්තත්තා අඤ්ඤම්පි ගාමං අන්තො කත්වා සමානසංවාසකසීමාසම්මන්නනකාලෙ තස්මිං ගාමෙ භික්ඛූ ආගච්ඡන්තු වා මා වා, වට්ටති. අවිප්පවාසසීමාසම්මන්නනකාලෙ ආගන්තබ්බමෙව.

අගමනපථෙසූති එත්ථ එකදිවසෙන ගන්ත්වා පච්චාගන්තුං අසක්කුණෙය්‍යාටවියානෙති වදන්ති, බද්ධසීමාභාවං පටික්ඛිපිත්වාති අත්ථො.

''සමන්තා උදකුක්ඛෙපා''ති වුත්තත්තා සබ්බදිසාසු ගහෙතබ්බමෙවාති චෙ? යතො ලබ්භති, තතො ගහෙතබ්බො ''යස්මිං පදෙසෙ පකතිවීචියො ඔත්ථරිත්වා සණ්ඨහන්ති, තතො පට්ඨාය කප්පියභූමි, තත්ථ ඨත්වා උපොසථාදිකම්මං කාතුං වට්ටතී''ති වුත්තත්තා. අනුබන්ධො අඩ්ඪමාසො **අන්වඩ්ඪමාසො,** අඩ්ඪමාසස්ස වා අනු. **යො පන කෙනචි** අන්තමසො තිරච්ඡානෙනපි **බණිත්වා අකතොති** අධිප්පායො.

''අඤ්ඤං තත්තකංයෙව පරිච්ඡෙදං අනතික්කමිත්වා ඨිතොපි කම්මං කොපෙතී''ති වුත්තත්තා අතික්කමිත්වා ඨිතො න කොපෙතීති දීපිතමෙව හොතීති **උපතිස්සත්ථෙරො,** තං පන ''ද්වින්නං උදකුක්ඛෙපානං අන්තරෙ අඤ්ඤො එකො උදකුක්ඛෙපො උපචාරත්ථාය ඨපෙතබ්බො''ති වචනෙන විරුජ්ඣති. **සමන්තපාසාදිකායඤ්හි** ''අඤ්ඤං තත්තකංයෙවා''ති පදං නත්ථි. තස්මා තස්සාධිප්පායො පරියෙසිතබ්බො. අන්තොඋදකුක්ඛෙපසීමාය උපචාරත්ථාය ඨපිතං උදකුක්ඛෙපපරිච්ඡෙදං අනතික්කමිත්වාති අත්ථො ගහෙතබ්බො. ථෙරෙන අඤ්ඤථා පපඤ්චිත්වා ලිඛිතං.

''සභාගවත්ථුනා ලහුකාපත්ති''න්ති වුත්තත්තා සභාගසඞ්ඝාදිසෙසං ආරොචෙතුං වට්ටතීති චෙ? න වට්ටති දෙසනාගාමිනිං සන්ධාය ඉධ වුත්තත්තා. තස්මා එව **සමුච්චයක්ඛන්ධකෙ** ''සභාගසඞ්ඝාදිසෙසං ආපන්නස්ස පන සන්තිකෙ ආවිකාතුං න වට්ටති. සචෙ ආවිකරොති, ආපත්ති ආවිකතා හොති, දුක්කටා පන න මුච්චතී''ති (චූළව. අට්ඨ. 102) වුත්තං. යථා සඞ්ඝෙන ''සුණාතු මෙ, භන්තෙ, සඞ්ඝො…පෙ…. පටිකරිස්සතී''ති වත්වා උපොසථං කාතුං ලභති, එවං තීහි ද්වීහිපි අඤ්ඤං සුද්ධං පස්සිත්වා ''පටිකරිස්සාමා''ති වත්වා උපොසථං කාතුං වට්ටති. එකෙනාපි ''පරිසුද්ධං ලභිත්වා පටිකරිස්සාමී''ති ආභොගං කත්වා උපොසථං කාතුං වට්ටතීති. අට්ඨකථායම්පි ''සාමන්තො භික්ඛු එවමස්ස වචනීයොති එත්ථ සභාගො එව වත්තබ්බො. විසභාගස්ස හි වුච්චමානෙ භණ්ඩනකලහසඞ්ඝභෙදාදීනිපි හොන්ති, තස්මා තස්ස අවත්වා ඉතො වුට්ඨහිත්වා පටිකරිස්සාමී''ති ආභොගං කත්වා උපොසථො කාතබ්බොති අන්ධකට්ඨකථායං වුත්ත''න්ති වත්වා තස්ස අප්පටික්ඛිත්තත්තා වට්ටතීති දීපිතමෙව. **''යදා අඤ්ඤං සුද්ධං භික්ඛුං අනාපත්තිකං පස්සිස්සති, තදා තස්ස සන්තිකෙ''**ති වුත්තත්තා ලහුකස්සෙව අනුඤ්ඤාතත්තා **සමුච්චයක්ඛන්ධකෙ** වුත්තත්තා සභාගසඞ්ඝාදිසෙසං පන ඤත්තියා ආරොචෙත්වා උපොසථං කාතුං න වට්ටති.

දෙවබ්‍රහ්මා පන ‘‘තිරච්ඡානගතො’’ති පදං ඨපෙත්වා යෙන කෙනචි පදෙන අසඞ්ගහිතාපි ඉමිනා සඞ්ගහිතාති දස්සනත්ථං **‘‘යස්ස උපසම්පදා පටික්ඛිත්තා’’**ති වුත්තං.

‘‘චාතුමාසිනියං පන පවාරිතානං සන්තිකෙ අනුපගතෙන වා ඡින්නවස්සෙන වා වුට්ඨවස්සෙන වා’’ති අවත්වා **‘‘අනුපගතෙන වා ඡින්නවස්සෙන වා’’**ති එත්තකමෙව වුත්තං. වුට්ඨවස්සො පන තස්මිං කාලෙ අනුපගතත්තා ‘‘අනුපගතො’’ති සඞ්ඛ්‍යං ගතොති. සබ්බාය වුට්ඨිතාය සබ්බෙ වුට්ඨහිත්වා ගතෙ සන්නිපාතෙතුං න සක්කා, එකච්චෙ සන්නිපාතෙත්වා පාරිසුද්ධිං ආරොචෙතුං වට්ටතීති වදන්ති. කස්මා? ඤත්තිං ඨපෙත්වා කත්තබ්බසඞ්ඝකම්මාභාවා වග්ගං න හොතීති. පවාරණායපි එසෙව නයො. අයඤ්හෙත්ථ විසෙසො – සචෙ පුරිමිකාය උපගතෙහි පච්ඡිමිකාය උපගතා ථොකතරා චෙව හොන්ති සමසමා ච, සඞ්ඝපවාරණාය ච ගණං පූරෙන්ති, සඞ්ඝපවාරණාවසෙන ඤත්ති ඨපෙතබ්බාති. **‘‘එකොව භික්ඛු හොති…පෙ…. අඤ්ඤෙසං අනාගතභාවං ඤත්වා’’**ති වුත්තත්තා අධිට්ඨානුපොසථං සීමං පවිසිත්වා කාතුං න සක්කාති වදන්ති.

‘‘කිං සඞ්ඝස්ස පුබ්බකිච්ච’’න්ති ඉදං න ඤත්තිං ඨපෙත්වා වත්තබ්බං. තඤ්හි ඤත්තිතො පුරෙතරමෙව කරීයති. තස්මා ‘‘සුණාතු මෙ, භන්තෙ, සඞ්ඝො, කිං සඞ්ඝස්ස පුබ්බකිච්චං, යදි සඞ්ඝස්ස පත්තකල්ල’’න්ති වත්තබ්බං සියාති. තථාපි න වත්තබ්බං. න හි තං ඤත්තියා අන්තො කරීයතීති. එවං සන්තෙ නෙතං වත්තබ්බන්ති ආපජ්ජති පයොජනාභාවාති චෙ? න, යථාගතට්ඨානෙ එව වත්තබ්බතො, පරපදාපෙක්ඛතායාති වුත්තං හොති. ඉදං පුබ්බකිච්චං අකත්වා උපොසථකම්මං කරොන්තො සඞ්ඝො, පුග්ගලො වා ඨපනක්ඛෙත්තාතික්කමෙ ආපජ්ජති. තස්මිඤ්හි ඛෙත්තෙ අතික්කන්තෙ සම්මජ්ජනාදිකරණෙ ආපත්තිමොක්ඛො න හොති උපොසථකම්මතො පුබ්බෙ කත්තබ්බකම්මාකරණපච්චයත්තා තස්සා ආපත්තියා. න සා කම්මපරියොසානාපෙක්ඛා එත්ථාගතසම්පජානමුසාවාදාපත්ති විය, තස්මා පාතිමොක්ඛුද්දෙසකො භික්ඛු ‘‘පාරිසුද්ධිං ආයස්මන්තො ආරොචෙථා’’ති වත්තුකාමො පඨමමෙව පාරිසුද්ධාපාරිසුද්ධිපච්චයං පුබ්බකිච්චං සරාපෙති. තඤ්හි කතං පාරිසුද්ධිපච්චයො හොති, අකතං අපාරිසුද්ධිපච්චයො. තෙනෙව උභයාපෙක්ඛාධිප්පායෙන කතං, න කතන්ති අවත්වා ‘‘කිං සඞ්ඝස්ස පුබ්බකිච්ච’’මිච්චෙවාහ. තත්ථ අකතපක්ඛෙ තාව පාරිසුද්ධිආරොචනක්කමනිදස්සනත්ථං පරතො ‘‘යස්ස සියා ආපත්ති, සො ආවිකරෙය්‍යා’’ති ච, කතපක්ඛෙ ‘‘අසන්තියා ආපත්තියා තුණ්හී භවිතබ්බ’’න්ති ච වක්ඛති.

‘‘සබ්බන්තිමෙන පරිච්ඡෙදෙන චතූහි භික්ඛූහි සන්නිපතිත්වා’’ති ච, ‘‘උපොසථකරණත්ථං සන්නිපතිතෙ සඞ්ඝෙ බහි…පෙ…. අදෙන්තෙන

ඡන්දො දාතබ්බො''ති ච වදන්ති. අසන්නිපතිතෙපි පන වට්ටති. ඉදඤ්හි ඡන්දදානසමයදස්සනත්ථං වුත්තං. උපොසථකරණත්ථං සන්නිපතිතෙ සඞ්ඝෙ බහි උපොසථං කත්වා ආගතස්ස කත්තබ්බාකාරදස්සනත්ථඤ්ච වුත්තං. පධානඝරවාසිනො පධානඝරං පවිසිතුකාමා අත්තනො සභාගභික්ඛූනං ඡන්දං දත්වා සචෙ සඞ්ඝො සන්නිපතති, ''මය්හං ඡන්දො ආරොචෙතබ්බො''ති වත්වා පධානඝරං පවිසන්ති. අයං සීහළදීපෙ පයොගො. ආරොචෙන්තෙන පන සන්නිපතිතෙ ආරොචෙතබ්බං. පඤ්චසු භික්ඛූසු එකස්මිං විහාරෙ වසන්තෙසු එකස්ස ඡන්දපාරිසුද්ධිං ආහරිත්වා චතුන්නං පාතිමොක්ඛං උද්දිසිතුං අනුඤ්ඤාතත්තා සන්නිපතිතෙ ඡන්දො ගහෙතබ්බො ආරොචෙතබ්බොති වචනං නිරත්ථකං විය. ''ථෙය්‍යසංවාසකො පටිජානාතීති (මහාව. 165) වචනතො සාමණෙරෙන ආහටාපි වට්ටති. කම්මං න කොපෙතී''ති ච, ''සචෙ පුබ්බෙ ඡන්දං දත්වා බහිසීමාගතො පුන පවිසති, පච්ඡා ඡන්දග්ගහණකිච්චං නත්ථි, තස්ස පයොගො සීමාසම්මුතිවසෙන වෙදිතබ්බො''ති ච ''ඡන්දදානෙ තික්ඛත්තුං වචනෙ ඉදං පයොජනං – පඨමං සමග්ගභාවං, දුතියං පච්ඡා විධාතබ්බභාවං, තතියං ඡන්දහාරකස්ස දුක්කටමොචනං දීපෙතී''ති (වජිර. ටී. මහාවග්ග 164) ච ලිඛිතං. **බිළාලසඞ්ඛලිකා**බද්ධාව හොති අන්තොගෙහෙ එව සම්පයොජනත්තා, යථා සා න කත්ථචි ගච්ඡති, තථා සාපි න කත්ථචි ගච්ඡතීති අධිප්පායො. ඉතරථා විසෙසනං නිරත්ථකං හොතීති ආචරියෙන ගහිතං.

''න හි තං අකත්වා උපොසථං කාතුං වට්ටතී''ති පුබ්බෙ දස්සිතත්තා ''ඉදම්පි හි උභය''න්ති කස්මා වුත්තන්ති චෙ? සෙසානි ථෙරෙන ආණත්තෙන කාතබ්බානි දස්සිතානි, ඉමෙ පන ද්වෙ ථෙරෙන වා පාතිමොක්ඛුද්දෙසකෙන වා ඤත්තිට්ඨපනකෙන වා යෙන වා තෙන වා කාතබ්බානීති ච, සම්මජ්ජනාදීනි තත්ථ තත්ථ තාදිසානි පයොජනානි නිප්ඵාදෙන්ති, ඉමෙ පන ද්වෙ තත්ථ තත්ථ න කිඤ්චි කම්මං සාධෙන්ති, තස්මා ''කිං ඉමිනා''ති අවත්වා කාතබ්බමෙවාති දස්සෙතුඤ්ච **''ඉදම්පි හි උභය''**න්තිආදි වුත්තං. **''ආයස්මන්තානං පාදෙ වන්දතී''**ති ගණවසෙන වත්වා පුග්ගලවසෙන න වුත්තං තෙන ආරොචෙතබ්බස්ස අඤ්ඤස්ස අභාවා.

සඞ්ඝස්ස උද්දිට්ඨං හොතීති සඞ්ඝෙන උද්දිට්ඨං හොතීති අත්ථො. **සමග්ගස්ස හි සඞ්ඝස්සා**ති එත්ථ සමග්ගභාවස්ස කායසාමග්ගිකාරණත්තා නත්ථි දොසොති චෙ? තං න, උද්දෙසෙපි සවනෙපි සමග්ගභාවස්ස ඉච්ඡිතබ්බත්තා. ''සුණාතු මෙ, භන්තෙ''ති හි ඉමිනා චිත්තසාමග්ගිං දීපෙති සවනෙ සබ්බෙහි එකීභූතභාවතො.

සඤ්චිච්ච ආපත්තිං ආපජ්ජතීති එත්ථ අනාදරියවසෙන ආපජ්ජන්තො එව අලජ්ජී හොති, න ඉතරොති. **ආපත්තිං පරිගූහතී**ති එත්ථ ලජ්ජාය

පරිගූහන්තො අලජ්ජී න හොති, ‘කිං ඉමිනා’ති අනාදරියවසෙන පරිගූහන්තො හොතී’’ති ච ලිඛිතං.

‘‘සත්තන්නං ආපත්තික්ඛන්ධාන’’න්ති න වත්තබ්බං, ‘‘ඡන්න’’න්ති වත්තබ්බන්ති චෙ? සත්තන්නමෙවාති වත්තබ්බං. පාරාජිකාපත්තිං ආපන්නො හි සචෙ අත්තනො සාපත්තිකභාවං පකාසෙති, සඞ්ඝස්ස ච උපොසථො සම්පජ්ජති, තස්ස ච ගිහිභාවෙන වා සාමණෙරභාවෙන වා සුද්ධි හොතීති.

එකච්චෙ ආචරියා නාම ධම්මහාරිකො කිර ආචරියො. කස්මා එවං වුත්තන්ති චෙ? **යාවතතියානුසාවනා** නාම තික්ඛත්තුං වචනං. තථා පාඨෙ අනාගතත්තා කෙවලං ‘‘යාවතතියං අනුසාවිත’’න්ති පදමෙව දිස්වා **‘‘යස්ස සියා ආපත්ති, සො ආවිකරෙය්‍යා’’**ති ඉදං ‘‘සචෙ ආපත්තිං ආපන්නා, ආවිකරොථා’’ති ඉමමත්ථං දීපෙති. **‘‘අසන්තියා ආපත්තියා තුණ්හී භවිතබ්බ’’**න්ති ඉදම්පි තමෙවත්ථං දීපෙති. **‘‘තුණ්හීභාවෙන ඛො පනායස්මන්තෙ පරිසුද්ධාති වෙදිස්සාමී’’**ති ඉදම්පි තමෙවාති එවමත්ථං ගහෙත්වා වුත්තං කිර.

අපරෙති අත්ථදස්සිත්ථෙරො කිර. **එතං සන්ධායා**ති එත්ථ ‘‘සකිම්පි අනුසාවිත’’න්ති පදස්ස වචනෙන තික්ඛත්තුං අනුසාවනා කාතබ්බාති එත්තකමෙව දීපිතං විය දිස්සති.

ඉමමත්ථං සන්ධාය වුත්තන්ති කථං විඤ්ඤායතීති චෙ? **‘‘අයමෙත්ථ ආචරියපරම්පරාභතො විනිච්ඡයො’’**ති වුත්තං.

‘‘සරමානෙනා’’ති ඉමිනා සම්පජානමුසාවාදස්ස සචිත්තකත්තං දස්සෙති. **සඞ්ඝමජ්ඣෙ** වාතිආදි ලක්ඛණවචනං කිර. සඞ්ඝුපොසථකරණත්ථං සඞ්ඝමජ්ඣෙ වෙ නිසින්නො, තස්මිං සඞ්ඝමජ්ඣෙ ආවිකාතබ්බා. ගණුපොසථකරණත්ථඤ්චෙ ගණමජ්ඣෙ නිසින්නො, තස්මිං ගණමජ්ඣෙ. එකස්සෙව සන්තිකෙ චෙ පාරිසුද්ධිඋපොසථං කත්තුකාමො, තස්මිං එකපුග්ගලෙ ආවිකාතබ්බාති, එතෙන න කෙවලං සඞ්ඝමජ්ඣෙ එවායං මුසාවාදො සම්භවති, අථ ඛො එත්ථ වුත්තලක්ඛණෙන අසතිපි ‘‘පාරිසුද්ධිං ආයස්මන්තො ආරොචෙථා’’තිආදිවිධානෙ ගණුපොසථෙපි සාපත්තිකො හුත්වා උපොසථං කත්තුකාමො අනාරොචෙත්වා තුණ්හීභූතොව චෙ කරොති, අයං සම්පජානමුසාවාදාපත්තිං ආපජ්ජතීති ඉමස්සත්ථස්ස ආවිකරණතො ලක්ඛණවචනං කිරෙතන්ති වුත්තන්ති තක්කිකා. අඤ්ඤථා ‘‘ගණමජ්ඣෙ වා’’ති න වත්තබ්බන්ති තෙසං අධිප්පායො. ආරොචනාධිප්පායවසෙන වුත්තන්ති ආචරියස්ස තක්කො. ආරොචෙන්තො හි ‘‘සඞ්ඝස්ස ආරොචෙමී’’ති අධිප්පායෙන ආවිකරොන්තො සඞ්ඝමජ්ඣෙ ආවිකරොති නාම, උභතොපස්සෙ නිසින්නානං ආරොචෙන්තො

ගණමජ්ඣෙ ආවිකරොති නාම, ‘‘එකස්සෙව ආරොචෙස්සාමී’’ති අධිප්පායෙන ආවිකරොන්තො එකපුග්ගලෙ ආවිකරොති නාම. **සචෙපි වෙමතිකො හොති…පෙ…. පටිකරිස්සාමීති** එවං කතෙ යාව වෙමතිකො හොති, තාව සභාගාපත්තිං පටිග්ගහෙතුං ලභති, අඤ්ඤෙසඤ්ච කම්මානං පරිසුද්ධො නාම හොති. පුන නිබ්බෙමතිකො හුත්වා දෙසෙතබ්බං වා න වාති නෙව පාළියං, න අට්ඨකථායං අත්ථි, දෙසිතෙ පන දොසො නත්ථි. තථා **ඉතො වුට්ඨහිත්වා තං ආපත්තිං පටිකරිස්සාමීති** එත්ථ ච සකලසඞ්ඝෙ සභාගාපත්තිං ආපන්නෙ, වෙමතිකෙ වාති ලිඛිතං (වජිර. ටී. මහාවග්ග 169-170).

නිදානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

පාරාජිකකණ්ඩං

1. පඨමපාරාජිකවණ්ණනා

ඉධ පන ඨත්වා සික්ඛාපදානං කමභෙදො පකාසෙතබ්බො. කථං – සබ්බසික්ඛාපදානං යථාසම්භවං දෙසනාක්කමො, පහානක්කමො, පටිපත්තික්කමො, උප්පත්තික්කමොති චතුබ්බිධො කමො ලබ්භති. තත්ථ භගවතා රාජගහෙ භික්ඛූනං පාතිමොක්ඛුද්දෙසං අනුජානන්තෙන පාතිමොක්ඛුද්දෙසස්ස යො දෙසනාක්කමො අනුඤ්ඤාතො, තං දෙසනාක්කමං අනුක්කමන්තොව මහාකස්සපො පඨමං පාරාජිකුද්දෙසං පුච්ඡි, තදනන්තරං සඞ්ඝාදිසෙසුද්දෙසං, තදනන්තරං අනියතුද්දෙසං, තදනන්තරං විත්ථාරුද්දෙසං. තදනන්තරං භික්ඛුනිවිභඞ්ගඤ්ච තෙනෙව අනුක්කමෙන පුච්ඡි. තතො පරං තයො ආපත්තික්ඛන්ධෙ සඞ්ගහෙතුං විනා ගණනපරිච්ඡෙදෙන සෙඛියධම්මෙ පුච්ඡි. ආපත්තික්ඛන්ධෙ සභාගතො පට්ඨාය පුච්ඡන්තො වීසතිඛන්ධකෙ පුච්ඡි. නිදානුද්දෙසන්තොගධානං වා සරූපෙන අනුද්දිට්ඨානං පුච්ඡනත්ථං ඛන්ධකෙ පුච්ඡි. එතෙන ඛන්ධකෙ පඤ්ඤත්තා ථුල්ලච්චයාපි සඞ්ගහිතා හොන්ති. පුච්ඡිතානුක්කමෙනෙව ආයස්මා උපාලිත්ථෙරො බ්‍යාකාසි. අයමෙත්ථ **දෙසනාක්කමො.** උභතොවිභඞ්ගඛන්ධකතො පන උච්චිනිත්වා තදා පරිවාරො විසුං පාළි කතො, ඉමමෙව වචනං සන්ධාය අට්ඨකථායං වුත්තං ‘‘එතෙනෙව උපායෙන ඛන්ධකං පරිවාරෙපි ආරොපයිංසූ’’තිආදි (පාරා. අට්ඨ. 1.පඨමමහාසඞ්ගීතිකථා). අපිච පාළියං ‘‘එතෙනෙව උපායෙන උභතොවිභඞ්ගෙ පුච්ඡි. පුට්ඨො පුට්ඨො ආයස්මා උපාලි විස්සජ්ජෙසී’’ති (චූළව. 439) එත්තකමෙව වුත්තං. තස්මා ථෙරො උභතොවිභඞ්ගෙ එව පුච්ඡි. විස්සජ්ජන්තො පන ආයස්මා උපාලි නිරවසෙසං දස්සෙන්තො ඛන්ධකපරිවාරෙ අන්තො කත්වා දෙසෙසි. ගණසජ්ඣායකාලෙ පන තදා ඛන්ධකපරිවාරා විසුං පාළි කතාති අයමෙත්ථ **දෙසනාක්කමො.**

යදි එවං නිදානුද්දෙසො පඨමදෙසනාති චෙ? න, උපොසථක්ඛන්ධකෙ (මහාව. 133) ‘‘යානි මයා භික්ඛූනං සික්ඛාපදානි පඤ්ඤත්තානි, තානි නෙසං පාතිමොක්ඛුද්දෙසං අනුජානෙය්‍යා’’න්ති වචනතො, ‘‘යස්ස සියා ආපත්ති’’ති (මහාව. 134) වචනතො ච. අකුසලාබ්‍යාකතානං ආපත්තීනං දිට්ඨධම්මසම්පරායිකාසවට්ඨානියත්තා යථාභූතං සීලසංවරකෙන පරිවජ්ජනෙන පහාතබ්බත්තා **පහානක්කමොපෙත්ථ** සම්භවති ‘‘තාවදෙව චත්තාරි අකරණීයානි ආචික්ඛිතබ්බානී’’ති වචනතො. තථා ‘‘සමාදාය සික්ඛති සික්ඛාපදෙසූ’’ති (ම. නි. 3.75; විභ. 508) වචනතො යථාභූතං ආචික්ඛනසික්ඛනෙන **පටිපත්තික්කමොපි** සම්භවති. යථුද්දෙසක්කමං පරියාපුණිතබ්බපරියත්තිඅත්ථෙනාපි පටිපත්තික්කමො, එවමිමෙහි තීහි කමෙහි දෙසෙතබ්බානමෙතෙසං සික්ඛාපදානං යථාසම්භවං **උප්පත්තික්කමො** සම්භවති. තථා හි යං යං සාධාරණං, තං තං භික්ඛුං ආරබ්භ උප්පන්නෙ එව වත්ථුස්මිං ‘‘යා පන භික්ඛුනී ඡන්දසො මෙථුනං ධම්ම’’න්තිආදිනා නයෙන භික්ඛුනීනම්පි පඤ්ඤත්තං. යතො භික්ඛුනීනං තං අනුප්පන්නපඤ්ඤත්ති න සියා, තතො අනුප්පන්නපඤ්ඤත්ති තස්මිං නත්ථීති (පරි. 201-202) පරිවාරවචනං න විරුජ්ඣති. එත්තාවතා පුරිමෙන කමත්තයෙන යං පඨමං දෙසෙතබ්බං, තං පාරාජිකුද්දෙසෙ පඨමුප්පන්නත්තා මෙථුනධම්මපාරාජිකං සබ්බපඨමං දෙසෙතුකාමො ආයස්මා උපාලිත්ථෙරො ‘‘තත්‍ර සුදං භගවා වෙසාලියං විහරතී’’ති (පාරා. 23) වෙසාලියමෙව පාපෙත්වා ඨපෙසි.

ඉදානි සබ්බෙසං සික්ඛාපදානං පඤ්ඤාපනවිධානං වෙදිතබ්බං. කථං? ‘‘එවඤ්ච පන, භික්ඛවෙ, ඉමං සික්ඛාපදං උද්දිසෙය්‍යාථා’’ති (පාරා. 39, 43) එවං සඋද්දෙසඅනුද්දෙසභෙදතො දුවිධං. තත්ථ පාතිමොක්ඛෙ සරූපතො ආගතා පඤ්ච ආපත්තික්ඛන්ධා **සඋද්දෙසපඤ්ඤත්ති** නාම. සාපි ද්විධා සපුග්ගලාපුග්ගලනිද්දෙසභෙදතො. තත්ථ යස්සා පඤ්ඤත්තියා අන්තො ආපත්තියා සහ, විනා වා පුග්ගලො දස්සිතො, සා **සපුග්ගලනිද්දෙසා**. ඉතරා **අපුග්ගලනිද්දෙසා**.

තත්ථ සපුග්ගලනිද්දෙසා ද්විධා අදස්සිතදස්සිතාපත්තිභෙදතො. තත්ථ **අදස්සිතාපත්තිකා** නාම අට්ඨ පාරාජිකා ධම්මා වෙදිතබ්බා. ‘‘පාරාජිකො හොති අසංවාසො’’ති (පාරා. 39, 44, 89, 91, 167, 171, 195, 197) හි පුග්ගලොව තත්ථ දස්සිතො, නාපත්ති. **දස්සිතාපත්තිකා** නාම භික්ඛුනිපාතිමොක්ඛෙ ආගතා සත්තරස සඞ්ඝාදිසෙසා ධම්මා. ‘‘අයම්පි භික්ඛුනී පඨමාපත්තිකං ධම්මං ආපන්නා නිස්සාරණීයං සඞ්ඝාදිසෙස’’න්ති (පාචි. 683, 687) හි තත්ථ ආපත්ති දස්සිතා සද්ධිං පුග්ගලෙන.

තථා අපුග්ගලනිද්දෙසාපි අදස්සිතදස්සිතාපත්තිභෙදතො ද්විධා. තත්ථ **අදස්සිතාපත්තිකා** නාම සෙඛියා ධම්මා. වුත්තාවසෙසා **දස්සිතාපත්තිකාති** වෙදිතබ්බා.

සාපි ද්විධා අනිද්දිට්ඨකාරකනිද්දිට්ඨකාරකභෙදතො. තත්ථ **අනිද්දිට්ඨකාරකා** නාම සුක්කවිසට්ඨිමුසාවාදොමසවාදපෙසුඤ්ඤභූතගාමඅඤ්ඤවාදකඋජ්ඣාපනකගණභොජනපරම්පරභොජනසුරාමෙරයඅඞ්ගුලිපතොදකහසධම්මඅනාදරියතලසාතකජතුමට්ඨකසික්ඛාපදානං වසෙන පඤ්චදසවිධා හොන්ති. තත්ථ නිද්දිට්ඨකාරකෙ මිස්සාමිස්සභෙදො වෙදිතබ්බො – තත්ථ උපයොගභුම්මවිභත්තියො එකංසෙන **මිස්සා**. අවසෙසා **මිස්සා ච අමිස්සා** ච. සෙය්‍යථිදං – **පච්චත්තං** තාව ද්වීසු අනියතෙසු උපයොගෙන මිස්සං, ද්වාදසසු පාටිදෙසනීයෙසු කරණෙන මිස්සං, ඌනපඤ්චබන්ධනපත්තසික්ඛාපදෙසු සාමිකරණෙහි, ඌනවීසතිවස්සෙ භුම්මෙන, මොහනකෙ උපයොගසාමිභුම්මෙහි. යස්මා ‘‘විවණ්ණක’’න්ති භාවො අධිප්පෙතො, න කත්තා, තස්මා විවණ්ණකසික්ඛාපදං යදා න සම්භවති, එවං පච්චත්තං පඤ්චවිධං මිස්සං හොති. සෙසෙසු පඨමානියතං ඨපෙත්වා ආදිම්හි ‘‘යො පන භික්ඛූ’’ති එවමාගතං පච්චත්තං වා, දුතියානියතං ඨපෙත්වා පණීතභොජනසමණුද්දෙසතතියචතුත්ථපාටිදෙසනීයසික්ඛාපදෙසු මජ්ඣෙ ‘‘යො පන භික්ඛූ’’ති එවමාගතං පච්චත්තං වා, දුබ්බචකුලදූසකසංසට්ඨසික්ඛාපදෙසු ආදිම්හි කෙවලං ‘‘භික්ඛූ’’ති ආගතං පච්චත්තං වා, භෙදානුවත්තකසික්ඛාපදෙ මජ්ඣෙ ආගතං පච්චත්තං වා අඤ්ඤාය විභත්තියා අමිස්සමෙව හොති. තත්ථ භෙදානුවත්තකතුවට්ටනද්වයසංසට්ඨදුතියපාටිදෙසනීයසික්ඛාපදෙසු බහුවචනං, ඉතරත්ථ සබ්බත්ථ එකවචනමෙවාති වෙදිතබ්බං.

තථා **උපයොගො** ද්වීසු විකප්පනසික්ඛාපදෙසු, තන්තවායසික්ඛාපදෙ ච පච්චත්තෙන මිස්සො, අභිහටසික්ඛාපදෙ කරණෙන, රාජසික්ඛාපදෙ කරණසාමිපච්චත්තෙහීති උපයොගො තිධා මිස්සො හොති. **කරණඤ්ච** කුටිකාරමහල්ලකදුතියකථිනද්වෙභාගනිසීදනසන්ථතදුබ්බණ්ණකරණසික්ඛාපදෙසු ඡසු පච්චත්තෙන මිස්සං, පඨමතතියකථිනඅට්ඨඞ්ගුලපාදකනිසීදනකණ්ඩුප්පටිච්ඡාදිකවස්සිකසාටිකඋදකසාටිකද්වෙධම්මපච්චාසීසනසික්ඛාපදෙසු අට්ඨසු සාමිනා මිස්සන්ති කරණං ද්විධා මිස්සං හොති. අවසෙසෙසු ඡබ්බස්සවස්සිකසාටිකද්වත්තිච්ඡදනාවසථපිණ්ඩමහානාමගරුලහුපාවුරණසික්ඛාපදෙසු සත්තසු කරණවිභත්ති අඤ්ඤවිභත්තියා අමිස්සා, අච්චෙකඑළකලොමසික්ඛාපදෙසු සාමිවිභත්ති කරණවිභත්තියා මිස්සා. අතිරෙකපත්තභෙසජ්ජසික්ඛාපදෙසු අග්ගහිතග්ගහණෙන සාමිවිභත්ති අමිස්සාව හොතීති වෙදිතබ්බා. එවං තාව නිද්දිට්ඨකාරකෙසු සික්ඛාපදෙසු –

> පඤ්චධා ච තිධා චෙව, ද්විධා චෙපි තථෙකධා;
> භින්නා විභත්තියො පඤ්ච, සබ්බෙකාදසධා සියුං.

එවං තාව යථාවුත්තෙසු සඋද්දෙසපඤ්ඤත්තිසඞ්ඛාතෙසු සික්ඛාපදෙසු අග්ගහිතග්ගහණෙන පඤ්ඤාසුත්තරෙසු තිසතෙසු නවුතිඅනිද්දිට්ඨකාරකෙ වජ්ජෙත්වා නිද්දිට්ඨකාරකානි අතිරෙකසට්ඨිද්විසතානි හොන්ති. තෙසු පච්චත්තකරණානි තිංසුත්තරානි ද්විසතානි හොන්ති. තෙසු අමිස්සපච්චත්තකරණානි ද්වාදසුත්තරානි ද්විසතානි, මිස්සපච්චත්තකරණානි අට්ඨාරස හොන්ති. අවසෙසෙසු තිංසතියා සික්ඛාපදෙසු මිස්සොපයොගකරණානි පඤ්ච හොන්ති, මිස්සකරණානි චුද්දස, අමිස්සානි සත්ත, මිස්සාමිස්සකරණානි ද්වෙ, අමිස්සානි ද්වෙති සබ්බෙසුපි නිද්දිට්ඨකාරකෙසු භෙදානුවත්තකදුබ්බචකුලදූසකපඨමදුතියතතියකඨිනඅභිහටකුටිකාරමහල්ලකවිකප්පනද්වයද්වෙභාගඡබ්බස්සනිසීදනසන්ථතඑළකලොමාතිරෙකපත්තභෙසජ්ජවස්සිකසාටිකතන්තවායඅච්චෙකඡරත්තද්වපඤ්චත්තිංසෙසු ''යො පන භික්ඛූ''ති නත්ථි. දුතියානියතපණීතභොජනසමණුද්දෙසතතියචතුත්ථපාටිදෙසනීයෙසු මජ්ඣෙ අත්ථි.

එත්තාවතා සඋද්දෙසානුද්දෙසදුකං, සපුග්ගලාපුග්ගලනිද්දෙසදුකං, පච්චෙකදස්සිතාපත්තිදුකද්වයං, අනිද්දිට්ඨකාරකදුකං, තත්ථ නිද්දිට්ඨකාරකෙසු පච්චත්තභුම්මදුකං, සයොපනායොපනදුකං, අයොපනමජ්ඣෙයොපනදුකං, එකානෙකවචනදුකන්ති නව දුකානි දස්සිතානි හොන්ති. විසෙසකාරණං තස්මිං තස්මිං සික්ඛාපදෙ සම්පත්තෙ ආවිභවිස්සති. එවං තාව සඋද්දෙසපඤ්ඤත්තිං ඤත්වා සෙසවිනයපිටකෙ යා කාචි පඤ්ඤත්ති අනුද්දෙසපඤ්ඤත්තීති වෙදිතබ්බා. සා පදභාජනන්තරාපත්තිවිනීතවත්ථුපටික්ඛෙපපඤ්ඤත්තිඅවුත්තසිද්ධිසික්ඛාපදවසෙන ඡබ්බිධා හොති.

තත්ථ ''යෙභුය්‍යෙන ඛයිතෙ ආපත්ති ථුල්ලච්චයස්ස (පරි. 157-158), වට්ටකතෙ මුඛෙ අච්ඡුපන්තස්ස ආපත්ති දුක්කටස්සා''ති (පාරා. 73) එවමාදිකා පදභාජනෙ සන්දිස්සමානාපත්ති **පදභාජනසික්ඛාපදං** නාම. ''න ච, භික්ඛවෙ, සබ්බමත්තිකාමයා කුටි කාතබ්බා, යො කරෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්කටස්සා''තිආදි (පාරා. 85) **අන්තරාපත්තිසික්ඛාපදං** නාම. ''අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, දිවාපටිසල්ලීයන්තෙන ද්වාරං සංවරිත්වා පටිසල්ලීයිතු''න්ති (පාරා. 77) එවමාදි **විනීතවත්ථුසික්ඛාපදං** නාම. ''සඞ්ඝභෙදකො, භික්ඛවෙ, අනුපසම්පන්නො න උපසම්පාදෙතබ්බො''ති (මහාව. 115) එවමාදි **පටික්ඛෙපසික්ඛාපදං** නාම.

යස්මා පන තෙන තෙන පටික්ඛෙපෙන ''යො පන භික්ඛු සමග්ගං සඞ්ඝං අධම්මසඤ්ඤී භින්දෙය්‍ය, පාරාජිකො හොති අසංවාසො. යො පන භික්ඛු දුට්ඨචිත්තො භගවතො ජීවමානකසරීරෙ ලොහිතං උප්පාදෙය්‍ය, පාරාජිකො හොති අසංවාසො''ති සික්ඛාපදානි පඤ්ඤත්තානි හොන්ති. යානි සන්ධාය

‘‘එකස්ස ඡෙජ්ජකා හොති, චතුන්නං ථුල්ලච්චයං, චතුන්නඤ්චෙව අනාපත්ති, සබ්බෙසං එකවත්ථුකා’’ති වුත්තං. ‘‘අත්ථාපත්ති තිට්ඨන්තෙ භගවති ආපජ්ජති, නො පරිනිබ්බුතෙ’’ති (පරි. 323) ච වුත්තං. තෙන න කෙවලං ‘‘න, භික්ඛවෙ, ජානං සඞ්ඝභෙදකො අනුපසම්පන්නො උපසම්පාදෙතබ්බො…පෙ…. ආපත්ති දුක්කටස්සා’’ති ඉදමෙව සික්ඛාපදං පඤ්ඤත්තං හොති සාධකං හොති. ‘‘පණ්ඩකො, භික්ඛවෙ, අනුපසම්පන්නො න උපසම්පාදෙතබ්බො, උපසම්පන්නො නාසෙතබ්බො’’ති (මහාව. 109) එවමාදීසු පන උපජ්ඣායාදීනං දුක්කටමෙව පඤ්ඤත්තං, න පණ්ඩකාදීනං පාරාජිකාපත්ති. න හි තෙසං භික්ඛුභාවො අත්ථි. යතො සියා පාරාජිකාපත්ති. තථා ‘‘න අච්ඡින්නෙ ථෙවෙ පක්කමිතබ්බ’’න්ති (මහාව. 66, 67, 78, 79) එවමාදිකඤ්ච **පටික්ඛෙපසික්ඛාපද**මෙව නාම.

ඛන්ධකෙසු පඤ්ඤත්තදුක්කටථුල්ලච්චයානි **පඤ්ඤත්තිසික්ඛාපදං** නාම. ‘‘තෙන හි, සාරිපුත්ත, භෙදානුවත්තකෙ ථුල්ලච්චයං දෙසාපෙහී’’ති (චූළව. 345) වුත්තං, ථුල්ලච්චයම්පි තත්ථෙව සමොධානං ගච්ඡති. ඉදං තෙසං විභත්තිකම්මක්ඛණෙ අපඤ්ඤත්තත්තා අවිජ්ජමානම්පි භගවතො වචනෙන විසුද්ධක්ඛණෙපි විජ්ජමානං ජාතන්ති එකෙ. ‘‘භෙදානුවත්තකෙ දෙසාපෙහී’’ති වචනතො සෙසභෙදානුවත්තකානං ‘‘යො පන භික්ඛු ජානං සඞ්ඝභෙදකානං අනුවත්තෙය්‍ය, ආපත්ති ථුල්ලච්චයස්සා’’ති සික්ඛාපදං පඤ්ඤත්තං හොතීති වෙදිතබ්බං. තථා සබ්බානි ඛන්ධකවත්තානි, විනයකම්මානි ච තත්ථෙව සමොධානං ගච්ඡන්ති. යථාහ ‘‘පඤ්ඤත්තෙ තං උපාලි මයා ආගන්තුකානං භික්ඛූනං ආගන්තුකවත්තං…පෙ…. එවං සුපඤ්ඤත්තෙ ඛො මයා උපාලි සික්ඛාපදෙ’’තිආදි. ‘‘යා පන භික්ඛුනී නච්චං වා ගීතං වා වාදිතං වා දස්සනාය ගච්ඡෙය්‍ය, පාචිත්තිය’’න්ති (පාචි. 834) ඉමිනා සුත්තෙන භික්ඛුනී නච්චෙය්‍ය වා ගායෙය්‍ය වා වාදෙය්‍ය වා, පාචිත්තියන්ති එවමාදිකං යං කිඤ්චි අට්ඨකථාය දිස්සමානං ආපත්තිජාතං විනයකම්මං වා **අවුත්තසිද්ධිසික්ඛාපදං** නාම. ඡබ්බිධම්පෙතං ඡහි ආකාරෙහි උද්දෙසාරහං න හොතීති **අනුද්දෙසසික්ඛාපදං** නාමාති වෙදිතබ්බං. සෙය්‍යථිදං – පඤ්චහි උද්දෙසෙහි යථාසම්භවං විසභාගත්තා ථුල්ලච්චයදුබ්භාසිතානං සභාගවත්ථුකම්පි දුක්කටථුල්ලච්චයද්වයං අසභාගාපත්තිකත්තා අන්තරාපත්තිපඤ්ඤත්තිසික්ඛාපදානං, නානාවත්ථුකාපත්තිකත්තා පටික්ඛෙපසික්ඛාපදානං, කෙසඤ්චි විනීතවත්ථුපඤ්ඤත්තිසික්ඛාපදානඤ්ච අදස්සිතාපත්තිකත්තා, අදස්සිතවත්ථුකත්තා භෙදානුවත්තකථුල්ලච්චයස්ස, අදස්සිතාපත්තිවත්ථුකත්තා අවුත්තසිද්ධිසික්ඛාපදානන්ති. එත්තාවතා ‘‘දුවිධං සික්ඛාපදපඤ්ඤාපනං සඋද්දෙසානුද්දෙසභෙදතො’’ති යං වුත්තං, තං සමාසතො පකාසිතං හොති.

පඤ්ඤත්තියං තාව –

''කාරකො ඉධ නිද්දිට්ඨො, අපෙක්ඛාය අභාවතො;
පුබ්බෙ වත්තබ්බවිධානා-භාවතො ච ආදිතො යොපනෙන සහා''ති.
–

අයං නයො වෙදිතබ්බො. තස්සත්ථො – යෙ තෙ අනිද්දිට්ඨකාරකා පුබ්බෙ වුත්තප්පභෙදා සුක්කවිසට්ඨිආදයො සික්ඛාපදවිසෙසා, තෙසු අධිප්පායකම්මවත්ථුපුග්ගලපයොගෙ අපෙක්ඛාය භාවතො කාරකො න නිද්දිට්ඨො තෙසං සාපෙක්ඛභාවදස්සනත්ථං. තං සබ්බං තස්මිං තස්මිං සික්ඛාපදෙ ආවිභවිස්සති, **ඉධ** පන පාරාජිකපඤ්ඤත්තියං **අපෙක්ඛාය අභාවතො කාරකො නිද්දිට්ඨො.** යො පන කාරකො ''නිට්ඨිතචීවරස්මිං භික්ඛුනා උබ්භතස්මි''න්තිආදීසු (පාරා. 462, 472, 475) විය **පුබ්බෙ වත්තබ්බවිධානාභාවතො** කරණාදිවසෙන අනිද්දිසිත්වා පච්චත්තවසෙන නිද්දිට්ඨො අපෙක්ඛාය අභාවතො. තත්ථ නිද්දිසියමානො සෙසදුතියානියතපණීතභොජනං සමණුද්දෙසතතියචතුත්ථපාටිදෙසනීයෙසු විය මජ්ඣෙ අනිද්දිසිත්වා ''න හෙව ඛො පන…පෙ…. ඔභාසිතු''න්තිආදි (පාරා. 453) විය පුබ්බෙ වත්තබ්බවිධානාභාවතො එව ආදිම්හි නිද්දිට්ඨො. ආදිම්හි නිද්දිසියමානොපි පුබ්බෙ වුත්තප්පභෙදෙසු භෙදානුවත්තකාදීසු පඤ්චත්තිංසෙසු සික්ඛාපදෙසු විය අනිද්දිසිත්වා පුබ්බෙ වත්තබ්බවිධානාභාවතො එව ''යො පන භික්ඛූ''තිආදිතොව **යොපන-** සද්දෙන සහ නිද්දිට්ඨො. එවං නිද්දිසියමානොපි සො යස්මා ''යා පන භික්ඛුනියො ද්වෙ එකමඤ්චෙ තුවට්ටෙය්‍යු''න්තිආදි (පාචි. 933) ආපත්ති විය පරප්පභවං ආපත්තිං න ආපජ්ජති, තස්මා ''යො පන භික්ඛූ''ති එකවචනෙන නිද්දිට්ඨො. මෙථුනධම්මාපත්තිපි පරප්පභවා ''ද්වයංද්වයසමාපත්තී''ති (පාරා. 39) වචනතොති චෙ? තං න, අධිප්පායජානනතො. අනෙකිස්සා එව භික්ඛුනියා ආපත්ති, න එකිස්සාති නියමො තත්ථ අත්ථි, න එවං ඉධ නියමොති අනියමිතාධිප්පායො. ලම්බීමුදුපිට්ඨීනං කුතො ''ද්වයංද්වයසමාපත්තී''ති (පාරා. 55) වචනතො තෙසං මෙථුනධම්මාපත්ති. අයමත්ථො චතස්සො මෙථුනධම්මපච්චයාති අට්ඨවත්ථුකං සන්ධාය ''ඡෙජ්ජං සියා මෙථුනධම්මපච්චයා''ති (පරි. 481) ච පරිවාරෙ වුත්තවචනෙන සාධෙතබ්බො.

භෙදානුවත්තකසික්ඛාපදෙ තිණ්ණං උද්ධං න සමනුභාසිතබ්බා, න සඞ්ඝෙන සඞ්ඝං එකතො කාතබ්බන්ති. නයදස්සනත්ථං ආදිතොව ''භික්ඛූ හොන්තී''ති බහුවචනනිද්දෙසං කත්වා පුන ''එකො වා ද්වෙ වා තයො වා''ති (පාරා. 418) වුත්තං, අඤ්ඤථා න තතො උද්ධං ''අනුවත්තකා හොන්තී''ති ආපජ්ජති. තතො නිදානවිරොධො. පඤ්චසතමත්තා හි තදනුවත්තකා අහෙසුං. යං පන **සත්තසතිකක්ඛන්ධකෙ** ''සඞ්ඝො චත්තාරො පාචීනකෙ භික්ඛූ, චත්තාරො පාවෙය්‍යකෙ භික්ඛූ සම්මන්නෙය්‍ය …පෙ…. සම්මතා''තිආදි (චූළව. 456) ඤත්තිදුතියකම්මං වුත්තං, තං ''උබ්බාහිකාය ඉමං අධිකරණං වූපසමෙතු''න්ති වුත්තත්තා තෙහි

කත්තබ්බවිධානං. සම්මුතිකරණමෙව වා තතියං කත්වා කප්පති. න හි තෙ තෙන කම්මෙන කම්මාරහා කම්මකතා හොන්ති. යස්ස සඞ්ඝො කම්මං කරොති, සො කම්මාරහොති ලක්ඛණං. න ච තදා සඞ්ඝො තෙසං අට්ඨන්නම්පි භික්ඛූනං කම්මං අකාසි. භජාපියමානා තෙ කම්මපත්තභාවං භජන්ති. අධිකරණවූපසමකම්මස්ස පත්තා යුත්තා සඞ්ඝෙන කතාති කත්වා කම්මපත්තා එව හි තෙ හොන්ති. ''තෙ භික්ඛූ භික්ඛූහි යාවතතියං සමනුභාසිතබ්බා තස්ස පටිනිස්සග්ගායා''ති (පාරා. 418) වචනතො තෙහි කත්තබ්බවිධානං. සම්මුතිකරණමෙව කම්මං හොතීති චෙ? තං න, අධිප්පායජානනතො, තස්ස පටිනිස්සග්ගාය එව තෙ භික්ඛූ කම්මාරහා කාතබ්බා, න දොසාගතිවසෙනාති අයමෙත්ථ අධිප්පායො. න හි පාචීනකාදීනං සම්මුතියා අධිකරණවූපසමසිද්ධි විය තෙසං සමනුභාසනකම්මෙන තස්ස පටිනිස්සග්ගසිද්ධි හොති, සම්මුති නාමෙසා පඨමං අනුමතිං ගහෙත්වා යාචිත්වාව කරීයති, න තථා කම්මන්ති. කම්මකරණෙ පන තදත්ථසිද්ධි හොතියෙව. පරසම්මුතියා බහුතරාව සම්මන්නිතබ්බාති වෙදිතබ්බං.

''මෙථුනධම්ම''න්ති එවං බාහුල්ලනයෙන ලද්ධනාමකං සකපයොගෙන වා පරපයොගෙන වා අත්තනො නිමිත්තස්ස සකමග්ගෙ වා පරමග්ගෙ වා පරනිමිත්තස්ස වා සකමග්ගෙ එව පවෙසනපවිට්ඨට්ඨිතඋද්ධරණෙසු යං කිඤ්චි එකං පටිසාදියනවසෙන සෙවෙය්‍ය, පාරාජිකො හොති අසංවාසොති. කෙචි පන ''පවෙසනාදීනි චත්තාරි වා තීණි වා ද්වෙ වා එකං වා පටිසෙවෙය්‍ය, පාරාජිකො හොති. වුත්තඤ්හෙතං 'සො චෙ පවෙසනං සාදියති, පවිට්ඨං සාදියති, ඨිතං සාදියති, උද්ධරණං සාදියති, ආපත්ති පාරාජිකස්සා'තිආදී''ති (පාරා. 58) වදන්ති. තෙසං මතෙන චතූසුපි චතස්සො පාරාජිකාපත්තියො ආපජ්ජති. තෙයෙව එවං වදන්ති – ආපජ්ජතු මෙථුනධම්මපාරාජිකාපත්ති, මෙථුනධම්මපාරාජිකාපත්තියා තංභාගියාති අත්තනො වීතික්කමෙ පාරාජිකාපත්තියො, සඞ්ඝාදිසෙසාපත්තිඤ්ච ආපජ්ජිත්වා සික්ඛං පච්චක්ඛාය ගහට්ඨකාලෙ මෙථුනාදිකං පාරාජිකං ආපජ්ජිත්වා පුන පබ්බජිත්වා උපසම්පජ්ජිත්වා එකං සඞ්ඝාදිසෙසාපත්තිං එකමනෙකං වා පටිකරිත්වාව සො පුග්ගලො යස්මා නිරාපත්තිකො හොති, තස්මා සො ගහට්ඨකාලෙ සාපත්තිකොවාති. අන්තිමවත්ථුඅජ්ඣාපන්නස්සාපි අත්ථෙව ආපත්ති. වුට්ඨානදෙසනාහි පන අසුජ්ඣනතො ''පයොගෙ පයොගෙ ආපත්ති පාරාජිකස්සා''ති න වුත්තං. ගණනපයොජනාභාවතො කිඤ්චාපි න වුත්තං, අථ ඛො පදභාජනෙ (පාරා. 58) ''ආපත්ති පාරාජිකස්සා''ති වචනෙනායමත්ථො සිද්ධොති යුත්තිඤ්ච වදන්ති.

යදි එවං මාතිකායම්පි ''යො පන භික්ඛු මෙථුනං ධම්මං පටිසෙවෙය්‍ය, පාරාජික''න්ති වත්තබ්බං භවෙය්‍ය, පාරාජිකස්ස අනවසෙසවචනම්පි න යුජ්ජෙය්‍ය. සබ්බෙපි හි ආපත්තික්ඛන්ධෙ, භික්ඛුගණනඤ්ච අනවසෙසෙත්වා

තිට්ඨතීති අනවසෙසවචනන්ති කත්වා පවෙසෙව ආපත්ති, න පවිට්ඨාදීසු. තමෙවෙකං සන්ධාය ‘‘යස්ස සියා ආපත්තී’’ති (මහාව. 134) පාරාජිකාපත්තිම්පි අන්තො කත්වා නිදානුද්දෙසවචනං වෙදිතබ්බං. තස්මා මාතිකායං ‘‘පාරාජික’’න්ති අවත්වා ‘‘පාරාජිකො හොතී’’ති (පාරා. 42, 44) පුග්ගලනිද්දෙසවචනං තෙන සරීරබන්ධනෙන උපසම්පදාය අභබ්බභාවදීපනත්ථං. ‘‘ආපත්ති පාරාජිකස්සා’’ති පදභාජනෙ වචනං අන්තිමවත්ථුං අජ්ඣාපන්නස්සාපි පාරාජිකස්ස අසංවාසස්ස සතො පුග්ගලස්ස අථෙය්‍යසංවාසකභාවදීපනත්ථං. න හි සො සංවාසං සාදියන්තොපි ථෙය්‍යසංවාසකො හොති, තස්මා උපසම්පන්නො ‘‘භික්ඛූ’’ත්වෙව වුච්චති. තෙනෙවාහ ‘‘අසුද්ධො හොති පුග්ගලො අඤ්ඤතරං පාරාජිකං ධම්මං අජ්ඣාපන්නො, තඤ්චෙ සුද්ධදිට්ඨි සමානො අනොකාසං කාරාපෙත්වා අක්කොසාධිප්පායො වදති, ආපත්ති ඔමසවාදෙන දුක්කටස්සා’’ති (පාරා. 389) අනුපසම්පන්නස්ස තදභාවතො සිද්ධො සො උපසම්පන්නො ‘‘භික්ඛූ’’ත්වෙව වුච්චතීති, තෙන පදසොධම්මං, සහසෙය්‍යඤ්ච ජනෙති, භික්ඛුපෙසුඤ්ඤාදිඤ්ච ජනෙතීති වෙදිතබ්බං (වජිර. ටී. පාරාජික 39).

> නිදානා මාතිකාභෙදො, විභඞ්ගො තන්නියාමකො;
> තතො ආපත්තියා භෙදො, අනාපත්ති තදඤ්ඤථාති. (වජිර. ටී. පාරාජික 43-44) –

අයං නයො වෙදිතබ්බො. තත්ථ සුදින්නවත්ථු (පාරා. 24 ආදයො)-මක්කටිවත්ථු (පාරා. 40 ආදයො)-වජ්ජිපුත්තකවත්ථු (පාරා. 43) වාති තිප්පභෙදවත්ථු ඉමස්ස සික්ඛාපදස්ස **නිදානං** නාම. තතො නිදානා ‘‘යො පන භික්ඛු භික්ඛූනං…පෙ…. අසංවාසො’’ති (පාරා. 44) ඉමිස්සා **මාතිකාය භෙදො** ජාතො. තත්ථ හි ‘‘අන්තමසො තිරච්ඡානගතායා’’ති (පාරා. 44) ඉත්ථිලිඞ්ගවසෙන ‘‘සච්චං, ආවුසො, භගවතා සික්ඛාපදං පඤ්ඤත්තං, තඤ්ච ඛො ඉත්ථියා, නො පුරිසෙ, නො පණ්ඩකෙ, නො උභතොබ්‍යඤ්ජනකෙ චා’’ති මක්කටිපාරාජිකො විය අඤ්ඤොපි ලෙසං ඔඩ්ඩෙතුං සක්කොති, තස්මා තාදිසස්ස අලෙසොකාසස්ස දස්සනත්ථං ඉදං වුච්චති, මක්කටිසඞ්ඛාතා නිදානා ‘‘අන්තමසො තිරච්ඡානගතායපී’’ති මාතිකාය වචනභෙදො, න ඉත්ථියා එව මෙථුනසිද්ධිදස්සනතො. තස්මා **විභඞ්ගො තන්නියාමකො** තස්සා මාතිකාය අධිප්පෙතත්ථනියාමකො විභඞ්ගොති. විභඞ්ගෙ හි ‘‘තිස්සො ඉත්ථියො, තයො උභතොබ්‍යඤ්ජනකා, තයො පණ්ඩකා, තයො පුරිසා. මනුස්සිත්ථියා තයො මග්ගෙ, තිරච්ඡානගතපුරිසස්ස ද්වෙ මග්ගෙ’’තිආදිනා (පාරා. 56) නයෙන සබ්බලෙසොකාසං පිදහිත්වා නියමො කතො. එත්ථාහ – යදි එවං සාධාරණසික්ඛාපදවසෙන වා ලිඞ්ගපරිවත්තනවසෙන වා න කෙවලං භික්ඛූනං, භික්ඛුනීනම්පි ‘‘සික්ඛාසාජීවසමාපන්නො’’ති විභඞ්ගෙ වත්තබ්බං සියා. තදවචනෙන හි භික්ඛුනී පුරිසලිඞ්ගපාතුභාවෙන භික්ඛුභාවෙ ඨිතා එවං

වදෙය්‍ය ‘‘නාහං උපසම්පදාකරණකාලෙ භික්ඛූනං සික්ඛාසාජීවසමාපන්නා, තස්මා න අපච්චක්ඛාතසික්ඛාපි මෙථුනධම්මෙන පාරාජිකා හොමී’’ති. වුච්චතෙ – යථා වුත්තං, තථා න වත්තබ්බං අනිට්ඨප්පසඞ්ගතො. තථා වුත්තෙ භික්ඛුනීනම්පි සික්ඛාපච්චක්ඛානං අත්ථීති ආපජ්ජති. තඤ්චානිට්ඨං. ඉදමපරමනිට්ඨං ‘‘සබ්බසික්ඛාපදානි සාධාරණානෙව නාසාධාරණානී’’ති. අපිචායං භික්ඛූනං සික්ඛාසාජීවසමාපන්නාව හොතීති දස්සනත්ථං ‘‘අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, තංයෙව උපජ්ඣං තමෙව උපසම්පදං තානි වස්සානි භික්ඛුනීහි සඞ්ගමිතු’’න්තිආදි (පාරා. 69) වුත්තං. **තතො ආපත්තියා භෙදොති** තතො විභඞ්ගතො ‘‘අක්ඛයිතෙ සරීරෙ පාරාජිකං, යෙභුය්‍යෙන ඛයිතෙ ථුල්ලච්චය’’න්තිආදි (පාරා. 73, පරි. 157) ආපත්තියා භෙදො හොති. **අනාපත්ති තදඤ්ඤථාති** තතො එව විභඞ්ගතො යෙන ආකාරෙන ආපත්ති වුත්තා, තතො අඤ්ඤෙනාකාරෙන අනාපත්තිභෙදොව හොති. ‘‘සාදියති, ආපත්ති පාරාජිකස්ස, න සාදියති, අනාපත්තී’’ති හි විභඞ්ගෙ අසති න පඤ්ඤායති. එත්තාවතා ‘‘නිදානා මාතිකාභෙදො’’ති අයං ගාථා සමාසතො වුත්තත්ථා හොති. විසෙසකාරණං පන තස්මිං තස්මිං සික්ඛාපදෙ ආවිභවිස්සති.

පඨමපඤ්ඤත්ති තාව පඨමබොධිං අතික්කමිත්වා පඤ්ඤත්තත්තා, ආයස්මතො සුදින්නස්ස අට්ඨවස්සිකකාලෙ පඤ්ඤත්තත්තා ච රත්තඤ්ඤුමහත්තං පත්තකාලෙ පඤ්ඤත්තා, දුතියපඤ්ඤත්ති බාහුසච්චමහත්තං පත්තකාලෙ. සො හි ආයස්මා මක්කටිපාරාජිකො යථා මාතුගාමප්පටිසංයුත්තෙසු සික්ඛාපදෙසු තිරච්ඡානගතිත්ථී න අධිප්පෙතා, තථා ඉධාපීති සඤ්ඤාය ‘‘සච්චං, ආවුසො…පෙ.… තඤ්ච ඛො මනුස්සිත්ථියා, නො තිරච්ඡානගතායා’’ති (පාරා. 41) ආහ. තතියපඤ්ඤත්ති ලාභග්ගමහත්තං පත්තකාලෙ උප්පන්නා ‘‘යාවදත්ථං භුඤ්ජිත්වා’’තිආදි (පාරා. 43) වචනතො, වෙපුල්ලමහත්තම්පි එත්ථෙව ලබ්භතීති ඉමං පඨමපාරාජිකසික්ඛාපදං තිවිධම්පි වත්ථුං උපාදාය චතුබ්බිධම්පි තං කාලං පත්වා පඤ්ඤත්තන්ති වෙදිතබ්බං.

තත්ථ **යො පනාති** අනවසෙසපරියාදානපදං. **භික්ඛූති** තස්ස අතිප්පසඞ්ගනියමපදං. **භික්ඛූනං සික්ඛාසාජීවසමාපන්නොති** තස්ස විසෙසනවචනං. න හි සබ්බොපි භික්ඛුනාමකො, යා භගවතා යාය කායචි උපසම්පදාය උපසම්පන්නභික්ඛූනං හෙට්ඨිමපරිච්ඡෙදෙන සික්ඛිතබ්බා සික්ඛා විහිතා, ‘‘එත්ථ සහ ජීවන්තී’’ති යො ච සාජීවො වුත්තො, තං උභයං සමාපන්නොව හොති. කදා පන සමාපන්නො හොති? යාය කායචි උපසම්පදාය උපසම්පන්නසමනන්තරමෙව තදුභයං ජානන්තොපි අජානන්තොපි තදජ්ඣුපගතත්තා සමාපන්නොව නාම හොති. **සහ ජීවන්තීති** යාව සික්ඛං න පච්චක්ඛාති, පාරාජිකභාවං වා න පාපුණාති. යං පන වුත්තං **අන්ධකට්ඨකථායං** ‘‘සික්ඛං පරිපූරෙන්තො සික්ඛාසමාපන්නො සාජීවං අවීතික්කමන්තො සාජීවසමාපන්නො’’ති, තං උක්කට්ඨපරිච්ඡෙදවසෙන

වුත්තං. න හි සික්ඛං අපරිපූරෙන්තො, කාමවිතක්කාදිබහුලො වා එකච්චං සාවසෙසං සාජීවං වීතික්කමන්තො වා සික්ඛාසාජීවසමාපන්නො නාම න හොති.

උක්කට්ඨපරිච්ඡෙදෙන පන චතුක්කං ලබ්භති – ''අත්ථි භික්ඛු සික්ඛාසමාපන්නො සීලානි පච්චවෙක්ඛන්තො න සාජීවසමාපන්නො අචිත්තකං සික්ඛාපදං වීතික්කමන්තො, අත්ථි න සික්ඛාසමාපන්නො කාමවිතක්කාදිබහුලො සාජීවසමාපන්නො නිරාපත්තිකො, අත්ථි න සික්ඛාසමාපන්නො න ච සාජීවසමාපන්නො අනවසෙසං ආපත්තිං ආපන්නො, අත්ථි උභයසමාපන්නො සික්ඛං පරිපූරෙන්තො සාජීවඤ්ච අවීතික්කමන්තො''ති. අයමෙත්ථ චතුත්ථො භික්ඛු උක්කට්ඨො ඉධ අධිප්පෙතො සියා. න හි භගවා අනුක්කට්ඨං වත්තුං යුත්තොති චෙ? න, ''තත්‍ර යායං අධිසීලසික්ඛා, අයං ඉමස්මිං අත්ථෙ අධිප්පෙතා සික්ඛා''ති වචනවිරොධතො, උක්කට්ඨග්ගහණාධිප්පායෙ සති ''සික්ඛාති තිස්සො සික්ඛා''ති එත්තකමෙව වත්තබ්බන්ති අධිප්පායො. සික්ඛත්තයසමාපන්නො හි සබ්බුක්කට්ඨො. ''මෙථුනං ධම්මං පටිසෙවෙය්‍යා''ති පරතො වචනං අපෙක්ඛිත්වා අධිසීලසික්ඛාව වුත්තාති චෙ? න, තස්සාපි අභබ්බත්තා. න හි අධිසීලසික්ඛං පරිපූරෙන්තො, සාජීවඤ්ච අවීතික්කමන්තො මෙථුනධම්මං පටිසෙවිතුං භබ්බො, තං සික්ඛං අපරිපූරෙන්තො, සාජීවඤ්ච වීතික්කමන්තොයෙව හි පටිසෙවෙය්‍යාති අධිප්පායා. තස්මා එවමෙත්ථ අත්ථො ගහෙතබ්බො. යස්මා සික්ඛාපදසඞ්ඛාතො සාජීවො අධිසීලසික්ඛමෙව සඞ්ගණ්හාති, න ඉතරසික්ඛාද්වයං, තස්මා ''තත්‍ර යායං අධිසීලසික්ඛා, අයං ඉමස්මිං අත්ථෙ අධිප්පෙතා සික්ඛා''ති වුත්තං. තස්මා අධිසීලසික්ඛාය සඞ්ගාහකො සාජීවො සික්ඛාසාජීවොති වුත්තො. ඉති සාජීවවිසෙසනත්ථං සික්ඛාග්ගහණං කතං. තදත්ථදීපනත්ථමෙව විභඞ්ගෙ සික්ඛං අපරාමසිත්වා ''තස්මිං සික්ඛති, තෙන වුච්චති සාජීවසමාපන්නො''ති (පාරා. 45) වුත්තං. තෙන එකමෙවිදං අත්ථපදන්ති දීපිතං හොති. තඤ්ච උපසම්පදූපගමනන්තරතො පට්ඨාය සික්ඛනාධිකාරත්තා ''සික්ඛතී''ති ච ''සමාපන්නො''ති ච වුච්චති. යො එවං ''සික්ඛාසාජීවසමාපන්නො''ති සඞ්ඛං ගතො, තාදිසං පච්චයං පටිච්ච අපරභාගෙ සාජීවසඞ්ඛාතමෙව සික්ඛං අපච්චක්ඛාය තස්මිංයෙව දුබ්බල්‍යං අනාවිකත්වා මෙථුනං ධම්මං පටිසෙවෙය්‍යාති අයමත්ථො යුජ්ජති.

කින්තු අට්ඨකථානයො පටික්ඛිත්තො හොති, සො ච න පටික්ඛෙපාරහො හොති, අධිප්පායො පනෙත්ථ පරියෙසිතබ්බො. සබ්බෙසු සික්ඛාපදෙසු ඉදමෙව භික්ඛුලක්ඛණං සාධාරණං යදිදං ''භික්ඛූනං සික්ඛාසාජීවසමාපන්නො''ති. ඛීණාසවොපි සාවකො ආපත්තිං ආපජ්ජති අචිත්තකං, තථා සෙක්ඛො, පුථුජ්ජනො පන සචිත්තකම්පි, තස්මා සෙක්ඛාසෙක්ඛපුථුජ්ජනානං සාමඤ්ඤමිදං භික්ඛුලක්ඛණන්ති කත්වා කෙවලං සික්ඛාසමාපන්නො, කෙවලං සාජීවසමාපන්නො,

උභයසමාපන්නො චාති සරූපෙකදෙසඑකසෙසනයෙන ‘‘සික්ඛාසාජීවසමාපන්නො’’ත්වෙව සම්පිණ්ඩෙත්වා උක්කට්ඨග්ගහණෙන අනුක්කට්ඨානං ගහණසිද්ධිතො අට්ඨකථායං උක්කට්ඨොව වුත්තො. තමෙව සම්පාදෙතුං ‘‘තස්මිං සික්ඛති, තෙන වුච්චති සාජීවසමාපන්නො’’ති එත්ථ සික්ඛාසද්දස්ස අවචනෙ පරිහාරං වත්වා යස්මා පන සො සික්ඛම්පි සමාපන්නො, තස්මා සික්ඛාසමාපන්නොතිපි අත්ථතො වෙදිතබ්බොති ච වත්වා ‘‘යං සික්ඛං සමාපන්නො, තං අපච්චක්ඛාය, යඤ්ච සාජීවං සමාපන්නො, තත්ථ දුබ්බල්‍යං අනාවිකත්වා’’ති වුත්තන්ති අයමට්ඨකථාය අධිප්පායො වෙදිතබ්බො. එතස්මිං පන අධිප්පායෙ අධිසීලසික්ඛාය එව ගහණං සබ්බත්ථිකත්තා, සීලාධිකාරතො ච විනයස්සාති වෙදිතබ්බං. යථා ච සික්ඛාපදං සමාදියන්තො සීලං සමාදියතීති වුච්චති, එවං සික්ඛාපදං පච්චක්ඛන්තො සීලං පච්චක්ඛාතීති වත්තුං යුජ්ජති, තස්මා තත්ථ වුත්තං ‘‘යං සික්ඛං සමාපන්නො, තං අපච්චක්ඛායා’’ති (පාරා. අට්ඨ. සික්ඛාපච්චක්ඛානවිභඞ්ගවණ්ණනා). එත්තාවතා සමාසතො ‘‘සික්ඛාසාජීවසමාපන්නො’’ති එත්ථ වත්තබ්බවිනිච්ඡයො නිට්ඨිතො හොති.

කිං ඉමිනා විසෙසවචනෙන පයොජනං, නනු ‘‘යො පන භික්ඛු සික්ඛං අපච්චක්ඛාය දුබ්බල්‍යං අනාවිකත්වා…පෙ…. අසංවාසො’’ති එත්තකමෙව වත්තබ්බන්ති චෙ? න වත්තබ්බං අනිට්ඨප්පසඞ්ගතො. ‘‘යො පන සික්ඛාසාජීවසමාපන්නො ථෙය්‍යසංවාසාදිකො කෙවලෙන සමඤ්ඤාමත්තෙන, පටිඤ්ඤාමත්තෙන වා භික්ඛු, තස්සාපි සික්ඛාපච්චක්ඛානං අත්ථි, සික්ඛං අපච්චක්ඛාය ච මෙථුනං ධම්මං පටිසෙවන්තස්ස පාරාජිකාපත්ති. යො වා පච්ඡා පාරාජිකං ආපත්තිං ආපජ්ජිත්වා න සික්ඛාසාජීවසමාපන්නො, තස්ස ච, යො වා පක්ඛපණ්ඩකත්තා පණ්ඩකභාවූපගමනෙන න සික්ඛාසාජීවසමාපන්නො, තස්ස ච තදුභයං අත්ථීති ආපජ්ජති. පණ්ඩකභාවපක්ඛෙ ච පණ්ඩකො උපසම්පදාය න වත්ථූ’’ති වුත්තං. තස්මා ඉතරස්මිං පක්ඛෙ වත්ථූති සිද්ධං. තස්මිං පක්ඛෙ උපසම්පන්නො පණ්ඩකභාවපක්ඛෙ පණ්ඩකත්තා න සික්ඛාසාජීවසමාපන්නො, සො පරිච්චජිතබ්බාය සික්ඛාය අභාවෙන සික්ඛං අපච්චක්ඛාය මුඛෙන පරස්ස අඞ්ගජාතග්ගහණනයෙන මෙථුනං ධම්මං පටිසෙවෙය්‍ය, තස්ස කුතො පාරාජිකාපත්තීති අධිප්පායො. අයං නයො අපණ්ඩකපක්ඛං අලභමානස්සෙව පරතො යුජ්ජති, ලභන්තස්ස පන අරූපසත්තානං කුසලාදිසමාපත්තික්ඛණෙ භවඞ්ගවිච්ඡෙදෙ සතිපි අමරණං විය පණ්ඩකභාවපක්ඛෙපි භික්ඛුභාවො අත්ථි. සංවාසං වා සාදියන්තස්ස න ථෙය්‍යසංවාසකභාවො අත්ථි අන්තිමවත්ථුඅජ්ඣාපන්නස්ස විය. න ච සහසෙය්‍යාදිං ජනෙති. ගණපූරකො පන න හොති අන්තිමවත්ථුං අජ්ඣාපන්නො විය. න සො සික්ඛාසාජීවසමාපන්නො. ඉතරස්මිං පන පක්ඛෙ හොති, අයං ඉමස්ස තතො විසෙසො. කිමයං සහෙතුකො, උදාහු අහෙතුකොති? න අහෙතුකො. යතො උපසම්පදා තස්ස අපණ්ඩකපක්ඛෙ

අනුඤ්ඤාතා සහෙතුකප්පටිසන්ධිකත්තා. පණ්ඩකභාවපක්ඛෙපි කිස්ස නානුඤ්ඤාතාති චෙ? පණ්ඩකභූතත්තා ඔපක්කමිකපණ්ඩකස්ස විය.

අපිච ''සික්ඛාසාජීවසමාපන්නො''ති ඉමිනා තස්ස සික්ඛාසමාදානං දීපෙත්වා තං සමාදින්නං සික්ඛං අපච්චක්ඛාය, තත්ථ ච දුබ්බල්‍යං අනාවිකත්වාති වත්තුං යුජ්ජති, න අඤ්ඤථාති ඉමිනා කාරණෙන යථාවුත්තානිට්ඨප්පසඞ්ගතො ''යො පන භික්ඛු භික්ඛූනං සික්ඛාසාජීවසමාපන්නො සික්ඛං අපච්චක්ඛායා''තිආදි වුත්තං. යථා චෙත්ථ, එවං ''යො පන භික්ඛු භික්ඛූනං සික්ඛාසාජීවසමාපන්නො සික්ඛං අපච්චක්ඛාය දුබ්බල්‍යං අනාවිකත්වා ගාමා වා අරඤ්ඤා වා අදින්නං...පෙ.... යො පන භික්ඛු භික්ඛූනං සික්ඛාසාජීවසමාපන්නො සික්ඛං අපච්චක්ඛාය දුබ්බල්‍යං අනාවිකත්වා සුගතචීවරප්පමාණං චීවරං කාරාපෙය්‍යා''ති සබ්බත්ථ යොජෙතබ්බං.

''අන්තමසො තිරච්ඡානගතායපී''ති මනුස්සිත්ථිං උපාදාය වුත්තං. න හි පගෙව පණ්ඩකෙ, පුරිසෙ වාති වත්තුං යුජ්ජති. සෙසං තත්ථ තත්ථ වුත්තනයමෙව. අයං තාව මාතිකාය විනිච්ඡයො අඤ්ඤත්ථාපි යථාසම්භවං යොජෙත්වා දීපෙතබ්බො.

සාරිපුත්තබෙලට්ඨසීසානන්දාදයොපි සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තිකාරණත්තා ච ආපත්තිආපජ්ජනතො ච කස්මා මහාවිභඞ්ගෙ ඤත්තිචතුත්ථඋපසම්පදායෙව ආගතාති? පටික්ඛිත්තාය සරණගමනූපසම්පදාය අනුඤ්ඤාතප්පසඞ්ගභයාති උපතිස්සත්ථෙරො. ආපත්තියා භබ්බතං සන්ධාය තස්මිම්පි වුත්තෙ පුබ්බෙ පටික්ඛිත්තාපි භගවතා පුන අනුඤ්ඤාතාති භික්ඛූනං මිච්ඡාගාහො වා විමති වා උප්පජ්ජති, තස්මා න වුත්තාති වුත්තං හොති.

''අධම්මකම්මං වග්ගකම්ම''ති (මහාව. 387) වචනතො කුප්පකම්මම්පි කත්ථචි ''කම්ම''න්ති වුච්චති, තස්මා **''අකුප්පෙනා''**ති වුත්තං. යස්මා අකුප්පකම්මම්පි එකච්චං න ඨානාරහං, යෙන අපත්තො ඔසාරණං සුඔසාරිතොති වුච්චති, තස්මා **''ඨානාරහෙනා''**ති වුත්තං. යදි එවං ''ඨානාරහෙනා''ති ඉදමෙව වත්තබ්බං ඉමිනා අකුප්පසිද්ධිතොති චෙ? න, අට්ඨානාරහෙන අකුප්පෙන උපසම්පන්නො ඉමස්මිං අත්ථෙ න අධිප්පෙතො අනිට්ඨප්පසඞ්ගතො. ද්වීහි පනෙතෙහි එකතො වුත්තෙහි අයමත්ථො පඤ්ඤායති – කෙවලං තෙන අකුප්පෙන උපසම්පන්නො අයම්පි ඉමස්මිං අත්ථෙ අධිප්පෙතො භික්ඛූති, ඨානාරහෙන ච අකුප්පෙන ච උපසම්පන්නො අයම්පි ඉමස්මිං අත්ථෙ අධිප්පෙතො භික්ඛූති, කුප්පෙන උපසම්පන්නො නාධිප්පෙතොති.

''පටිසන්ධිග්ගහණතො පට්ඨාය අපරිපුණ්ණවීසතිවස්සො''ති වුත්තත්තා ඔපපාතිකඤ්චාති සොළසවස්සුද්දෙසිකා ඔපපාතිකා පටිසන්ධිතො පට්ඨාය

අපරිපුණ්ණවීසතිවස්සාති වදන්ති. ‘සොළසවස්සුද්දෙසිකා හොන්තී’ති වුත්තත්තා පුන චත්තාරි වස්සානි ඉච්ඡිතබ්බානි, ‘පටිසන්ධිග්ගහණතො පට්ඨායා’ති ඉදං ගබ්භසෙය්‍යකානං වසෙන වුත්ත’’න්ති එකෙ. ‘‘කෙචි වදන්තී’’ති යත්ථ යත්ථ ලිඛීයති, තත්ථ තත්ථ විචාරෙත්වා අත්ථං සුට්ඨු උපලක්ඛයෙ. ඔපක්කමිකෙ පණ්ඩකභාවො ආරුළ්හනයෙන වෙදිතබ්බො. ‘‘පක්ඛපණ්ඩකො අපණ්ඩකපක්ඛෙ පබ්බාජෙත්වා පණ්ඩකපක්ඛෙ නාසෙතබ්බො’’ති (වජිර. ටී. මහාවග්ග 109) ලිඛිතං.

‘‘ඛින්දුං අදත්වා චෙ නිවාසෙති, **ථෙය්‍යසංවාසකො** න හොතී’’ති වදන්ති, වීමංසිතබ්බං. **ලිඞ්ගානුරූපස්සාති** සාමණෙරාරහස්ස සංවාසස්ස සාදිතත්තාති අධිප්පායො.

රාජභයාදීහි ගහිතලිඞ්ගානං ‘‘ගිහී මං ‘සමණො’ති ජානන්තූ’’ති වඤ්චනචිත්තෙ සතිපි භික්ඛූනං වඤ්චෙතුකාමතාය ච තෙහි සංවසිතුකාමතාය ච අභාවා දොසො න ජාතොති. ‘‘යො එවං පබ්බජති, සො ථෙය්‍යසංවාසකො නාම හොතී’’ති වා ‘‘එවං කාතුං න ලබ්භතී’’ති වා ‘‘එවං පබ්බජිතො සාමණෙරො න හොතී’’ති වා න ජානාති, වට්ටති. ‘‘ජානාති, න වට්ටතී’’ති ච ලිඛිතං. ‘‘රාජදුබ්භික්ඛාදිඅත්ථාය චීවරං පාරුපිත්වා සංවාසං සාදියන්තො ථෙය්‍යසංවාසකො හොති. කස්මා? අසුද්ධචිත්තත්තා. පුන සො ‘සුද්ධං බ්‍රහ්මචරියං කරිස්සාමි, කිං එතෙනාති විප්පටිසාරෙන වා පච්චයාදිසුලභතාය වා කරිස්සාමී’ති සුද්ධමානසො හුත්වා යාව සො සංවාසං නාධිවාසෙති, තාව ථෙය්‍යසංවාසකො න හොති. එවං සුද්ධචිත්තුප්පත්තිතො පට්ඨාය සංවාසං සාදියති චෙ, ථෙය්‍යසංවාසකො හොතීති අධිප්පෙතො. ඉතරථා සබ්බං විරුජ්ඣතී’’ති එකෙ.

‘‘නාභිපරාමාසාදිනා ජාතො තථාරූපං පිතරං ඝාතෙති චෙ, **පිතුඝාතකො** හොතී’’ති වදන්ති.

යො පන කායසංසග්ගෙන සීලවිනාසං පාපෙති, න සො **භික්ඛුනිදූසකො** ‘‘තිණ්ණං මග්ගාන’’න්ති වචනතො. භික්ඛුනිං පන එකතොඋපසම්පන්නං දූසෙත්වාපි භික්ඛුනිදූසකො හොති, සොපි පාරාජිකො හොතීති විනිච්ඡයො. භික්ඛුනී පන ථෙය්‍යසංවාසිකා, මාතුපිතුඅරහන්තඝාතිකා, ලොහිතුප්පාදිකා, තිත්ථියපක්කන්තිකා ච හොති, අට්ඨකථාසු අනාගතං විනයධරා සම්පටිච්ඡන්ති.

‘‘සම්පජානමුසාවාදෙ පාචිත්තිය’’න්ති (පාචි. 2) වුත්තං මරියාදං අවීතික්කමන්තො තස්මිඤ්ච සික්ඛාපදෙ සික්ඛතීති වුච්චති. **සික්ඛාපදන්ති** අසභාවධම්මො සඞ්කෙතොව, ඉධ පඤ්ඤත්ති අධිප්පෙතා. ‘‘මෙථුනසංවරස්සෙතං අධිවචන’’න්ති සමන්තපාසාදිකායං වුත්තං, තං පනත්ථං සන්ධායාති ලිඛිතං. **සික්ඛාති** තං තං සික්ඛාපදං, සික්ඛනභාවෙන

පවත්තචිත්තුප්පාදො. **සාජීවන්ති** පඤ්ඤත්ති. තදත්ථදස්සනත්ථං පුබ්බෙ ‘‘මෙථුනසංවරස්සෙතං අධිවචන’’න්ති වුත්තං. යස්මා සික්ඛාය ගුණසම්මතාය පුඤ්ඤසම්මතාය තන්තියා අභාවතො ලොකස්ස දුබ්බල්‍යාවිකම්මං තත්ථ න සම්භවති. පත්ථනීයා හි සා, තස්මා **‘‘යඤ්ච සාජීවං සමාපන්නො, තස්මිං දුබ්බලභාවං අප්පකාසෙත්වා’’**ති වුත්තං. ආණාය හි දුබ්බල්‍යං සම්භවතීති උපතිස්සො. දුබ්බල්‍යාවිකම්මපදං සික්ඛාපච්චක්ඛානපදස්ස බ්‍යඤ්ජනසිලිට්ඨතාය වා පරිවාරකභාවෙන වා වෙදිතබ්බං. අථ වා යස්මා සික්ඛාපච්චක්ඛානස්ස එකච්චං දුබ්බල්‍යාවිකම්මං අකතං හොති, තස්මා තං සන්ධාය ‘‘සික්ඛං අපච්චක්ඛායා’’ති පදස්ස අත්ථං විවරන්තො **‘‘දුබ්බල්‍යං අනාවිකත්වා’’**ති ආහ. තත්ථ සියා යස්මා න සබ්බං දුබ්බල්‍යාවිකම්මං සික්ඛාපච්චක්ඛානං, තස්මා ‘‘දුබ්බල්‍යං අනාවිකත්වා’’ති පඨමං වත්වා තස්ස අත්ථනියමත්ථං ‘‘සික්ඛං අපච්චක්ඛායා’’ති වත්තබ්බන්ති? තං න, කස්මා? අත්ථානුක්කමාභාවතො. ‘‘සික්ඛාසාජීවසමාපන්නො’’ති හි වුත්තත්තා ‘‘යං සික්ඛං සමාපන්නො, තං අපච්චක්ඛාය, යඤ්ච සාජීවං සමාපන්නො, තත්ථ දුබ්බල්‍යං අනාවිකත්වා’’ති වුච්චමානෙ අනුක්කමෙනෙව අත්ථො වුත්තො හොති, න අඤ්ඤථා, තස්මා ඉදමෙව පඨමං වුත්තන්ති. **තෙසංයෙවාති** වුද්දසන්නං.

‘‘සික්ඛං අපච්චක්ඛායා’’ති සබ්බසික්ඛාපදානං සාධාරණත්ථං **‘‘අයමෙත්ථ අනුපඤ්ඤත්ති’’ති** වුත්තං.

පවෙසනං නාම අඞ්ගජාතං පවෙසෙන්තස්ස අඞ්ගජාතෙන සම්ඵුසනං. **පවිට්ඨං** නාම යාව මූලං පවෙසෙන්තස්ස විප්පකතකාලො වායාමකාලො. සුක්කවිසට්ඨිසමයෙ අඞ්ගජාතං **ඨිතං** නාම. **උද්ධරණං** නාම නීහරණකාලො. විනයගණ්ඨිපදෙ පන ‘‘වායාමතො ඔරමිත්වා ඨානං **ඨිතං** නාමා’’ති වුත්තං, තං අසඞ්කරතො දස්සනත්ථං වුත්තං. පවෙසනපවිට්ඨඋද්ධරණකාලෙසුපි සුක්කවිසට්ඨි හොතියෙව. **සාදියනං** නාම සෙවනචිත්තස්ස අධිවාසනචිත්තස්ස උප්පාදනං.

උභතොවිභඞ්ගෙ එව පඤ්ඤත්තානි සන්ධාය **‘‘ඉදඤ්හි සබ්බසික්ඛාපදානං නිදාන’’**න්ති වුත්තං. ‘‘විනයධරපඤ්චමෙන ගණෙන උපසම්පදා’’ති (මහාව. 259) වුත්තත්තා ඉධ තතියා සහයොගෙන වුත්තා. තස්මා වීසතිපි භික්ඛූ චෙ නිසින්නා, පඤ්චමො විනයධරොව ඉච්ඡිතබ්බො, එවං සති පාරාජිකො චෙ විනයධරො, උපසම්පදාකම්මං කොපෙතීති චෙ? න, පරිවාරාවසානෙ කම්මවග්ගෙ (පරි. 482 ආදයො) යං කම්මවිපත්තිලක්ඛණං වුත්තං, තස්ස තස්මිං නත්ථිතාය. ‘‘කථං වත්ථුතො වා ඤත්තිතො වා අනුස්සාවනතො වා සීමතො වා පරිසතො වා’’ති එත්තකං වුත්තං, නනු අයං ‘‘පරිසතො වා’’ති වචනෙන සඞ්ගහිතොති චෙ? න, ‘‘ද්වාදසහි ආකාරෙහි පරිසතො කම්මානි විපජ්ජන්තී’’ති (පරි. 487) සුත්තස්ස හි විභඞ්ගෙ තස්ස අනාමට්ඨත්තාති අයමත්ථො යස්මා තත්ථ තත්ථ සරූපෙන

වුත්තපාළිවසෙනෙව සක්කා ජානිතුං, තස්මා නයමුඛං දස්සෙත්වා සංඛිත්තොති ලිඛිතං. ''අඞ්ග''න්ති පදං උද්ධරිත්වා ''සබ්බසික්ඛාපදෙසු ආපත්තීනං අඞ්ගානඞ්ගං වෙදිතබ්බ''න්ති වුත්තං, ඉධ පන ''අඞ්ග''න්ති වුත්තං, කස්මා? සමුට්ඨානාදීනං පරිවාරාදීසු සඞ්ඛෙපෙන ආගතත්තා තත්ථ ගහෙත්වා ඉධාපි නිද්දිට්ඨානං අනඞ්ගානං වචත්ථානාභාවතො, සබ්බත්ථ සඞ්ඛෙපතො ච වික්ථාරතො ච අනඞ්ගත්තෙ වුච්චමානෙ අතිවිත්ථාරතාය තස්මිං තස්මිං සික්ඛාපදෙ අනූනං වත්තබ්බතො චාති වෙදිතබ්බො, සබ්බාපත්තීනං සඞ්ගාහකවසෙනාති අත්ථො.

යානි සික්ඛාපදානි ''කිරියානී''ති වුච්චන්ති, තෙසං වසෙන කායවාචා සහ විඤ්ඤත්තියා වෙදිතබ්බා, අකිරියානං වසෙන විනා විඤ්ඤත්තියා වෙදිතබ්බා. චිත්තං පනෙත්ථ අප්පමාණං භූතාරොචනසමුට්ඨානස්ස කිරියත්තා, අචිත්තකත්තා ච. තත්ථ කිරියා ආපත්තියා අනඞ්ගන්තරචිත්තසමුට්ඨානා වෙදිතබ්බා. අවිඤ්ඤත්තිජනකම්පි එකච්චං බාහුල්ලනයෙන ''කිරිය''න්ති වුච්චති යථෙව පඨමපාරාජිකං. විඤ්ඤත්තියා අභාවෙපි ''සො චෙ සාදියති, ආපත්ති පාරාජිකස්ස, න සාදියති, අනාපත්තී''ති හි වුත්තං, විඤ්ඤත්තිසඞ්ඛාතාපි කිරියා විනා සෙවනචිත්තෙන න හොති වුත්තචිත්තජත්තා, විකාරරූපත්තා, චිත්තානුපරිවත්තිකත්තා ච. තස්මා කිරියාසඞ්ඛාතමිදං විඤ්ඤත්තිරූපං, ඉතරං චිත්තජරූපං විය ජනකචිත්තෙන විනා න තිට්ඨති, ඉතරං සද්දායතනං තිට්ඨති, තස්මා කිරියාය සති එකන්තතො තජ්ජනකං සෙවනචිත්තං අත්ථී එවාති කත්වා න සාදියති, අනාපත්තීති න යුජ්ජතීති. යස්මා විඤ්ඤත්තිජනකම්පි සමානං සෙවනචිත්තං න සබ්බකාලං විඤ්ඤත්තිං ජනෙති, තස්මා විනාපි විඤ්ඤත්තියා සයං උප්පජ්ජතීති කත්වා ''සාදියති, ආපත්ති පාරාජිකස්සා''ති වුත්තං. නුප්පජ්ජති චෙ, න සාදියති නාම, තස්ස අනාපත්ති. තෙනෙව භගවා ''කිංචිත්තො ත්වං භික්ඛූ''ති (පාරා. 135) චිත්තෙනෙව ආපත්තිං පරිච්ඡින්දති, න කිරියායාති වෙදිතබ්බං.

එත්ථ **සමුට්ඨාන**ග්ගහණං කත්තබ්බතො වා අකත්තබ්බතො වා කායාදිභෙදාපෙක්ඛමෙව ආපත්තිං ආපජ්ජති, න අඤ්ඤථාති දස්සනප්පයොජනං. තෙසු **කිරියා**ග්ගහණං කායාදීනං සවිඤ්ඤත්තිකාවිඤ්ඤත්තිකභෙදදස්සනප්පයොජනං. **සඤ්ඤා**ග්ගහණං ආපත්තියා අඞ්ගානඞ්ගචිත්තවිසෙසදස්සනප්පයොජනං. තෙන යං චිත්තං කිරියලක්ඛණෙ වා අකිරියලක්ඛණෙ වා සන්නිහිතං, යතො වා කිරියා වා අකිරියා වා හොති, න තං අවිසෙසෙන ආපත්තියා අඞ්ගං වා අනඞ්ගං වා හොති. කින්තු යාය සඤ්ඤාය ''සඤ්ඤාවිමොක්ඛ''න්ති වුච්චති, තාය සම්පයුත්තං චිත්තං අඞ්ගං, ඉතරං අනඞ්ගන්ති දස්සිතං හොති. ඉදානි යෙන චිත්තෙන සික්ඛාපදං **සචිත්තකං** හොති, තදභාවා **අචිත්තකං,** තෙන තස්ස අවිසෙසෙන සාවජ්ජතාය ''ලොකවජ්ජමෙවා''ති වුත්තං. කින්තු සාවජ්ජංයෙව සමානං එකච්චං ලොකවජ්ජං, එකච්චං පණ්ණත්තිවජ්ජන්ති

දස්සනප්පයොජනං **චිත්තලොකවජ්ජ**ග්ගහණං. චිත්තමෙව යස්මා ''ලොකවජ්ජ''න්ති වුච්චති, තස්මා මනොකම්මම්පි සියා ආපත්තීති අනිට්ඨප්පසඞ්ගනිවාරණප්පයොජනං **කම්ම**ග්ගහණං.

යං පනෙත්ථ අකිරියලක්ඛණං කම්මං, තං කුසලත්තිකවිනිමුත්තං සියාති අනිට්ඨප්පසඞ්ගනිවාරණප්පයොජනං **කුසලත්තික**ග්ගහණං. යා පනෙත්ථ අබ්‍යාකතාපත්ති, තං එකච්චං අවෙදනම්පි නිරොධං සමාපන්නො ආපජ්ජතීති වෙදනාත්තිකං එත්ථ න ලබ්භතීති අනිට්ඨප්පසඞ්ගනිවාරණත්ථං **වෙදනාත්තික**ග්ගහණං. සික්ඛාපදඤ්හි සචිත්තකපුග්ගලවසෙන ''තිචිත්තං තිවෙදන''න්ති ලද්ධවොහාරං අචිත්තකෙනාපන්නම්පි ''තිචිත්තං තිවෙදන''මිච්චෙව වුච්චති. තත්‍රිදං සාධකසුත්තං – ''අත්ථාපත්ති අචිත්තකො ආපජ්ජති අචිත්තකො වුට්ඨාති (පරි. 324), අත්ථාපත්ති කුසලචිත්තො ආපජ්ජති කුසලචිත්තො වුට්ඨාතී''තිආදි (පරි. 470). ''සචිත්තකං ආපත්තිදීපනං, සඤ්ඤාවිමොක්ඛං අනාපත්තිදීපනං, අචිත්තකං වත්ථුඅජානනං, නොසඤ්ඤාවිමොක්ඛං වීතික්කමනාජානනං. ඉදමෙව තෙසං නානාත්ත''න්ති (වජිර. ටී. පාරාජික 61-66 පකිණ්ණකකථාවණ්ණනා) ලිඛිතං.

සචිත්තකපක්ඛෙති එත්ථ අයං තාව ගණ්ඨිපදනයො – සචිත්තකපක්ඛෙති සුරාපානාදිඅචිත්තකෙ සන්ධාය වුත්තං. සචිත්තකෙසු පන යං එකන්තමකුසලෙනෙව සමුට්ඨාති, තඤ්ච උභයං **ලොකවජ්ජං** නාම. සුරාපානස්මිඤ්හි ''සුරා''ති වා ''පාතුං න වට්ටතී''ති වා ජානිත්වා පිවනෙ අකුසලමෙවාති. තත්ථ ''න වට්ටතීති ජානිත්වා''ති වුත්තවචනං න යුජ්ජති පණ්ණත්තිවජ්ජස්සපි ලොකවජ්ජතාපසඞ්ගතො. ඉමං අනිට්ඨප්පසඞ්ගං පරිහරිතුකාමතාය ච **වජිරබුද්ධිත්ථෙරෙන** ලිඛිතං – ''ඉධ 'සචිත්තක'න්ති ච 'අචිත්තක'න්ති ච විචාරණා වත්ථුවිජානනෙ එව හොති, න පඤ්ඤත්තිවිජානනෙ. යදි පඤ්ඤත්තිවිජානනෙ හොති, සබ්බසික්ඛාපදානි ලොකවජ්ජානෙව සියුං, න ච සබ්බසික්ඛාපදානි ලොකවජ්ජානි. තස්මා වත්ථුවිජානනෙ එව හොතීති ඉදං යුජ්ජති. කස්මා? යස්මා සෙඛියෙසු පඤ්ඤත්තිවිජානනමෙව පමාණං, න වත්ථුමත්තවිජානන''න්ති. අයං පනෙත්ථ අත්ථො සික්ඛාපදසීසෙන ආපත්තිං ගහෙත්වා යස්ස සික්ඛාපදස්ස සචිත්තකස්ස චිත්තං අකුසලමෙව හොති, තං ලොකවජ්ජං, සචිත්තකාචිත්තකසඞ්ඛාතස්ස අචිත්තකස්ස ච සචිත්තකපක්ඛෙ චිත්තං අකුසලමෙව හොති, තම්පි සුරාපානාදිලොකවජ්ජන්ති ඉමමත්ථං සන්ධාය **''යස්සා සචිත්තකපක්ඛෙ චිත්තං අකුසලමෙව හොති, අයං ලොකවජ්ජා නාමා''**ති වුත්තං. ''සචිත්තකපක්ඛෙ''ති හි ඉදං වචනං අචිත්තකං සන්ධායාහ. න හි එකංසතො සචිත්තකාය ''සචිත්තකපක්ඛෙ''ති විසෙසනෙ පයොජනං අත්ථීති, එවං සන්තෙපි අනියමෙන වුත්තඤ්ච නියමවසෙන එව ගහෙතබ්බන්ති අත්ථො.

තිරච්ඡානානං පනාති පන-සද්දෙන ථුල්ලච්චයාදිකාරං නිවත්තෙති. **කිරියාති** එත්ථ ''ඨිතං සාදියතී''ති (පාරා. 58) වුත්තත්තා තං කථන්ති චෙ? ''සාදියතී''ති වුත්තත්තා කිරියා එව. එවං සන්තෙ ''කායකම්මං මනොකම්ම''න්ති වත්තබ්බන්ති චෙ? න, පචුරවොහාරවසෙන ''කායකම්ම''න්ති වුත්තත්තා. උබ්භජාණුමණ්ඩලිකාය ලබ්භති එවාති ලිඛිතං. පුබ්බෙ වුත්තනයෙන සංසන්දෙත්වා ගහෙතබ්බං. ''දුන්නික්ඛිත්තස්ස, භික්ඛවෙ, පදබ්‍යඤ්ජනස්ස අත්ථොපි දුන්නයො හොතී''ති (අ. නි. 2.20) වදන්තෙනාපි අත්ථස්ස සුඛග්ගහණත්ථමෙව පදබ්‍යඤ්ජනස්ස සුනික්ඛිත්තභාවො ඉච්ඡිතො, න අක්ඛරවචනාය, තස්මා ආහ **''අත්ථඤ්හි නාථො සරණං අවොචා''**තිආදි.

පඨමපාරාජිකවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. දුතියපාරාජිකවණ්ණනා

ගාමා වා අරඤ්ඤා වාති ලක්ඛණානුපඤ්ඤත්තිකත්තා ආදිම්හි වුත්තා. සබ්බස්මිඤ්හි විනයපිටකෙ ගාමො, ගාමූපචාරො, ගාමක්ඛෙත්තං, ගාමසීමා, ගාමසීමූපචාරොති පඤ්චවිධො ගාමභෙදො වෙදිතබ්බො. තථා ආරඤ්ඤකසීමාය එකං අගාමකං අරඤ්ඤං, සංවිධානසික්ඛාපදානං (පාචි. 180 ආදයො) එකං, සගාමකං එකං, අවිප්පවාසසීමාය එකං, ගණම්හාඔහීයනකස්ස (පාචි. 691) එකන්ති පඤ්චවිධො අරඤ්ඤභෙදො වෙදිතබ්බො. තත්ථ අත්ථි ගාමො න ගාමපරිහාරං කත්ථචි ලභති, අත්ථි ගාමො න ගාමකිච්චං කරොති, තථා අත්ථි අරඤ්ඤං න අරඤ්ඤපරිහාරං කත්ථචි ලභති, අත්ථි අරඤ්ඤං න අරඤ්ඤකිච්චං කරොතීති අයම්පි භෙදො වෙදිතබ්බො.

තත්ථ අවිප්පවාසසීමාසම්මන්නනකම්මවාචාය ඨපෙත්වා ''ගාමඤ්ච ගාමූපචාරඤ්චා''ති (මහාව. 144) එත්ථ **ගාමො** නාම පරික්ඛිත්තො චෙ, පරික්ඛෙපස්ස අන්තො, අපරික්ඛිත්තො චෙ, පරික්ඛෙපොකාසතො අන්තො වෙදිතබ්බො. අයං උදොසිතසික්ඛාපදෙ ''අන්තොගාමො''ති (පාරා. 478) ආගතො. සාසඞ්කසික්ඛාපදෙ ''අන්තරඝර''න්ති (පාරා. 654) ආගතො අනාසඞ්කතො. යථාහ ''අන්තරඝරෙ නික්ඛිපෙය්‍යාති සමන්තා ගොචරගාමෙ නික්ඛිපෙය්‍යා''ති (පාරා. 654). තථා අන්තරඝරප්පටිසංයුත්තානං සෙඛියානං අයමෙව පරිච්ඡෙදො වෙදිතබ්බො. ''යා පන භික්ඛුනී එකා ගාමන්තරං ගච්ඡෙය්‍යා''ති (පාචි. 687) එත්ථාපි අයමෙව පරිච්ඡෙදො අධිප්පෙතො ''පරික්ඛිත්තස්ස ගාමස්ස පරික්ඛෙපං අතික්කමන්තියා, අපරික්ඛිත්තස්ස ගාමස්ස උපචාරං අතික්කමන්තියා''ති වුත්තත්තා.

යෙසු **පුරාණපොත්ථකෙසු** ''උපචාරං ඔක්කමන්තියා''ති ලිඛිතං, තං විකාලෙ ගාමප්පවෙසනසික්ඛාපදෙසු ආචිණ්ණං නයං ගහෙත්වා පමාදෙන

ලිඛීයති, න පමාණං. යෙසු ච **පොත්ථකෙසු** විකාලෙ ගාමප්පවෙසනසික්ඛාපදස්ස **විභඞ්ගෙ** (පාචි. 513) ''ගාමං පවිසෙය්‍යාති පරික්ඛිත්තස්ස ගාමස්ස පරික්ඛෙපං අතික්කමන්තස්ස, අපරික්ඛිත්තස්ස ගාමස්ස උපචාරං අතික්කමන්තස්සා''ති ලිඛීයති, සො පමාදලෙඛො. **උපචාරං ඔක්කමන්තස්සාති** තත්ථ පාඨො. වුත්තඤ්හි **සමන්තපාසාදිකායං** ''අපරික්ඛිත්තස්ස ගාමස්ස උපචාරො අදින්නාදානෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බො''ති (පාචි. අට්ඨ. 512). ඉධ **කඞ්ඛාවිතරණියම්පි** වුත්තං ''සන්තං භික්ඛුං අනාපුච්ඡිත්වාති…පෙ…. උපචාරං ඔක්කමන්තස්සා''තිආදි (කඞ්ඛා. අට්ඨ. විකාලගාමප්පවෙසනසික්ඛාපදවණ්ණනා).

යං පන **කත්ථචි පොත්ථකෙ** ''භික්ඛුනියා ගාමන්තරාධිකාරෙ එකෙන පාදෙන ඉතරස්ස ගාමස්ස පරික්ඛෙපං වා අතික්කමන්තෙ, උපචාරං වා ඔක්කන්තෙ ථුල්ලච්චයං, දුතියෙන අතික්කන්තමත්තෙ, ඔක්කන්තමත්තෙ ච සඞ්ඝාදිසෙසො''ති පාඨො දිස්සති. තත්ථ ''ඔක්කන්තෙ, ඔක්කන්තමත්තෙ''ති එතානි පදානි අධිකානි, කෙවලං ලිඛිතකෙහි අඤ්ඤෙහි ලිඛිතානි. **කත්ථචි පොත්ථකෙ** ''ඔක්කන්තමත්තෙ වා''ති පදං න දිස්සති, ඉතරං දිස්සති. තානි ද්වෙ පදානි පාළියා විරුජ්ඣන්ති. ''අපරික්ඛිත්තස්ස ගාමස්ස උපචාරං අතික්කාමෙන්තියා''ති (පාචි. 692) හි පාළි. තථා සමන්තපාසාදිකාය (පාචි. අට්ඨ. 692) විරුජ්ඣන්ති. ''පරික්ඛෙපාරහට්ඨානං එකෙන පාදෙන අතික්කමති, ථුල්ලච්චයං, දුතියෙන අතික්කමති, සඞ්ඝාදිසෙසො. අපිචෙත්ථ සකගාමතො…පෙ…. එකෙන පාදෙන ඉතරස්ස ගාමස්ස පරික්ඛෙපෙ වා උපචාරෙ වා අතික්කන්තෙ ථුල්ලච්චයං, දුතියෙන අතික්කන්තමත්තෙ සඞ්ඝාදිසෙසො''ති (පාචි. අට්ඨ. 692) හි වුත්තං.

ගණ්ඨිපදෙ පනස්ස ''පරික්ඛෙපං අතික්කාමෙන්තියා''ති වත්වා ''උපචාරෙපි එසෙව නයො''ති වුත්තං. **අනුගණ්ඨිපදෙ** ච ''අපරික්ඛිත්තස්ස ගාමස්ස උපචාරං 'ඔක්කමන්තියා'තිපි පොත්ථකෙසු එකච්චෙසු දිස්සති, තං න ගහෙතබ්බ''න්ති වුත්තං. අපරම්පි වුත්තං ''අපරික්ඛිත්තස්ස ගාමස්ස උපචාරං 'අතික්කාමෙන්තියා'ති වචනෙනාපි එවං වෙදිතබ්බං – විකාලෙ ගාමප්පවෙසනෙ ද්වින්නං ලෙඩ්ඩුපාතානං එව වසෙන උපචාරො පරිච්ඡින්දිතබ්බො, ඉතරථා යථා එත්ථ පරික්ඛෙපාරහට්ඨානං පරික්ඛෙපං විය කත්වා 'අතික්කාමෙන්තියා'ති වුත්තං, එවං තත්ථාපි 'අපරික්ඛිත්තස්ස ගාමස්ස උපචාරං අතික්කාමෙන්තස්සා'ති වදෙය්‍ය. යස්මා පන තත්ථ පරික්ඛෙපාරහට්ඨානතො උත්තරිමෙකො ලෙඩ්ඩුපාතො උපචාරොති අධිප්පෙතො. තස්මා තදත්ථදීපනත්ථං 'අපරික්ඛිත්තස්ස ගාමස්ස උපචාරං ඔක්කමන්තස්සා'ති වුත්ත''න්ති.

යං පන **අන්ධකට්ඨකථායං** පරික්ඛෙපාරහට්ඨානංයෙව උපචාරන්ති සල්ලක්ඛෙත්වා ''පරික්ඛෙපපඅක්ඛෙපාරහට්ඨානානං

නින්නානාකරණදීපනත්ථං උපචාරං ඔක්කමන්තස්සා''ති වුත්තං, පාළිවිසෙසමසල්ලක්ඛෙත්වා ''අපරික්ඛිත්තස්ස ගාමස්ස උපචාරං අතික්කමන්තස්ස ඉධ උපචාරො පරික්ඛෙපො යථා භවෙය්‍ය, තං උපචාරං පඨමං පාදං අතික්කාමෙන්තස්ස ආපත්ති දුක්කටස්ස, දුතියං පාදං අතික්කාමෙන්තස්ස ආපත්ති පාචිත්තියස්සා''ති වුත්තං, තං න ගහෙතබ්බමෙව පාළියා විසෙසසම්භවතොති. **පොරාණගණ්ඨිපදෙ** ''උපචාරං අතික්කාමෙන්තියා භික්ඛුනියා ගාමන්තරාපත්තී''ති වුත්තං. තස්මා ඉධ කඞ්ඛාවිතරණියා ''එකෙන පාදෙන ඉතරස්ස...පෙ.... අතික්කන්තමත්තෙ සඞ්ඝාදිසෙසො''ති අයමෙව පාඨො වෙදිතබ්බො. එත්තාවතා ඉමෙසු යථාවුත්තෙසු ඨානෙසු යථාවුත්තපරිච්ඡෙදොව ගාමොති වෙදිතබ්බො. ඉමස්ස අත්ථස්ස දීපනත්ථං ''ගාමො නාම එකකුටිකොපී''තිආදි (පාරා. 92) වුත්තං. ඉමස්ස වසෙන අසතිපි පරික්ඛෙපාතික්කමෙ, උපචාරොක්කමනෙ වා අන්තරාරාමතො වා භික්ඛුනුපස්සයතො වා තිත්ථියසෙය්‍යාතො වා පටික්කමනතො වා තං ගාමං පවිසන්තස්ස අන්තරාරාමපරික්ඛෙපස්ස, උපචාරස්ස වා අතික්කමනවසෙන ගාමපච්චයා ආපත්තියො වෙදිතබ්බා.

ගාමූපචාරො පන ''ඨපෙත්වා ගාමඤ්ච ගාමූපචාරඤ්චා''ති (මහාව. 144) එත්ථ පරික්ඛිත්තස්ස ගාමස්ස පරික්ඛෙපොව, අපරික්ඛිත්තස්ස ගාමස්ස පරික්ඛෙපොකාසොව. වුත්තඤ්හෙතං අට්ඨකථායං ''ගාමූපචාරොති පරික්ඛිත්තස්ස ගාමස්ස පරික්ඛෙපො, අපරික්ඛිත්තස්ස ගාමස්ස පරික්ඛෙපොකාසො. තෙසු අධිට්ඨිතතෙචීවරිකො භික්ඛු පරිහාරං න ලභතී''ති (මහාව. අට්ඨ. 144). කිං පනෙත්ථ කාරණං, යෙන අයං ගාමො, ගාමූපචාරො ච ඉධ අඤ්ඤථා, අඤ්ඤත්ථ තථාති? අට්ඨුප්පත්තිතො ''තෙන ඛො පන සමයෙන භික්ඛූ 'භගවතා තිචීවරෙන අවිප්පවාසසම්මුති අනුඤ්ඤාතා'ති අන්තරඝරෙ චීවරානි නික්ඛිපන්තී''ති (මහාව. 143) ඉමිස්සා හි අට්ඨුප්පත්තියා ''ඨපෙත්වා ගාමඤ්ච ගාමූපචාරඤ්චා''ති (මහාව. 144) වුත්තං. තස්මා යත්ථ අන්තරඝරසඤ්ඤා, තත්ථ අවිප්පවාසසීමා න ගච්ඡතීති වෙදිතබ්බා. තෙන ච උදොසිතසික්ඛාපදෙ ''අන්තොගාමෙ චීවරං නික්ඛිපිත්වා අන්තොගාමෙ වත්ථබ්බ''න්ති (පාරා. 478) ච ''සභායෙ වා ද්වාරමූලෙ වා, හත්ථපාසා වා න විජහිතබ්බ''න්ති ච වුත්තං. කප්පියභූමියං වසන්තොයෙව හි කප්පියභූමියං නික්ඛිත්තචීවරං රක්ඛති. සාසඞ්කසික්ඛාපදෙ පන ''යස්මා යත්ථ ගාමෙ චීවරං නික්ඛිත්තං, තෙන ගාමෙන විප්පවසන්තො චීවරෙන විප්පවසතීති වුච්චති, තස්මා පුන ගාමසීමං ඔක්කමිත්වා වසිත්වා පක්කමතී''ති වුත්තං. තස්මිඤ්හි සික්ඛාපදෙ ගාමසීමා ගාමො නාමාති අධිප්පෙතො. තත්ථ විකාලෙ ගාමප්පවෙසනසික්ඛාපදවිභඞ්ගෙ ''පරික්ඛිත්තස්ස ගාමස්ස පරික්ඛෙපං අතික්කමන්තස්ස ආපත්ති පාචිත්තියස්සා''ති (පාචි. 513) වචනතො පරික්ඛෙපො න ගාමො. කින්තු ගාමූපචාරොති ලෙසෙන දස්සිතං හොති. ඉමස්මිං පන සික්ඛාපදවිභඞ්ගෙ ''ගාමූපචාරො නාමා''ති ආරභිත්වා ''අපරික්ඛිත්තස්ස ගාමස්ස ඝරූපචාරෙ ඨිතස්ස මජ්ඣිමස්ස පුරිසස්ස

ලෙඩ්ඩුපාතො''ති ඉමිනා අපරික්ඛිත්තස්ස පරික්ඛෙපොකාසො ගාමූපචාරොති සිද්ධං. තදත්ථසම්භවතො තස්මිං සරූපචාරෙ ඨිතස්ස ලෙඩ්ඩුපාතො ගාමූපචාරොති **කුරුන්දට්ඨකථායං, මහාපච්චරියම්පි** වුත්තං. උපචාරො හි ''ගාමො එකූපචාරො නානූපචාරො''තිආදීසු ද්වාරං, ''අජ්ඣොකාසො එකූපචාරො''ති එත්ථ සමන්තා සත්තබ්භන්තරසඞ්ඛාතං පමාණං, තස්මා ''ගාමූපචාරොති පරික්ඛිත්තස්ස ගාමස්ස පරික්ඛෙපො, අපරික්ඛිත්තස්ස ගාමස්ස පරික්ඛෙපොකාසො''ති **අන්ධකට්ඨකථායං** වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. තථා **කුරුන්දියං, මහාපච්චරියඤ්ච**. තථා පාළියම්පි ''අජ්ඣාරාමො නාම පරික්ඛිත්තස්ස ආරාමස්ස අන්තො ආරාමො, අපරික්ඛිත්තස්ස උපචාරො. අජ්ඣාවසථො නාම පරික්ඛිත්තස්ස ආවසථස්ස අන්තො ආවසථො, අපරික්ඛිත්තස්ස උපචාරො''තිආදීසු දිස්සති. **මහාඅට්ඨකථායං** පන ''ගාමූපචාරො''තිආදීසු දිස්සති. තස්මා දුතියො ලෙඩ්ඩුපාතො උපචාරොති අධිප්පෙතො.

''අපරික්ඛිත්තස්ස ගාමස්ස උපචාරං ඔක්කමන්තස්ස ආපත්ති පාචිත්තියස්සා''ති පාළිවිසෙසසම්භවතො ච පඨමො ලෙඩ්ඩුපාතො ගාමො එව, දුතියො ගාමූපචාරොති වුත්තං. පරික්ඛිත්තස්ස පන ගාමස්ස ඉන්දඛීලෙ ඨිතස්ස මජ්ඣිමස්ස පුරිසස්ස ලෙඩ්ඩුපාතො ගාමූපචාරොති වුත්තන්ති එත්ථ භෙදො නත්ථි. එත්තාවතා පරික්ඛිත්තස්ස දුවිධො උපචාරො, අපරික්ඛිත්තස්ස චතුබ්බිධො උපචාරො යත්ථ සම්භවති, යත්ථ ච න සම්භවති, තං සබ්බං දස්සිතං හොති.

ගාමඛෙත්තස්ස ච ගාමසීමාය ච ලක්ඛණං අට්ඨකථායමෙව වුත්තං. උභයඤ්හි අත්ථතො එකං. තත්ථ ගාමසීමාය ගාමභාවො සාසඞ්කසික්ඛාපදවසෙන වෙදිතබ්බො.

ගාමසීමූපචාරො නාම මනුස්සානං කට්ඨතිණපුප්ඵඵලාදිඅත්ථිකානං වනචරකානං වලඤ්ජනට්ඨානං. ඉමස්ස ගාමසීමූපචාරභාවො උදොසිතසික්ඛාපදෙ, ''අගාමකෙ අරඤ්ඤෙ සමන්තා සත්තබ්භන්තරා''ති (පාරා. 494) ආගතට්ඨානෙ ඛන්ධකෙ (මහාව. 147) ච වෙදිතබ්බො. එත්ථ හි භගවා ගාමන්තවාසීනං භික්ඛූනං සීමං දස්සෙන්තො ''යං ගාමං වා නිගමං වා උපනිස්සාය විහරතී''ති (මහාව. 147) වත්වා දස්සෙති. තදනන්තරමෙව ''අගාමකෙ''තිආදිනා සත්තබ්භන්තරසීමං දස්සෙති. තස්මා යො භික්ඛු ගාමං වා නිගමං වා උපනිස්සාය න විහරති, කෙවලං නාවායං වා ථලමග්ගෙන වා අද්ධානමග්ගප්පටිපන්නො හොති, තස්ස තත්ථ තත්ථ සත්තබ්භන්තරසීමා ලබ්භතීති වෙදිතබ්බො. වුත්තඤ්හි ''එකකුලස්ස සත්ථො හොති, සත්ථෙ චීවරං නික්ඛිපිත්වා පුරතො වා පච්ඡතො වා සත්තබ්භන්තරා න විජහිතබ්බ''න්තිආදි (පාරා. 489). ඉදමෙව අරඤ්ඤං සන්ධාය ''ආරඤ්ඤකසීමාය එකං අගාමකං අරඤ්ඤ''න්ති වුත්තං.

යං සන්ධාය ‘‘අගාමකෙ අරඤ්ඤෙ අද්ධයොජනෙ අද්ධයොජනෙ ආපත්ති පාචිත්තියස්සා’’ති (පාචි. 414) පාළියං වුත්තං. ඉදං **සංවිධානසික්ඛාපදානං එකං අගාමකං අරඤ්ඤං** නාම.

පුරිමෙන පන සසරං සඞ්ගහිතං, ඉමිනා තමසඞ්ගහිතන්ති. යං සන්ධාය ගණම්හා ඔහීයනාධිකාරෙ අට්ඨකථායං (පාචි. අට්ඨ. 692) ‘‘අගාමකෙ අරඤ්ඤෙති එත්ථ ‘නික්ඛමිත්වා බහි ඉන්දඛීලා සබ්බමෙතං අරඤ්ඤ’න්ති එවං වුත්තං ලක්ඛණං අරඤ්ඤං. තං පනෙත කෙවලං ගාමාභාවෙන ‘අගාමක’න්ති වුත්තං, න විඤ්ඣාටවිසදිසතායා’’ති වුත්තං. යං සන්ධාය ‘‘ආරඤ්ඤකං නාම සෙනාසනං පඤ්චධනුසතිකං පච්ඡිම’’න්ති (පාරා. 654; පාචි. 573) වුත්තං. **ඉදං ආරඤ්ඤකසෙනාසනං** නාම පරික්ඛිත්තස්ස පරික්ඛෙපතො බහි, අපරික්ඛිත්තස්ස පන පරික්ඛෙපොකාසතො බහි සරුක්ඛං වා අරුක්ඛං වා විහාරෙ කුන්නදිසමාකිණ්ණම්පි අරඤ්ඤං නාම. තථා ‘‘ගණම්හා ඔහීයනකස්ස එක’’න්ති වුත්තං. ඉදං අරඤ්ඤංව. ඉදං පන පුබ්බෙ අගාමකභාවෙන ආගතට්ඨානෙ වුත්තලක්ඛණමෙව හුත්වා නික්ඛමිත්වා බහි ඉන්දඛීලා දස්සනූපචාරවිජහනෙ එකමෙව ආපත්තිං කරොති, තතො උද්ධං අනාපත්ති. ‘‘සංවිධානසික්ඛාපදානං එක’’න්ති වුත්තං පන අද්ධයොජනෙ අද්ධයොජනෙ එකෙකං ආපත්තිං කරොති, න තතො ඔරං. ඉතරානි තීණි යථාවුත්තපරිච්ඡෙදතො ඔරමෙව තත්ථ වුත්තවිධිං න සම්පාදෙන්ති, පරං සම්පාදෙන්ති. එවමෙතෙසං අඤ්ඤමඤ්ඤනානත්තං වෙදිතබ්බං.

තත්ථ පඤ්චවිධෙ ගාමෙ යො ‘‘පරික්ඛිත්තස්ස ගාමස්ස ඉන්දඛීලෙ ඨිතස්ස ලෙඩ්ඩුපාතො’’ති (පාරා. 92) වුත්තො, සො න කත්ථචි විනයපිටකෙ උපයොගං ගතො, කෙවලං අපරික්ඛිත්තස්ස පරික්ඛෙපොකාසතො අපරො එකො ලෙඩ්ඩුපාතො ගාමූපචාරො නාමාති දීපනත්ථං වුත්තො. පරික්ඛිත්තස්සපි වෙ ගාමස්ස එකො ලෙඩ්ඩුපාතො කප්පියභූමිසමානො උපචාරොති වුත්තො, පගෙව අපරික්ඛිත්තස්ස පරික්ඛෙපොකාසතො එකො. සො පන පාකටත්තා ච අජ්ඣොකාසත්තා ච ඔක්කමන්තස්ස ආපත්තිං කරොති ඨපෙත්වා භික්ඛුනියා ගාමන්තරාපත්තිං. භික්ඛුනියො හි තස්මිං දුතියලෙඩ්ඩුපාතසඞ්ඛාතෙ ගාමූපචාරෙ වසන්තී ආපත්තිඤ්ච ආපජ්ජන්ති, ගාමං පවිසන්තී ගාමන්තරාපත්තිඤ්ච. තාසඤ්හි ඨිතට්ඨානං අරඤ්ඤසඞ්ඛ්‍යං ගච්ඡති ‘‘තාවදෙව ඡායා මෙතබ්බා…පෙ…. තස්සා තයො ච නිස්සයෙ, අට්ඨ ච අකරණීයානි ආචික්ඛෙය්‍යාථා’’ති (චූළව. 430) වචනතො. අරඤ්ඤප්පටිසංයුත්තානං සික්ඛාපදානං, විකාලෙගාමප්පවෙසනසික්ඛාපදස්ස (පාචි. 508) ච භික්ඛුනීනං අසාධාරණත්තා ච අන්තරාරාමභික්ඛුනුපස්සයප්පටික්කමනාදීනං කප්පියභූමිභාවවචනතො ච ‘‘එකා ගණම්හා ඔහීයෙය්‍යාති අගාමකෙ අරඤ්ඤෙ දුතියිකාය භික්ඛුනියා දස්සනූපචාරං වා සවනූපචාරං වා විජහන්තියා ආපත්ති ථුල්ලච්චයස්සා’’තිආදිසික්ඛාපදපඤ්ඤත්තිතො (පාචි.

692) ච භික්ඛුනික්ඛන්ධකනයඵන වා යස්මා පරික්ඛිත්තස්ස ගාමස්ස ඉන්දඛීලතො පට්ඨාය අපරික්ඛිත්තස්ස උපචාරතො පට්ඨාය නීයති, තත්ථ අන්තරඝරෙ නික්ඛිත්තචීවරෙ සති චතුරඞ්ගසමොධානෙන භික්ඛූ වසන්ති, තස්මා **සගාමකං** නාම හොති.

අවිප්පවාසසීමාය එකං නාම ''න, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනියා අරඤ්ඤෙ වත්ථබ්බං, යා වසෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්කටස්සා''ති (චූළව. 431) වචනතො භික්ඛුනීනං අරඤ්ඤවාසො නාම නත්ථීති සිද්ධං. තාය හි අරඤ්ඤෙ භික්ඛුනුපස්සයෙ සති අන්තොආවාසෙපි දුතියිකාය දස්සනසවනූපචාරං විජහන්තියා ආපත්ති. තස්මා අවිප්පවාසසීමාධිකාරෙ ''ඨපෙත්වා ගාමඤ්ච ගාමූපචාරඤ්චා''ති (මහාව. 144) එත්ථ යං ඨානං ඨපිතං, තත්ථෙව භික්ඛුනුපස්සයොපි කප්පති, න තතො පරං.

තාසඤ්ච අවිප්පවාසසීමාකම්මවාචායං ''ඨපෙත්වා ගාමඤ්ච ගාමූපචාරඤ්චා''ති වචනං නත්ථීති කත්වා තෙස්වෙව ගාමගාමූපචාරෙසු එරති. තතො පරං දුතියෙසු ලෙඩ්ඩුපාතාදීසු තාසං අකප්පියභූමිකත්තා න සමානසංවාසකසීමා අරඤ්ඤෙ එරති භික්ඛූනං ගාමගාමූපචාරං විය. තස්මා වුත්තං ''භික්ඛුනියා ඨපෙත්වා ගාමන්තරාපත්ති''න්ති.

එවං තාව පඤ්චවිධං ගාමභෙදං, අරඤ්ඤභෙදඤ්ච ඤත්වා ඉදානි **''අත්ථි ගාමො න ගාමපරිහාරං කත්ථචි ලභති''**තිආදිභෙදො වෙදිතබ්බො. තත්ථ යො අට්ඨකථායං ''අමනුස්සො නාම යො සබ්බසො වා මනුස්සානං අභාවෙන යක්ඛපරිග්ගහභූතො''ති වුත්තො, සො ගාමො න ගාමපරිහාරං කත්ථචි සික්ඛාපදෙ ලභති. යඤ්හි සන්ධාය අට්ඨකථායං ''තං පනෙතං බුද්ධකාලෙ, චක්කවත්තිකාලෙ ච නගරං හොති, සෙසකාලෙ සුඤ්ඤං හොති යක්ඛපරිග්ගහිත''න්ති (පාරා. අට්ඨ. 1.84; දී. නි. අට්ඨ. 1.150) වුත්තං. යො පන පටිරාජචොරාදීහි විලුත්තත්තා, කෙවලං භයෙන වා ඡඩ්ඩිතො සඝරොව අන්තරහිතගාමභූතො, සො ''ගාමන්තරෙ ගාමන්තරෙ ආපත්ති පාචිත්තියස්සා''ති (පාචි. 183) වුත්තපාචිත්තියං ජනෙති, විකාලෙ ගාමප්පවෙසනං, සෙඛියෙ චත්තාරි ජනෙතීති වෙදිතබ්බා. යො පන ගාමො යතො වා මනුස්සා කෙනචිදෙව කරණීයෙන පුනපි ආගන්තුකාමා එව අපක්කන්තාති වුත්තො, අමනුස්සො සො පකතිගාමසදිසොව.

අත්ථි අරඤ්ඤං න අරඤ්ඤපරිහාරං කත්ථචි ලභතීති එත්ථ ''අජ්ඣොකාසො එකූපචාරො නාම අගාමකෙ අරඤ්ඤෙ සමන්තා සත්තබ්භන්තරා එකූපචාරො, තතො පරං නානූපචාරො''ති (පාරා. 494) එත්ථ ය්වායං නානූපචාරොති වුත්තො, තං වෙදිතබ්බං. යො පන පරික්ඛිත්තස්ස එකලෙඩ්ඩුපාතසඞ්ඛාතො ගාමූපචාරනාමකො ගාමො, යො වා සත්ථො නාතිරෙකචාතුමාසනිවිට්ඨො, සො **අත්ථි ගාමො න ගාමකිච්චං කරොති**. න හි තං ඨානං ඔක්කමන්තො ගාමප්පවෙසනාපත්තිං ආපජ්ජති. යං

පන ගාමසීමාය පරියාපන්නං මනුස්සානං වලඤ්ජනට්ඨානභූතං අරඤ්ඤං, තං **අත්ථි අරඤ්ඤං න අරඤ්ඤකිච්චං කරොති** නාම. න හි තත්ථ ආරඤ්ඤකසීමා ලබ්භතීති. එත්තාවතා ‘‘ගාමා වා අරඤ්ඤා වා’’ති ඉමිස්සා අනුපඤ්ඤත්තියා ලක්ඛණානුපඤ්ඤත්තිභාවො දස්සිතො හොති.

‘‘ගොනිසාදිනිවිට්ඨොපි ගාමො’’ති එත්ථ සචෙ තස්ස ගාමස්ස ගාමඛෙත්තපරිච්ඡෙදො අත්ථි, සබ්බොපි එකො ගාමො. නො චෙ, උපචාරෙන වා පරික්ඛෙපෙන වා පරිච්ඡින්දිතබ්බො. සචෙ ගාමඛෙත්තෙ සති කානිචි තානි සරානි අඤ්ඤමඤ්ඤඋපචාරප්පහොනකං ඨානං අතික්කමිත්වා දූරෙ දූරෙ කතානි හොන්ති, විකාලෙ ගාමප්පවෙසෙ උපචාරොව පමාණං. අන්තරඝරප්පටිසංයුත්තෙසු සෙඛියෙසු, භික්ඛුනියා ගාමන්තරාපත්තීසු ච ඝරානං පරික්ඛෙපාරහට්ඨානං පමාණං, උපොසථාදිකම්මානං ගාමඛෙත්තං පමාණං, ආරඤ්ඤකසෙනාසනස්ස ආසන්නඝරස්ස දුතියලෙඩ්ඩුපාතතො පට්ඨාය පඤ්චධනුසතන්තරතා පමාණන්ති එවං නො පටිභානන්ති ආචරියා.

‘‘යම්පි එකස්මිංයෙව ගාමඛෙත්තෙ එකං පදෙසං ‘අයම්පි විසුංගාමො හොතූ’ති පරිච්ඡින්දිත්වා රාජා කස්සචි දෙති, සොපි විසුංගාමසීමා හොතියෙවා’’ති (මහාව. අට්ඨ. 147) අට්ඨකථාවචනතො තං පවිසන්තියා භික්ඛුනියා ගාමන්තරාපත්ති හොති එව. සචෙ තත්ථ විහාරො වා දෙවකුලං වා සභා වා ගෙහං වා නත්ථි, කෙවලං වත්ථුමත්තකමෙව හොති, ගාමොති විනයකම්මං සබ්බං තත්ථ කප්පති. ‘‘අමනුස්සො ගාමො’’ති හි වුත්තං. තඤ්ච ඨානං ඉතරස්ස ගාමස්ස පරික්ඛෙපබ්භන්තරෙ වා උපචාරබ්භන්තරෙ වා හොති, විකාලෙ ගාමප්පවෙසනං ආපුච්ඡිත්වාව ගන්තබ්බං. නො චෙ, අරඤ්ඤං විය යථාසුඛං ගන්තබ්බං. තත්ථ චෙ ආරාමො වා තිත්ථියසෙය්‍යාදීසු අඤ්ඤතරොවා හොති, ලද්ධකප්පමෙව. භික්ඛුනුපස්සයො චෙ හොති, ගාමං පිණ්ඩාය පවිසන්තියා භික්ඛුනියා ගාමන්තරාපත්ති පරිහරිතබ්බා. ‘‘අරඤ්ඤං නාම ඨපෙත්වා ගාමඤ්ච ගාමූපචාරඤ්ච අවසෙසං අරඤ්ඤං නාමා’’ති (පාරා. 92) එත්ථ පරික්ඛෙපෙ සති යථාවුත්තපරිච්ඡෙදං ගාමමෙව ඨපෙත්වා අවසෙසං තස්ස උපචාරං, තතො පරඤ්ච අරඤ්ඤං නාම, පරික්ඛෙපෙ අසති යථාවුත්තපරිච්ඡෙදං ගාමූපචාරමෙව ඨපෙත්වා තතො පරං අවසෙසං අරඤ්ඤං නාමාති අධිප්පායො. එවං සති ‘‘නික්ඛමිත්වා බහි ඉන්දඛීලා සබ්බමෙතං අරඤ්ඤ’’න්ති (විභ. 529) වුත්තලක්ඛණෙ අගාමකෙ අරඤ්ඤෙ ගණම්හාඔහීයනාපත්ති, තත්ථ අවිප්පවාසසීමාය එරණං විකාලෙ ගාමප්පවෙසනාපත්තියා අනාපත්තීති එවමාදිවිනයවිධි සමෙති, අඤ්ඤථා න සමෙති.

‘‘ඨපෙත්වා ගාමූපචාරං අවසෙසං අරඤ්ඤං නාමා’’ති (මහාව. 144) වුත්තෙ ගාමූපචාරතො පරො අරඤ්ඤන්ති සිද්ධෙ ‘‘ඨපෙත්වා ගාම’’න්ති විසෙසත්ථො න දිස්සති, ගාමස්ස පන අරඤ්ඤභාවප්පසඞ්ගභයා වුත්තන්ති

චෙ? න, ගාමූපචාරස්ස අභාවප්පසඞ්ගතො. සති හි ගාමෙ ගාමූපචාරො හොති, සො ච තව මතෙන අරඤ්ඤභූතො. කුතො දානි ගාමූපචාරො. ගාමූපචාරොපි චෙ අරඤ්ඤසඞ්ඛ්‍යං ගච්ඡති, පරොව ගාමොති කත්වා න යුත්තං ගාමස්ස අරඤ්ඤභාවප්පසඞ්ගතො ච. තස්මා ''ගාමා වා අරඤ්ඤා වා''ති එත්ථ ගාමූපචාරොපි ''ගාමො'' ත්වෙව සඞ්ගහිතො. තස්මා ගාමස්ස අරඤ්ඤභාවප්පසඞ්ගො න යුජ්ජති. යදි එවං ''ඨපෙත්වා ගාමං අවසෙසං අරඤ්ඤං නාමා''ති එත්තකං වත්තබ්බන්ති චෙ? න, අරඤ්ඤස්ස පරිච්ඡෙදජානනප්පසඞ්ගතො. තථා හි වුත්තො ''අරඤ්ඤපරිච්ඡෙදො න පඤ්ඤායතී''ති නො ලද්ධි. ගාමූපචාරපරියන්තො හි ඉධ ගාමො නාම. යදි එවං ''ගාමස්ස ච අරඤ්ඤස්ස ච පරිච්ඡෙදදස්සනත්ථං වුත්ත''න්ති අට්ඨකථායං වත්තබ්බං, ''අරඤ්ඤස්ස පරිච්ඡෙදදස්සනත්ථං වුත්ත''න්ති කිමත්ථං වුත්තන්ති චෙ? වුච්චතෙ – අට්ඨකථාචරියෙන පඨමගාමූපචාරංයෙව සන්ධාය වුත්තං ''අරඤ්ඤපරිච්ඡෙදදස්සනත්ථ''න්ති සබ්බසික්ඛාපදෙ හි බාහිරඉන්දඛීලතො පට්ඨාය ගාමූපචාරං අරඤ්ඤං නාම. ගාමපරිච්ඡෙදවචනෙ පයොජනං පනෙත්ථ නත්ථි පරික්ඛෙපෙනෙව පාකටභූතත්තා. දුතියගාමූපචාරොව ගාමස්ස පරිච්ඡෙදදස්සනත්ථං වුත්තො පරික්ඛෙපභාවෙන අපාකටත්තා. තත්ථ පඨමගාමූපචාරො චෙ අරඤ්ඤපරිච්ඡෙදදස්සනත්ථං වුත්තො, තත්ථ න වත්තබ්බො. ''නික්ඛමිත්වා ඉන්දඛීලා සබ්බමෙතං අරඤ්ඤ''න්ති වත්තබ්බං. එවං සන්තෙ සුබ්‍යත්තතරං අරඤ්ඤපරිච්ඡෙදො දස්සිතො හොති, මිච්ඡාගාහො ච න හොති.

''මජ්ඣිමස්ස පුරිසස්ස ලෙඩ්ඩුපාතො''ති හි වුත්තෙ අයං ගාමූපචාරොව අරඤ්ඤං ගාමූපචාරස්ස විභඞ්ගත්තා. යදි අරඤ්ඤපරිච්ඡෙදදස්සනත්ථං වුත්තං, අවුත්තකමෙව, අරඤ්ඤතො පරන්ති ච මිච්ඡාගාහො හොතීති චෙ, නනු වුත්තං ''පඨමමෙව ඉදං පරික්ඛිත්තස්ස ගාමස්ස උපචාරනියමනත්ථං වුත්ත''න්ති? අරඤ්ඤපරිච්ඡෙදදස්සනත්ථං කිඤ්චාපි ''ගාමූපචාරො''තිආදි ආරද්ධං, ඉන්දඛීලෙ ඨිතස්ස මජ්ඣිමස්ස පුරිසස්ස ලෙඩ්ඩුපාතොති පන එවං වචනප්පයොජනං. අපරික්ඛිත්තස්ස ච ගාමස්ස ය්වායං ලෙඩ්ඩුපාතො උපචාරො''ති **මහාඅට්ඨකථායං** වුත්තො, තස්ස නියමනන්ති වුත්තං හොති. කථං පඤ්ඤායතීති චෙ? ''අරඤ්ඤං නාමා''ති පදං අනුද්ධරිත්වා ''ගාමූපචාරො නාමා''ති උද්ධරණස්ස කතත්තා. තත්ථ ''ගාමූපචාරො නාමා''ති මාතිකායං අවිජ්ජමානං පදං උද්ධරන්තො තයො අත්ථවසෙ දස්සෙති. සෙය්‍යථිදං – අරඤ්ඤපරිච්ඡෙදදස්සනමෙකො අත්ථො, අපරික්ඛිත්තස්ස ගාමස්ස උපචාරෙන සද්ධිං පරිච්ඡෙදදස්සනමෙකො, න කෙවලං අපරික්ඛිත්තස්සයෙව උපචාරො විනයාධිකාරෙ සප්පයොජනො දස්සිතබ්බො, නිප්පයොජනොපි පරික්ඛිත්තස්ස උපචාරො ඉමිනා පරියායෙන ලබ්භතීති අනුසඞ්ගප්පයොජනමෙකො අත්ථොපි වෙදිතබ්බො.

''අපරික්ඛිත්තස්ස ගාමස්ස ඝරූපචාරෙ ඨිතස්ස මජ්ඣිමස්ස පුරිසස්ස ලෙඩ්ඩුපාතො''ති ඉදං භගවා තයො අත්ථවසෙ පටිච්ච අභාසි. සෙය්‍යථිදං –

අපරික්ඛිත්තස්ස ගාමස්ස පරිච්ඡෙදදස්සනමෙකො, අවිප්පවාසසීමාධිකාරෙ අයමෙව ගාමූපචාරොති දස්සනමෙකො, තත්ථ ඨිතස්ස දුතියො ලෙඩ්ඩුපාතො සබ්බත්ථ ගාමප්පටිසංයුත්තෙසු සික්ඛාපදෙසු සකිච්චකො උපචාරොති දස්සනමෙකොති එවං භගවා අත්තනො දෙසනාවිලාසප්පත්තියා එකෙකපදුද්ධාරණෙන තයො අත්ථවසෙ දස්සෙතීති වෙදිතබ්බං.

තථා අවිප්පවාසසීමාකම්මවාචාය ''ඨපෙත්වා ගාමඤ්ච ගාමූපචාරඤ්චා''ති (මහාව. 144) එත්ථාපි පරික්ඛෙපෙ සති ගාමං ඨපෙත්වා, අසති ගාමූපචාරං ඨපෙත්වාති අත්ථො. පරික්ඛිත්තස්ස, අපරික්ඛිත්තස්ස ච මජ්ඣෙ ආරාමෙ අවිප්පවාසසීමාසම්මන්නනකාලෙ අයං නයො අතිවිය යුජ්ජති. උභයපරිවජ්ජනතො පුබ්බෙ වුත්තනයෙන වා උභයත්ථ උභයං ලබ්භතෙව. ''අන්තරාරාමෙසු පන ආචිණ්ණකප්පා භික්ඛූ අවිප්පවාසසීමං සම්මන්නන්තී''ති **ගණ්ඨිපදෙ** වුත්තං. ''අන්තරඝරප්පටිසංයුත්තානං සෙඛියානං අන්තරාරාමෙසු අසම්භවතො අන්තරාරාමො න ගාමසඞ්ඛං ගච්ඡති, තස්මා තත්ථපි අවිප්පවාසසීමා රුහතෙවා''ති එකෙ. තෙ භික්ඛූ දුතියස්ස ගාමූපචාරස්ස ගාමසඞ්ඛාසභාවතො තාසං ඉමාය දුතියාය අවිප්පවාසකම්මවාචාය අභාවං දස්සෙත්වා පටික්ඛිපිතබ්බා. අජ්ඣාරාමො පන ගාමොපි සමානො තිත්ථියසෙය්‍යාදි විය කප්පියභූමීති වෙදිතබ්බො.

ආපත්තියා පරිච්ඡෙදං, තථානාපත්තියාපි ච;
දස්සෙතුං ගාමසම්බන්ධ-සික්ඛාපදවිභාවනෙ.

ගාමගාමූපචාරා ද්වෙ, දස්සිතා ඉධ තාදිනා;
සීමා සීමූපචාරා තු, අනෙකන්තාති නුද්ධටා.

උපචාරා ච ද්වෙ හොන්ති, බාහිරබ්භන්තරබ්බසා;
පරික්ඛිත්තාපරික්ඛිත්ත-භෙදා වෙ චතුරො සියුං.

අයඤ්හි **උපචාරසද්දො** විනයපිටකෙ ''අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, අගිලානෙනපි ආරාමෙ ආරාමූපචාරෙ ඡත්තං ධාරෙතු''න්ති (චූළව. 270) එවමාදීසු බාහිරෙ උපචාරෙ දිස්සති. බාහිරො උපචාරො නාම පරික්ඛෙපතො, පරික්ඛෙපාරහට්ඨානතො වා එකො ලෙඩ්ඩුපාතො. ''අජ්ඣාරාමො නාම පරික්ඛිත්තස්ස ආරාමස්ස අන්තොආරාමො, අපරික්ඛිත්තස්ස උපචාරො. අජ්ඣාවසථො නාම පරික්ඛිත්තස්ස ආවසථස්ස අන්තොආවසථො, අපරික්ඛිත්තස්ස උපචාරො''තිආදීසු (පාචි. 506) පන උපචාරසද්දො අබ්භන්තරෙ උපචාරෙ දිස්සති. අබ්භන්තරො උපචාරො ච නාම පරික්ඛෙපො, පරික්ඛෙපාරහට්ඨානඤ්ච හොති. ඉධ පන පරික්ඛෙපො ''අජ්ඣාරාමො, අජ්ඣාවසථො''ති වා න වුච්චති, අන්තො එව ආරාමො, ආවසථොති වා. තෙසු බාහිරබ්භන්තරභෙදභින්නෙසු ද්වීසු උපචාරෙසු අවිප්පවාසසීමාධිකාරෙ ''ඨපෙත්වා ගාමඤ්ච ගාමූපචාරඤ්චා''ති (මහාව.

144) එත්ථ ගාමූපචාරො නාම අබ්භන්තරූපචාරො අධිප්පෙතො, න බාහිරො. භික්ඛුනියා අරඤ්ඤසඤ්ඤිතතාය තස්ස බාහිරස්ස, තස්සා ගාමන්තරාපත්තියා ඨානභූතත්තා ච අබ්භන්තරඋපචාරස්සාති ඉදමෙත්ථ කාරණද්වයං වෙදිතබ්බං. තත්ථ ඉධ අදින්නාදානපාරාජිකවිභඞ්ගෙයෙව පඨමො ගාමූපචාරො දස්සිතො, සො බාහිරො, දුතියො අබ්භන්තරොති වෙදිතබ්බො. පඨමෙන ච අපරික්ඛිත්තස්ස ගාමස්ස දුතියලෙඩ්ඩුපාතසඞ්ඛාතො බාහිරො උපචාරො, දුතියෙන ච පරික්ඛිත්තස්ස ගාමස්ස පරික්ඛෙපතො බාහිරසඞ්ඛාතො අබ්භන්තරො උපචාරො ලෙසෙන දස්සිතොති වෙදිතබ්බො. එවං චත්තාරොපි උපචාරා ඉධ භගවතා දෙසනාවිලාසප්පත්තෙන දෙසනාලීලාය දස්සිතා හොන්තීති අයං නයො සුට්ඨු ලක්ඛෙත්වා ආචරියෙහි සම්මන්තයිත්වා යථානුරූපං තත්ථ යොජෙතබ්බො. ඉතරථා –

අසම්බුධං බුද්ධමහානුභාවං;
ධම්මස්ස ගම්භීරනයත්තතඤ්ච;
යො වණ්ණයෙ නං විනයං අවිඤ්ඤූ;
සො දුද්දසො සාසනනාසහෙතු.

පාළිං තදත්ථඤ්ච අසම්බුධඤ්හි;
නාසෙති යො අට්ඨකථානයඤ්ච;
අනිච්ඡයං නිච්ඡයතො පරෙහි;
ගාමොති තෙයෙව පුරක්ඛතො සො.

අනුක්කමෙනෙව මහාජනෙන;
පුරක්ඛතො පණ්ඩිතමානි භික්ඛු;
අපණ්ඩිතානං විමතිං අකත්වා;
ආචරියලීලං පුරතො කරොති.

තත්ථ හි පාළියං ‘‘ගාමස්ස උපචාරො ගාමූපචාරො, ගාමසඞ්ඛාතො උපචාරො ගාමූපචාරො නාමා’’ති උද්ධරිත්වා ගාමස්ස උපචාරං දස්සෙන්තො ‘‘ඉන්දඛීලෙ ඨිතස්ස මජ්ඣිමස්ස පුරිසස්ස ලෙඩ්ඩුපාතො’’ති (පාරා. 92) වත්වා පුන ගාමසඞ්ඛාතං උපචාරං දස්සෙන්තො ‘‘ඝරූපචාරෙ ඨිතස්ස මජ්ඣිමස්ස පුරිසස්ස ලෙඩ්ඩුපාතො’’ති වුත්තං. ඉමමත්ථං සන්ධාය විකාලෙ ගාමප්පවෙසනගාමන්තරඅප්පවාසසම්මුතිආදීසු පරික්ඛෙපාරහට්ඨානමෙව ගාමූපචාරන්ති වුත්තන්ති ලිඛිතං.

අත්ථතො එකන්ති එත්ථ සඞ්ඛාසද්දං සඞ්ඛාතසද්දෙන සමානයති. **‘‘ආදියෙය්‍යා’’**ති ඉදං පඤ්චවීසතියා අවහාරානං සාධාරණපදං. ඨානාචාවනවසෙන ච ඛීලාදීනි සඞ්කාමෙත්වා ඛෙත්තාදිග්ගහණවසෙන චාති

අත්ථො. ඨානාචාවනෙ යථා සාමිකස්ස ධුරනික්ඛෙපාදිං අනොලොකෙත්වාව ආපත්ති, තථා ඉහාපීති ගහෙතබ්බා.

‘‘අසුකං නාම භණ්ඩං අවහරිස්සාමී’’ති සබ්බෙසං එකාසයත්තා **‘‘එකෙනාපී’’**ති වුත්තං. යදි ආණත්ති ඉච්ඡිතබ්බා, සංවිධාවහාරො නාම එකො අවහාරො පරිහායිතබ්බො.

ඔකාසපරිකප්පෙ ඨානාචාවනාය ගහිතම්පි ඔකාසපරිකප්පිතත්තා රක්ඛති. ඔකාසාතික්කමොව පමාණං පුබ්බෙ අසුද්ධචිත්තෙන ගහිතත්තා. ඉදානි සුද්ධචිත්තෙන ගහිතෙපි හොති එවාති වදන්ති, තං න සුන්දරං. එත්ථ පන විනිච්ඡයො සමන්තපාසාදිකං ඔලොකෙත්වා ගහෙතබ්බො.

උද්ධාරො නත්ථීති ඨානාචාවනං නත්ථීති අත්ථො.

උද්ධතමත්තෙ අවහාරො සකලස්ස පයොගස්ස නිට්ඨාපිතත්තා, න අත්ථසාධකවසෙන. **උද්ධාරෙයෙව රක්ඛතී**ති එත්ථ එව-සද්දෙන පාතනෙ න රක්ඛතීති අත්ථෙ සිද්ධෙපි අත්ථසාධකවසෙන අත්ථං දස්සෙතුං **‘‘තං උද්ධරිත්වා’’**තිආදි වුත්තං.

‘‘පච්චන්තරාජපදෙසරාජාදයො බහූ, තෙසං සඞ්ගණ්හනත්ථං ‘රාජානො’ති බහුවචනං වුත්ත’’න්ති ලිඛිතං. කිඤ්චාපි බහුවචනං කතං, ඉදං පන එකං බිම්බිසාරමෙවාති දට්ඨබ්බං. රාජානොති කිඤ්චි අනිද්දිසිත්වා සාධාරණවසෙන කිඤ්චාපි වුත්තං, ඉදං පන බිම්බිසාරමෙවාති.

පුබ්බපයොගෙති එත්ථ ගමනකාලෙ මග්ගසොධනාධිකරණෙ අපාචිත්තියඛෙත්තෙ දුක්කටං, ලතාච්ඡෙදනාදීසු පාචිත්තියමෙව. ගන්ත්වා පන කුම්භිමත්ථකෙ ජාතලතාදිච්ඡෙදනෙ සහපයොගත්තා දුක්කටං. ‘‘එකභණ්ඩෙ එවං හාරියමිදං, ‘ත්වම්පි එකපස්සං ගණ්හ, අහම්පි එකපස්සං ගණ්හාමී’ති සංවිදහිත්වා උභයෙසං පයොගෙන ඨානාචාවනෙ කතෙ කායවාචාචිත්තෙහි සමුට්ඨාති. අඤ්ඤථා සාහත්ථිකං වා ආණත්තිකස්ස අඞ්ගං න හොති, ආණත්තිකං වා සාහත්ථිකස්සාති වුත්තලක්ඛණෙන විරුජ්ඣතී’’ති **විනයගණ්ඨිපදෙ** ලිඛිතං. **පි**-සද්දො පනෙත්ථ තත්ථෙව ලිඛිතො.

> කායවාචාසමුට්ඨානං, යස්සා ආපත්තියා සියා;
> තත්‍ර වාචඞ්ගං චිත්තංව, කම්මං නස්සා විධීයති.
>
> කිරියාකිරියාදිකං යඤ්චෙ, යම්පි කම්මත්තයං භවෙ;
> න යුත්තං තං විරුද්ධත්තා, කම්මමෙකංව යුජ්ජතීති. (වජිර. ටී. පාරාජික 131 පකිණ්ණකකථාවණ්ණනා);

දුතියපාරාජිකවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. තතියපාරාජිකවණ්ණනා

යථා ඤාතපරිඤ්ඤා ධම්මානං සභාවජානනමෙව ‘‘ඉදං රූපං, අයං වෙදනා’’ති, තීරණපරිඤ්ඤා පන ධම්මසභාවෙන සද්ධිං අනිච්චාදිවසෙන පවත්තමානං ‘‘රූපං අනිච්චන්ති වා’’තිආදි, එවමිධ සද්ධිං චෙතෙත්වා එකත්තෙනාපි පාණාතිපාතාභාවා **‘‘ජීවිතා වොරොපෙය්‍යා’’**ති වුත්තං. ‘‘මනුස්සවිග්ගහ’’න්ති වුත්තත්තා ගබ්භසෙය්‍යකානං වසෙන සබ්බසුඛුමඅත්තභාවතො පට්ඨාය දස්සෙතුං **‘‘කලලතො පට්ඨායා’’**ති ආහ. එත්ථ ජීවිතා වොරොපෙන්තො පච්චුප්පන්නතො වියොජෙති. තත්ථ ඛණපච්චුප්පන්නං න සක්කා වොරොපෙතුං, සන්තතිපච්චුප්පන්නං වා අද්ධාපච්චුප්පන්නං වා සක්කා. කථං? තස්මිඤ්හි උපක්කමෙ කතෙ ලද්ධූපක්කමං ජීවිතදසකං නිරුජ්ඣමානං දුබ්බලස්ස පරිහීනවෙගස්ස පච්චයො හොති. සන්තතිපච්චුප්පන්නං යථා ද්වෙ තයො ජවනවාරෙ ජවිත්වා නිරුජ්ඣති, අද්ධාපච්චුප්පන්නඤ්ච තදනුරූපං කත්වා නිරුජ්ඣති, තථා පච්චයො හොති. තතො සන්තතිපච්චුප්පන්නං වා අද්ධාපච්චුප්පන්නං වා යථාපරිච්ඡින්නකාලං අපත්වා අන්තරාව නිරුජ්ඣති. එවං තදුභයම්පි වොරොපෙතුං සක්කා. තස්මා පච්චුප්පන්නං වියොජෙති.

‘‘ඉමස්ස පනත්ථස්සා’’ති වොහාරවසෙන වුත්තමත්ථං පරමත්ථවසෙන ආවිභාවත්ථං **‘‘පාණො වෙදිතබ්බො’’**තිආදි වුත්තං. කායවිඤ්ඤත්තිසහිතාය චෙතනාය පයුජ්ජතීති **පයොගො,** කො සො? සරීරෙ සත්ථාදීනං ගමනං පහරණන්ති කායවචීවිඤ්ඤත්තිසහිතාය චෙතනාය පරසරීරෙ සත්ථපාතනං. **දූරෙ ඨිතන්ති** දූරෙ වා තිට්ඨතු, සමීපෙ වා. හත්ථතො මුත්තෙන පහාරො **නිස්සග්ගියො. තත්ථාති** නිස්සග්ගියප්පයොගෙ. **යො කොචි මරතූති** එත්ථ මහාජනසමූහෙ න සක්කා. යස්සූපරි සරො පතති, තස්සෙව ජීවිතමරණං කාතුං, න යස්ස කස්සචි ජීවිතමරණං. **ආණාපනන්ති** වචීවිඤ්ඤත්තිසහිතාය චෙතනාය අධිප්පෙතත්ථසාධනං. තෙනෙව ‘‘සාවෙතුකාමො න සාවෙතී’’ති (පාරා. 54) වුත්තං. **ආණත්තිනියාමකාති** ආණත්තිකප්පයොගසාධිකා. එතෙසු හි අවිරජ්ඣිතෙසු එව ආණත්තිපයොගො හොති, න අඤ්ඤථා.

රූපූපහාරොති එත්ථ –

‘‘මමාලාභෙන එසිත්ථී, මරතූ’’ති සමීපගො;
දුට්ඨචිත්තො සචෙ යාති, හොති සො ඉත්ථිමාරකො.

භික්ඛත්ථාය සචෙ යාති, ජානන්තොපි න මාරකො;
අනත්ථිකො හි සො තස්සා, මරණෙන උපෙක්ඛකො.

වියොගෙන ච මෙ ජායා, ජනනී ච න ජීවති;

ඉති ජානං වියුඤ්ජන්තො, තදත්ථිකො හොති මාරකො.

පබ්බජ්ජාදිනිමිත්තඤ්චෙ, යාති ජානං න මාරකො;
අනත්ථිකො හි සො තස්සා, මරණෙන උපෙක්ඛකො.

හාරකසද්දස්ස භෙදතො අත්ථං විත්ථාරෙත්වා උභයම්පි එකමෙවාති දස්සෙතුං **‘‘සත්ථඤ්ච තං හාරකඤ්චා’’**තිආදි වුත්තං. **එතෙන ථාවරප්පයොගං දස්සෙති** සාහත්ථිකාදීසු පයොගෙසු. **‘‘ඉති චිත්තමනො’’**ති උද්ධරිත්වාපි ඉතිසද්දස්ස අත්ථො න තාව වුත්තො. කිඤ්චාපි න වුත්තො, අධිකාරවසෙන පන ආගතං ඉතිසද්දං යොජෙත්වා **ඉති චිත්තසඞ්කප්පොති** එත්ථ ‘‘මරණසඤ්ඤී මරණචෙතනො මරණාධිප්පායො’’ති වුත්තත්තා මරණංයෙව වක්ඛතීති වෙදිතබ්බො. **වුත්තනයෙනාති** ඡප්පයොගවසෙන. සාහත්ථිකනිස්සග්ගියප්පයොගෙසු සන්නිට්ඨාපකචෙතනාය සත්තමාය සහ උප්පන්නකායවිඤ්ඤත්තියා සාහත්ථිකතා වෙදිතබ්බා. ආණත්තිකෙ පන සත්තහිපි චෙතනාහි සහ වචීවිඤ්ඤත්තිසම්භවතො සත්ත සත්ත සද්දා එකතො හුත්වා එකෙකක්ඛරභාවං ගන්ත්වා යත්තකෙහි අක්ඛරෙහි අත්තනො අධිප්පායං විඤ්ඤාපෙන්ති, තදවසානක්ඛරසමුට්ඨාපිකාය සත්තමචෙතනාය සහජාතවචීවිඤ්ඤත්තියා ආණත්තිකතා වෙදිතබ්බා.

තතියපාරාජිකවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. චතුත්ථපාරාජිකවණ්ණනා

ඉධෙව සඞ්ගහන්ති ‘‘ඉති ජානාමි, ඉති පස්සාමී’’ති පදෙ කථන්ති චෙ, **‘‘ඉති ජානාමී’’**තිආදිමාහ. කෙවලං ‘‘පාපිච්ඡතායා’’ති (කඞ්ඛා. අට්ඨ. චතුත්ථපාරාජිකවණ්ණනා) වචනතො මන්දත්තා මොමූහත්තා සමුදාචරන්තස්ස අනාපත්තීති දීපිතං. ‘‘අතීතකාලෙ සොතාපන්නොම්හී’’ති වදන්තො පරියායෙන වදති, ‘‘යො තෙ විහාරෙ වසති, සො භික්ඛු අරහා’’තිආදීසු (පරි. 165) විය සික්ඛාපදෙපි ‘‘ඉති ජානාමී’’ති (පාරා. 195, 197) පච්චුප්පන්නමෙව වුත්තං.

චතුත්ථපාරාජිකවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

මාතුඝාතකපිතුඝාතකඅරහන්තඝාතකා තතියපාරාජිකං ආපන්නා, භික්ඛුනිදූසකො, ලම්බීආදයො ච චත්තාරො පඨමපාරාජිකං ආපන්නා එවාති කත්වා කුතො චතුවීසතීති චෙ? න, අධිප්පායාජානනතො. මාතුඝාතකාදයො හි චත්තාරො ඉධානුපසම්පන්නා එව අධිප්පෙතා, ලම්බීආදයො චත්තාරො කිඤ්චාපි පඨමපාරාජිකෙන සඞ්ගහිතා, යස්මා පන එකෙන පරියායෙන මෙථුනධම්මං පටිසෙවිනො හොන්ති, තස්මා විසුං වුත්තා. **න ලභති භික්ඛූහීති** එත්ථ ‘‘උපොසථාදිභෙදං සංවාස’’න්ති එත්තකං වුත්තං. විනයට්ඨකථායං ‘‘උපොසථප්පවාරණාපාතිමොක්ඛුද්දෙසසඞ්ඝකම්මප්පභෙද’’න්ති වුත්තං.

පාළියං ''සංවාසො නාම එකකම්මං එකුද්දෙසො සමසික්ඛතා''ති (පාරා. 55, 92, 172, 198) වුත්තං. තිවිධෙනාපි සඞ්ඝකම්මං කාතුං න වට්ටතීති පටික්ඛිත්තං. ''න, භික්ඛවෙ, ගහට්ඨෙන නිසින්නපරිසාය පාතිමොක්ඛං උද්දිසිතබ්බ''න්තිආදි (මහාව. 154) පාතිමොක්ඛප්පවාරණාසු එව ආගතං, අඤ්ඤෙසු ච එවරූපෙසු ඨානෙසු සෙසං කම්මං කාතුං නත්ථි පටික්ඛෙපො. ආචරියාපි ''සෙසං කම්මං කාතුං වට්ටති, නත්ථි ආපත්තී''ති වදන්ති. ''අන්තිමවත්ථු අජ්ඣාපන්නං අමූලකෙන පාරාජිකෙන චොදෙන්තස්ස සඞ්ඝාදිසෙසො, සඞ්ඝාදිසෙසෙන චොදෙන්තස්ස පාචිත්තියන්ති භික්ඛුනො විය වුත්තං, න අනුපසම්පන්නස්ස විය දුක්කටං. තස්මා තෙන සහසෙය්‍යා, තස්ස පටිග්ගහණඤ්ච භික්ඛුස්ස වට්ටතීති ආචරියා වදන්තී''ති ලිඛිතං. **''යථා පුරෙ තථා පච්ඡාති** 'එකකම්මං එකුද්දෙසො සමසික්ඛතා'ති එවං වුත්තසංවාසස්ස අභබ්බතාමත්තං සන්ධාය වුත්ත''න්ති වදන්ති, වීමංසිතබ්බං.

ඉදානි චතුන්නම්පි සාධාරණං පකිණ්ණකං – මෙථුනධම්මං පටිසෙවන්තො අත්ථි කොචි පාරාජිකො හොති අසංවාසො, අත්ථි කොචි න පාරාජිකො හොති අසංවාසො, අත්ථි කොචි න පාරාජිකො සංවාසො දුක්කටවත්ථුස්මිං වා ථුල්ලච්චයවත්ථුස්මිං වා පටිසෙවන්තො, අත්ථි කොචි න පාරාජිකො පක්ඛපණ්ඩකො අපණ්ඩකපක්ඛෙ උපසම්පන්නො පණ්ඩකපක්ඛෙ මෙථුනධම්මං පටිසෙවන්තො. සො ආපත්තිං නාපජ්ජතීති න පාරාජිකො නාම. න හි අභික්ඛුස්ස ආපත්ති නාම අත්ථි. සො අනාපත්තිකත්තා අපණ්ඩකපක්ඛෙ ආගතො කිං අසංවාසො හොති, න හොතීති? හොති. ''අභබ්බො තෙන සරීරබන්ධනෙනා''ති (මහාව. 129) හි වුත්තං. ''යො පන භික්ඛු භික්ඛූනං සික්ඛාසාජීවසමාපන්නො...පෙ.... අසංවාසො''ති (පාරා. 44) වුත්තත්තා යො භික්ඛුභාවෙන මෙථුනං ධම්මං පටිසෙවති, සො එව අභබ්බො. නායං අපාරාජිකත්තාති චෙ? න, ''බ්‍යත්තෙන භික්ඛුනා පටිබලෙන සඞ්ඝො ඤාපෙතබ්බො''ති (මහාව. 126) වුත්තට්ඨානෙ යථා අභික්ඛුනා කම්මවාචාය සාවිතායපි කම්මං රුහති කම්මවිපත්තියා අසම්භවතො, එවංසම්පදමිදං දට්ඨබ්බං. තත්‍රායං විසෙසො – උපසම්පන්නපුබ්බො එවං චෙ කම්මවාචං සාවෙති, සඞ්ඝො ච තස්මිං උපසම්පන්නසඤ්ඤී එව චෙ, කම්මං රුහති, නාඤ්ඤථාති නො ඛන්තීති ආචරියො.

ගහට්ඨො වා තිත්ථියො වා පණ්ඩකො වා කම්මවාචං සාවෙති, සඞ්ඝෙන කම්මවාචා න වුත්තා හොති. ''සඞ්ඝො උපසම්පාදෙය්‍ය සඞ්ඝො උපසම්පාදෙති, උපසම්පන්නො සඞ්ඝෙනා''ති (මහාව. 127) හි වචනතො සඞ්ඝෙන කම්මවාචාය වත්තබ්බතාය සඞ්ඝපරියාපන්නෙන, සඞ්ඝපරියාපන්නසඤ්ඤිතෙන වා එකෙන වුත්තාය සඞ්ඝෙන වුත්තා හොතීති වෙදිතබ්බො, න ගහට්ඨතිත්ථියපණ්ඩකාදීසු අඤ්ඤතරෙන. අයමෙව සබ්බකම්මෙසු යුත්ති දට්ඨබ්බා.

තථා අත්ථි මෙථුනං ධම්මං පටිසෙවන්තො කොචි නාසෙතබ්බො, ‘‘යො භික්ඛුනිදූසකො, අයං නාසෙතබ්බො’’ති (මහාව. 114-115 අත්ථතො සමානං) වුත්තත්තා තෙන එව සො අනුපසම්පන්නොව සහසෙය්‍යාපත්තිං වා අඤ්ඤං වා තාදිසං ජනෙති, තස්ස ඔමසනෙ ච දුක්කටං හොති. අභික්ඛුනියා මෙථුනධම්මං පටිසෙවන්තො න නාසෙතබ්බො, ‘‘අන්තිමවත්ථුං අජ්ඣාපන්නො, භික්ඛවෙ, අනුපසම්පන්නො න උපසම්පාදෙතබ්බො’’ති පාළියා අභාවතො, තෙනෙව සො උපසම්පන්නසඞ්ඛං ගච්ඡති, සහසෙය්‍යාපත්තිආදිං න ජනෙති, කෙවලං අසංවාසොති කත්වා ගණපූරකො න හොති. එකකම්මඑකුද්දෙසො හි සංවාසොති වුත්තො, සමසික්ඛතාපි සංවාසොති කත්වා සො තෙන සද්ධිං නත්ථීති. පදසොධම්මාපත්තිං පන ජනෙතීති කාරණච්ඡායා දිස්සතීති. යථා භික්ඛුනියා සද්ධිං භික්ඛුසඞ්ඝස්ස එකකම්මාදිනො සංවාසස්ස අභාවා භික්ඛුනී අසංවාසා භික්ඛුස්ස, තථා භික්ඛු ච භික්ඛුනියා, පදසොධම්මාපත්තිං පන න ජනෙති. තථා අන්තිමවත්ථුං අජ්ඣාපන්නොපි එකෙච්චො ‘‘යො නාසෙතබ්බොති වුත්තො’’ති ඉමිනා නිදස්සනෙන සකාරණච්ඡායා අජ්ඣුපෙක්ඛිතා හොතීති න ගහණං ගච්ඡති. අපිච ‘‘උභො නාසෙතබ්බා, දූසකො නාසෙතබ්බො’’ති (පාරා. 66) වචනතො, ‘‘මෙත්තියං භික්ඛුනිං නාසෙථා’’ති (පාරා. 384) වචනතො ච යො සඞ්ඝමජ්ඣං පවිසිත්වා අනුවිජ්ජකෙන අනුවිජ්ජියමානො පරාජිතො, සොපි අනුපසම්පන්නොව, න ඔමසවාදපාචිත්තියං ජනෙතීති වෙදිතබ්බො.

අපිචෙත්ථ සික්ඛාපච්චක්ඛාතකචතුක්කං වෙදිතබ්බං. අත්ථි හි පුග්ගලො සික්ඛාපච්චක්ඛාතකො න සික්ඛාසාජීවසමාපන්නො, අත්ථි පුග්ගලො න සික්ඛාපච්චක්ඛාතකො සික්ඛාසාජීවසමාපන්නො, අත්ථි පුග්ගලො සික්ඛාපච්චක්ඛාතකො චෙව සික්ඛාසාජීවසමාපන්නො ච, අත්ථි පුග්ගලො නෙව සික්ඛාපච්චක්ඛාතකො න සික්ඛාසාජීවසමාපන්නො. තත්ථ තතියො භික්ඛුනී සික්ඛාපච්චක්ඛාතකා වෙදිතබ්බා. සා හි යාව න ලිඞ්ගං පරිච්චජති, කාසාවෙසු සඋස්සාහාව සමානා සාමඤ්ඤා චවිතුකාමා සික්ඛං පච්චක්ඛන්තීපි භික්ඛුනී එව සික්ඛාසාජීවසමාපන්නාව. වුත්තඤ්හි භගවතා ‘‘නත්ථි, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනියා සික්ඛාපච්චක්ඛාන’’න්ති. කදා පන සා අභික්ඛුනී හොතීති? යදා සා විබ්භන්තාති සඞ්ඛං ගච්ඡති. වුත්තඤ්හි භගවතා ‘‘යදෙව සා විබ්භන්තා, තදෙව සා අභික්ඛුනී’’ති (චූළව. 434). කිත්තාවතා පන විබ්භන්තා හොතීති? සාමඤ්ඤා චවිතුකාමා කාසාවෙසු අනාලයා කාසාවං වා අපනෙති, නග්ගා වා ගච්ඡති, තිණපණ්ණාදිනා වා පටිච්ඡාදෙත්වා ගච්ඡති, කාසාවංයෙව වා ගිහිනිවාසනාකාරෙන නිවාසෙති, ඔදාතං වා වත්ථං නිවාසෙති, ලිඞ්ගෙනෙව වා සද්ධිං තිත්ථියෙසු පවිසිත්වා කෙසලුඤ්චනාදිවතං සමාදියති, තිත්ථියලිඞ්ගං වා සමාදියති, තදා විබ්භන්තා නාම හොති. තත්ථ යා සලිඞ්ගෙ ඨිතාව තිත්ථියවතං සමාදියති, සා තිත්ථියපක්කන්තභික්ඛු විය පච්ඡා පබ්බජ්ජම්පි න ලභති. සෙසා පබ්බජ්ජමෙව ලභති, න උපසම්පදං. පාළියං කිඤ්චාපි ‘‘යා, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනී සකාවාසා තිත්ථායතනං සඞ්කන්තා, සා ආගතා න

උපසම්පාදෙතබ්බා''ති (චූළව. 434) වචනතො යා පඨමං විබ්භමිත්වා පච්ඡා තිත්ථායතනං සඞ්කන්තා, සා ආගතා උපසම්පාදෙතබ්බාති අනුඤ්ඤාතං විය දිස්සති. සඞ්ගීතිආචරියෙහි පන ''චතුවීසති පාරාජිකානී''ති (පාරා. අට්ඨ. 2.233) වුත්තත්තා න පුන සා උපසම්පාදෙතබ්බා. තස්මා එව සික්ඛාපච්චක්ඛානං නානුඤ්ඤාතං භගවතා. අන්තිමවත්ථුං අජ්ඣාපන්නා පන භික්ඛුනී එව. පක්ඛපණ්ඩකීපි භික්ඛුනී එව. ඉමං නයං චතූසුපි යොජෙත්වා යථාරහං කථෙතබ්බං.

පාරාජිකවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සඞ්ඝාදිසෙසකණ්ඩං

1. සුක්කවිස්සට්ඨිසික්ඛාපදවණ්ණනා

අඤ්ඤත්‍ර සුපිනන්තාති ස්වායං දුබ්බලවත්ථුකත්තා චෙතනාය පටිසන්ධිං ආකඩ්ඪිතුං අසමත්ථා, සුපිනෙ උපට්ඨිතං නිමිත්තඤ්හි දුබ්බලං. පවත්තෙ පන අඤ්ඤෙහි කුසලාකුසලෙහි උපත්ථම්භිතා විපාකං දෙති. කිඤ්චාපි විපාකං දෙති, අථ ඛො අවිසයෙ උප්පන්නත්තා අබ්බොහාරිකාව සුපිනන්තචෙතනාති ලිඛිතං. යං පනෙත්ථ ''සුපිනෙ උපට්ඨිතං නිමිත්තඤ්හි දුබ්බල''න්ති වුත්තං, තං අනෙකන්තං, න ච ආරම්මණදුබ්බලතාය චිත්තප්පවත්ති දුබ්බලා අතීතානාගතාරම්මණාය, පඤ්ඤත්තාරම්මණාය වා අදුබ්බලත්තා. තස්මා **දුබ්බලවත්ථුකත්තාති** දුබ්බලහදයවත්ථුකත්තාති නො තක්කොති (වජිර. ටී. පාරාජික 236-237) ආචරියො. අවත්ථුකතාය දුබ්බලභාවො යුජ්ජතීති චෙ? න, අවත්ථුකාය භාවනාපභවාය අතිරෙකබලවසම්භවතො. භාවනාබලසමප්පිතඤ්හි චිත්තං අරූපම්පි සමානං අතිභාරම්පි කරජකායං ගහෙත්වා එකචිත්තක්ඛණෙනෙව බ්‍රහ්මලොකම්පි පාපෙත්වා ඨපෙති, තප්පටිභාගං අනප්පිතම්පි කාමාවචරචිත්තං කරජකායං ආකාසෙ ලඞ්ඝනසමත්ථං කරොති. කිං පනෙත්ථ තං අනුමානකරණං? යෙන චිත්තස්සෙව ආනුභාවොති පඤ්ඤායෙය්‍ය චිත්තානුභාවෙන ඨපනලඞ්ඝනාදිකිරියාවිසෙසනිබ්බත්තිදස්සනතො.
පකතිචිත්තසමුට්ඨානරූපං විය අසංසට්ඨත්තා, නික්ඛමනත්තා ච වත්ථිසීසං, කටි, කායොති තිධා සුක්කස්ස ඨානං පකප්පෙන්ති ආචරියා. සප්පවිසං විය තං දට්ඨබ්බං, න ච විසෙ ඨානනියමො, කොධවසෙන පස්සන්තස්ස හොති. එවමස්ස න ඨානනියමො, රාගවසෙන උපක්කමන්තස්ස හොතීති නො තක්කොති ආචරියො.

''දකසොතං අනොතිණ්ණෙපී''ති ඉදං ''ඔතිණ්ණමත්තෙ''ති ඉමිනා විරුජ්ඣතීති චෙ, තං දස්සෙතුං **''ඨානතො පන චුත''**න්තිආදිමාහ. තස්සත්ථො – නිමිත්තෙ උපක්කමං කත්වා සුක්කං ඨානා චාවෙත්වා පුන විප්පටිසාරවසෙන දකසොතොරොහණං නිවාරෙතුං න සක්කා, තථාපි අධිවාසාධිප්පායෙන අධිවාසෙත්වා අන්තරා දකසොතතො උද්ධං නිවාරෙතුං අසක්කුණෙය්‍යතාය **''බහි නික්ඛන්තෙ වා''**ති වුත්තං, තස්මා ඨානා චුතඤ්හි අවස්සං දකසොතං ඔතරතීති අට්ඨකථාය අධිප්පායො. තස්මා උභයං සමෙතීති ගහෙතබ්බො.

එත්ථාහ – කස්මා ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ ''යො පන භික්ඛූ''තිආදිනා කාරකො න නිද්දිට්ඨොති? වුච්චතෙ – අධිප්පායාපෙක්ඛාය භාවතො කාරකො න නිද්දිට්ඨො තස්ස සාපෙක්ඛභාවදස්සනත්ථං. කථං? කණ්ඩුවනාදිඅධිප්පායචෙතනාවසෙන චෙතෙන්තස්ස කණ්ඩුවනාදිඋපක්කමෙන උපක්කමන්තස්ස මෙථුනරාගවසෙන ඌරුආදීසු දුක්කටවත්ථූසු, වණාදීසු ථුල්ලච්චයවත්ථූසු ච උපක්කමන්තස්ස

සුක්කවිසට්ඨියා සතිපි න සඞ්ඝාදිසෙසො ''අනාපත්ති භික්ඛු න මොචනාධිප්පායස්සා''ති (පාරා. 263) වචනතො. තස්මා තදත්ථදස්සනත්ථං ඉධ කාරකො න නිද්දිට්ඨො. අඤ්ඤථා ''යො පන භික්ඛු සඤ්චෙතනිකං සුක්කවිසට්ඨිං ආපජ්ජෙය්‍ය, සඞ්ඝාදිසෙසො''ති නිද්දිට්ඨෙ කාරකෙ ''චෙතෙති න උපක්කමති මුච්චති, අනාපත්තී''ති (පාරා. 262) වුත්තවචනවිරොධො. තථා ''සඤ්චෙතනිකාය සුක්කවිසට්ඨියා අඤ්ඤත්‍ර සුපිනන්තා සඞ්ඝාදිසෙසො''ති භුම්මෙ නිද්දිට්ඨෙපි සො එව විරොධො හෙත්වත්ථනියමසිද්ධිතො. තස්මා තදුභයම්පි වචනක්කමං අවත්වා ''සඤ්චෙතනිකා සුක්කවිසට්ඨි අඤ්ඤත්‍ර සුපිනන්තා සඞ්ඝාදිසෙසො''ති වුත්තං. තත්ථ නිමිත්තත්ථෙ භුම්මවචනාභාවතො හෙත්වත්ථනියමො න කතො හොති. තස්මිං අකතෙ සඤ්චෙතනිකා සුක්කවිසට්ඨි අඤ්ඤත්‍ර සුපිනන්තා සඞ්ඝාදිසෙසොති, උපක්කමෙ අසති අනාපත්තීති අයමත්ථො දීපිතො හොතීති වෙදිතබ්බං.

ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ ද්වෙ ආපත්තිසහස්සානි හොන්ති. කථං? අත්තනො හත්ථාදිභෙදෙ අජ්ඣත්තරූපෙ රාගූපත්ථම්භනවසෙන අඞ්ගජාතෙ කම්මනියප්පත්තෙ ආරොග්‍යත්ථාය නීලං මොචෙන්තස්ස එකා ආපත්ති, අජ්ඣත්තරූපෙ එව රාගූපත්ථම්භෙ පීතකාදීනං මොචනවසෙන නවාති දස. එවං ''සුඛත්ථායා''තිආදීනං නවන්නං වසෙනාති රාගූපත්ථම්භෙ අජ්ඣත්තරූපවසෙන සතං. එවමෙවං වච්චපස්සාවවාතඋච්චාලිඞ්ගපාණකදට්ඨූපත්ථම්භෙසු ච සතං සතං කත්වා සබ්බං පඤ්චසතං. යථා අජ්ඣත්තරූපෙ පඤ්චසතං, එවං බහිද්ධාරූපෙ වා අජ්ඣත්තබහිද්ධාරූපෙ වා ආකාසෙ වා කටිං කම්පෙන්තොති ද්වෙ සහස්සානි ආපත්තියො හොන්තීති.

සුක්කවිස්සට්ඨිසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. කායසංසග්ගසික්ඛාපදවණ්ණනා

''ඔතිණ්ණො''ති ඉමිනාස්ස සෙවනාධිප්පායතා දස්සිතා. තෙනෙව ''කායසංසග්ගරාගසමඞ්ගිස්සෙතං අධිවචන''න්ති වුත්තං. **''විපරිණතෙන…පෙ…. සද්ධි''**න්ති ඉමිනාස්ස වායාමො දස්සිතො. **''සද්ධි''**න්ති හි පදං සංයොගං දීපෙති, සො ච සංයොගො සමාගමො. කෙන චිත්තෙන? විපරිණතෙන චිත්තෙන, න පත්තප්පටිග්ගහණාධිප්පායාදිනාති අධිප්පායො. **''කායසංසග්ගං සමාපජ්ජෙය්‍යා''**ති ඉමිනාස්ස වායමතො ඵස්සප්පටිවිජානනා දස්සිතා හොති. වායමිත්වා ඵස්සං පටිවිජානන්තො හි සමාපජ්ජති නාම. එවමස්ස තිවඞ්ගසම්පත්ති දස්සිතා හොති. අථ වා **ඔතිණ්ණො විපරිණතෙන චිත්තෙන** යක්ඛාදිනා සත්තො විය. උපයොගත්ථෙ වා එතං කරණවචනං, **ඔතිණ්ණො** විපරිණතං චිත්තං කූපාදිං විය සත්තො. අථ වා ''රාගතො උත්තිණ්ණො භවිස්සාමී''ති භික්ඛුභාවං උපගතොපි යො පන භික්ඛු තතො උත්තිණ්ණාධිප්පායතො විපරිණතෙන

චිත්තෙන හෙතුභූතෙන තමෙව රාගං ඔතිණ්ණො. මාතුගාමෙන අත්තනො සමීපං වා ආගතෙන, අත්තනා උපගතෙන වා. එතෙන මාතුගාමස්ස සාරත්තතා වා හොතු, විරත්තතා වා, සා ඉධ අප්පමාණං.

හත්ථග්ගාහං වාති එත්ථ හත්ථෙන සබ්බොපි උපාදින්නකො කායො සඞ්ගහිතො, න භින්නසන්තානො තප්පටිබද්ධො වත්ථාලඞ්කාරාදි. **වෙණිග්ගහණෙන** අනුපාදින්නකො අභින්නසන්තානො කෙසලොමනඛග්ගදන්තග්ගාදිකො කම්මපච්චයඋතුසමුට්ඨානො ගහිතොති වෙදිතබ්බං. තෙනෙවාහ **"අන්තමසො ලොමෙන ලොමං ඵුසන්තස්සාපී"**ති. තෙන **අඤ්ඤතරස්ස වා...පෙ.... පරාමසනන්**ති එත්ථ අනුපාදින්නකානම්පි කෙසලොමාදීනං අඞ්ගභාවො වෙදිතබ්බො. එවං සන්තෙ "ඵස්සං පටිජානන්තස්ස සඞ්ඝාදිසෙසො"ති ඉමිනා විරුජ්ඣතීති චෙ? න, තදත්ථජානනතො. ඵුට්ඨභාවං පටිවිජානන්තොපි ඵස්සං පටිජානාති නාම, න කායවිඤ්ඤාණුප්පත්තියා එව. අනෙකන්තිකඤ්හෙත්ථ කායවිඤ්ඤාණං. තස්මා එව ඉධ ඵස්සප්පටිවිජානනං අඞ්ගන්ත්වෙව න වුත්තං. තස්මිඤ්හි වුත්තෙ ඨානමෙතං විජ්ජති "න ච මෙ ලොමඝට්ටනෙන කායවිඤ්ඤාණං උප්පන්නං, තස්මිං 'න ඵස්සං පටිජානාමී'ති අනාපන්නසඤ්ඤී සියා"ති. "වෙණී නාම කහාපණමාලාදිසම්පයුත්තං, තත්ථ 'වෙණිං ගණ්හිස්සාමී'ති කහාපණමාලාදිං එව ගණ්හාති, න ලොමං, නත්ථි සඞ්ඝාදිසෙසො"ති වදන්ති. වීමංසිතබ්බං.

කායසංසග්ගසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. දුට්ඨුල්ලවාචාසික්ඛාපදවණ්ණනා

"කදා තෙ මාතා පසීදිස්සතී"ති ආයාචනං **දුට්ඨුල්ලවාචාය සිඛාපත්තලක්ඛණදස්සනත්ථං** වුත්තං, න මෙථුනුපසංහිතෙයෙව දුට්ඨුල්ලවාචාති දස්සනත්ථං. **"උභතොබ්‍යඤ්ජනකාසී"**ති වචනං පන පුරිසනිමිත්තෙන අසඞ්ඝාදිසෙසවත්ථුනා මිස්සවචනං, පුරිසඋභතොබ්‍යඤ්ජනකස්ස ච ඉත්ථිනිමිත්තං පටිච්ඡන්නං, ඉතරං පාකටං. යදි තම්පි ජනෙති, කථං 'අනිමිත්තාසී'තිආදීනි පදානි න සඞ්ඝාදිසෙසං ජනෙන්තී"ති එකෙ, තං න යුත්තං පුරිසස්සාපි නිමිත්තාධිවචනත්තා. "මෙථුනුපසංහිතාහි සඞ්ඝාදිසෙසො"ති (පාරා. 248) මාතිකායං ලක්ඛණස්ස වුත්තත්තා ච මෙථුනුපසංහිතාහි ඔභාසනෙ පටිවිජානන්තියා සඞ්ඝාදිසෙසො, අප්පටිවිජානන්තියා ථුල්ලච්චයං, ඉතරෙහි ඔභාසනෙ පටිවිජානන්තියා ථුල්ලච්චයං, අප්පටිවිජානන්තියා දුක්කටන්ති එකෙ, විචාරෙත්වා ගහෙතබ්බං. එත්ථාහ – **"සිඛරණී"**තිආදීහි අක්කොසන්තස්ස පටිඝචිත්තං උප්පජ්ජති, කස්මා "තිවෙදන"න්ති අවත්වා "ද්විවෙදන"න්ති වුත්තන්ති? රාගවසෙන අයං ආපත්ති, න පටිඝවසෙන. තස්මා රාගවසෙනෙව පවත්තො අක්කොසො ඉධ අධිප්පෙතො. තස්මා "ද්විවෙදන"න්ති වචනං සුවුත්තමෙව.

දුට්ඨුල්ලවාචාසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. අත්තකාමසික්ඛාපදවණ්ණනා

දුට්ඨුල්ලොභාසනෙ **වුත්තප්පකාරායාති** දුට්ඨුල්ලාදුට්ඨුල්ලජානනසමත්ථාය. පරස්ස භික්ඛුනො අත්තකාමපාරිචරියාය වණ්ණභණනෙ දුක්කටං, ''යො තෙ විහාරෙ වසති, තස්ස අග්ගදානං මෙථුනං ධම්මං දෙහී''ති පරියායවචනෙපි දුක්කටං, ''අත්තකාමපාරිචරියාය වණ්ණං භාසෙය්‍ය, යා මාදිසං සීලවන්ත''න්ති ච වුත්තත්තාති එකෙ. පඤ්චසු අඞ්ගෙසු සබ්භාවා සඞ්ඝාදිසෙසොවාති එකෙ, විචාරෙත්වා ගහෙතබ්බං. ''ඉමස්මිං සික්ඛාපදද්වයෙ කායසංසග්ගෙ විය යක්ඛිපෙතීසුපි දුට්ඨුල්ලත්තකආමවචනෙ ථුල්ලච්චයන්ති වදන්ති. අට්ඨකථාසු පන නාගත''න්ති (වජිර. ටී. පාරාජික 295) ලිඛිතං. උභතොබ්‍යඤ්ජනකො පන පණ්ඩකගතිකොව.

අත්තකාමසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. සඤ්චරිත්තසික්ඛාපදවණ්ණනා

අලංවචනීයාති න වචනීයා, නිවාරණෙ **අලං**-සද්දො, න අලංවචනීයා **නාලංවචනීයා.** ''පටිග්ගණ්හාති වීමංසති පච්චාහරති, ආපත්ති සඞ්ඝාදිසෙසස්සා''ති (පාරා. 305) වුත්තත්තා යස්ස එකන්තෙන සඞ්ඝාදිසෙසො හොති, තස්ස පටිග්ගණ්හනවීමංසනපයොගා එතෙ දුක්කටථුල්ලච්චයා නත්ථීති වදන්තීති ලිඛිතං. කිඤ්චාපි එත්ථ ''ඉත්ථී නාම මනුස්සිත්ථී, න යක්ඛී න පෙතී න තිරච්ඡානගතා. පුරිසො නාම මනුස්සපුරිසො, න යක්ඛො න පෙතො න තිරච්ඡානගතො''ති පාළි නත්ථි, තථාපි කායසංසග්ගාදීසු ''මාතුගාමො නාම මනුස්සිත්ථී''ති (පාරා. 285) ඉත්ථිවවත්ථානස්ස කතත්තා ඉධාපි මනුස්සිත්ථී එවාති පඤ්ඤායති. මෙථුනපුබ්බභාගසාමඤ්ඤතො ඉත්ථිවවත්ථානෙන පුරිසවවත්ථානං කතමෙව හොති. තෙනෙවාහ ''යෙසු සඤ්චරිත්තං සමාපජ්ජති, තෙසං මනුස්සජාතිකතා''ති (කඞ්ඛා. අට්ඨ. සඤ්චරිත්තසික්ඛාපදවණ්ණනා). කායසංසග්ගාදීසු ච පණ්ඩකයක්ඛිපෙතියො ථුල්ලච්චයවත්ථුකාව වුත්තා, තථා ඉධාපි, පණ්ඩකසභාවත්තා මනුස්සඋභතොබ්‍යඤ්ජනකො ච ථුල්ලච්චයවත්ථුකොව හොති. සෙසා මනුස්සපුරිසඅමනුස්සපණ්ඩකඋභතොබ්‍යඤ්ජනකතිරච්ඡානගතපුරිසාදයො දුක්කටවත්ථුකාව මිච්ඡාචාරදස්සනසභාවතොති වෙදිතබ්බං.

සඤ්චරිත්තසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. කුටිකාරසික්ඛාපදවණ්ණනා

කිං භන්තෙති එත්තකෙපි වුත්තෙ. පුච්ඡිතො යදත්ථාය පවිට්ඨො, තං කථෙතුං ලභති පුච්ඡිතපඤ්ඤත්තා භික්ඛාචාරවත්තෙති ලිඛිතං. හත්ථකම්මං

යාචිතො ''උපකරණං, මූලං වා දස්සතී''ති යාචති, වට්ටති, න වට්ටතීති? වට්ටති සෙනාසනෙ ඔභාසපරිකථාදීනං ලද්ධත්තාති එකෙ. **තිහත්ථා වාති** එත්ථ වඩ්ඪකිහත්ථෙන තිහත්ථා. **''පමාණයුත්තො මඤ්චොති** පකතිවිදත්ථියා නවවිදත්ථිප්පමාණමඤ්චො, සො තත්ථ ඉතො ච න සඤ්චරති, තස්මා චතුහත්ථවිත්ථාරා න හොතී''තිආදි ලිඛිතං. අකුටියා පන වත්ථුදෙසනාකිච්චං නත්ථි උල්ලිත්තාවලිත්තං කාතුං වුත්තත්තා. ''උල්ලිත්තාදිභාවො...පෙ.... 'ඡදනමෙව සන්ධාය වුත්තො'ති යුත්තමිදං. කස්මාති චෙ? යස්මා මත්තිකාමයභිත්තිං උට්ඨාපෙත්වා උපරි උල්ලිත්තං වා අවලිත්තං වා උභයං වා භිත්තියා ඝටිතං කරොන්තස්ස ආපත්ති එව විනාපි භිත්තිලෙපෙනා''ති ලිඛිතං. එවමෙත්ථ ථම්භතුලාපිට්ඨසඞ්ඝාටාදි නිරත්ථකං සියා. තස්මා විචාරෙත්වාව ගහෙතබ්බං. ''උපොසථාගාරම්පි භවිස්සති, අහම්පි වසිස්සාමී''ති වා ''භික්ඛූහි වා සාමණෙරෙහි වා එකතො වසිස්සාමී''ති වා කරොන්තස්ස වට්ටති එව. කස්මා? ''අත්තුද්දෙස''න්ති වුත්තත්තාති ලිඛිතං.

ඉදං පන සික්ඛාපදං චතුත්ථපාරාජිකං විය නිදානාපෙක්ඛං. න හි වග්ගුමුදාතීරියා භික්ඛූ සයමෙව අත්තනො අසන්තං උත්තරිමනුස්සධම්මං මුසාවාදලක්ඛණං පාපෙත්වා භාසිංසු. අඤ්ඤමඤ්ඤඤ්හි තෙ උත්තරිමනුස්සධම්මවණ්ණං භාසිංසු. න ච තාවතා පාරාජිකවත්ථු හොති, තත්තකෙන පන ලෙසෙන භගවා තං වත්ථුං නිදානං කත්වා පාරාජිකං පඤ්ඤපෙසි, තථා ඉධාපි. න හි නිදානෙ ''අදෙසිතවත්ථුකායො සාරම්භායො අපරික්කමනායො''ති වුත්තං. ''අප්පමාණිකායො''ති පන වුත්තත්තා පමාණමතික්කමන්තස්ස සඞ්ඝාදිසෙසොව නිදානාපෙක්ඛො. තත්ථ සාරම්භෙ අපරික්කමනෙ සඞ්ඝාදිසෙසප්පසඞ්ගං විය දිස්සමානං ''විභඞ්ගො තංනියමකො''ති වුත්තත්තා විභඞ්ගෙ න නිවාරෙති. තථා මහල්ලකෙ.

එත්ථාහ – කිමත්ථං මාතිකායං දුක්කටවත්ථු වුත්තං, නනු විභඞ්ගෙ එව වත්තබ්බං සියාති? එවමෙතං. කිං නු භික්ඛූ අභිනෙතබ්බා වත්ථුදෙසනාය, තෙහි භික්ඛූහි වත්ථු දෙසෙතබ්බං, කීදිසං? අනාරම්භං සපරික්කමනන්ති. ඉතරඤ්හි ''සාරම්භෙ චෙ භික්ඛු වත්ථුස්මිං අපරික්කමනෙ''ති එවං අනුප්පසඞ්ගවසෙන ආගතත්තා වුත්තං. යස්මා වත්ථු නාම අත්ථි සාරම්භං අපරික්කමනං, අත්ථි අනාරම්භං සපරික්කමනං, අත්ථි සාරම්භං සපරික්කමනං, අත්ථි අනාරම්භං අපරික්කමනන්ති බහුවිධං, තස්මා බහුවිධත්තා වත්ථු දෙසෙතබ්බං අනාරම්භං සපරික්කමනං, නෙතරන්ති වුත්තං හොති. කිමත්ථිකා පනෙත්ථ වත්ථුදෙසනාති චෙ? ගරුකාපත්තිපඤ්ඤාපනහෙතුපරිවජ්ජනුපායත්තා. වත්ථුඅදෙසනා හි ගරුකාපත්තිපඤ්ඤාපනහෙතුභූතා. ගරුකාපත්තිපඤ්ඤාපනං අකතවිඤ්ඤත්තිගිහිපීළාජනනං, අත්තදුක්ඛපරදුක්ඛහෙතුභූතො ච සාරම්භභාවොති එතෙ වත්ථුදෙසනාපදෙසෙන උපායෙන පරිවජ්ජිතා

හොන්ති. න හි භික්ඛූ අකප්පියකුටිකරණත්ථං ගිහීනං වා පීළානිමිත්තං, සාරම්භවත්ථුකුටිකරණත්ථං වා වත්ථුං දෙසෙන්තීති. හොන්ති චෙත්ථ –

‘‘දුක්කටස්ස හි වත්ථූනං, මාතිකාය පකාසනා;
ගරුකාපත්තිහෙතූනං, තෙසං එවං පකාසිතා.

‘‘වත්ථුස්ස දෙසනුපායෙන, ගරුකාපත්තිහෙතුයො;
වජ්ජිතා හොන්ති යං තස්මා, සාරම්භාදි ජහාපිත’’න්ති.

කුටිකාරසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. විහාරකාරසික්ඛාපදවණ්ණනා

කිරියාමත්තතො සමුට්ඨානභාවතො අකිරියමෙවෙතං. තං දෙසනාඅකරණවසෙන. **භික්ඛූ වා අනභිනෙය්‍යාති** එත්ථ **වා**-සද්දො අවධාරණත්ථොති වෙදිතබ්බො. ‘‘ආයස්මා ඡන්නො චෙතියරුක්ඛං ඡෙදාපෙසී’’ති (පාරා. 365) ආගතත්තා ඉදම්පි නිදානාපෙක්ඛන්ති වෙදිතබ්බං.

විහාරකාරසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. දුට්ඨදොසසික්ඛාපදවණ්ණනා

‘‘කස්මා මම වන්දනාදීනි…පෙ…. ‘සට්ඨෙයෙව සීසං එතී’ති වුත්තත්තා අන්තිමවත්ථුඅජ්ඣාපන්නකං වන්දිතුං න වට්ටතී’’ති වදන්ති, තං න ගහෙතබ්බං. පරිවාරාවසානෙ උපාලිපඤ්චකෙ ‘‘කති නු ඛො, භන්තෙ, අවන්දියා’’තිආදිනා (පරි. 467) වුත්තපාළියං අවුත්තත්තා, ‘‘පච්ඡා උපසම්පන්නෙන පුරෙ උපසම්පන්නො වන්දියො’’ති (පරි. 468) වුත්තත්තා ච, තස්මා එව ඉමිස්සං කඞ්ඛාවිතරණියං ‘‘උපසම්පන්නොති සඞ්ඛ්‍යූපගමන’’න්ති වුත්තං. සුත්තාධිප්පායො පන එවං ගහෙතබ්බො – අවන්දන්තො සාමීචිප්පටික්ඛෙපසඞ්ඛාතාය චොදනාය චොදෙති නාමාති දස්සනත්ථං වුත්තන්ති. තස්මා එව ‘‘එත්තාවතා ච චොදනා නාම හොතී’’ති වුත්තං. ඉධ අධිප්පෙතං ආපත්තිආපජ්ජනාකාරං දස්සෙතුං ‘‘‘කස්මා මම වන්දනාදීනි න කරොසී’තිආදි වුත්ත’’න්ති ලිඛිතං.

කතූපසම්පදන්ති යස්ස උපසම්පදා රුහති, තං, පණ්ඩකාදයො. **ඨපනක්ඛෙත්තන්ති** එත්ථ සබ්බසඞ්ගාහිකං, පුග්ගලිකඤ්චාති දුවිධං පවාරණාඨපනං. තත්ථ සබ්බසඞ්ගාහිකෙ ‘‘සුණාතු මෙ, භන්තෙ, සඞ්ඝො…පෙ…. තෙවාචිකං පවාරෙ’’ති **සු**-කාරතො යාව **රෙ**-කාරො. පුග්ගලිකඨපනෙ පන ‘‘සඞ්ඝං, භන්තෙ, පවාරෙමි…පෙ…. පස්සන්තො පටී’’ති **සං**-කාරතො යාව අයං සබ්බපච්ඡිමො **ටි**-කාරො, එත්ථන්තරෙ

එකපදෙපි ඨපෙන්තෙන ඨපිතා හොති. උපොසථෙ පන ඉමිනානුසාරෙන විසෙසො වෙදිතබ්බො ‘‘කරෙය්‍යා’’ති **රෙ**-කාරෙ අනතික්කමන්තෙ.

දුට්ඨදොසසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. අඤ්ඤභාගියසික්ඛාපදවණ්ණනා

අඤ්ඤභාගො වා අස්ස අත්ථීති යථා සුවණ්ණස්සෙදං සොවණ්ණමිත්‍යත්‍ර සුවණ්ණවා අනෙන සුවණ්ණො ඉත්‍යුච්චතෙ. තං පටිමාය සරීරං, සිලාපුත්තකස්ස සරීරන්ති ච නිදස්සනං. ඡගලකස්ස ‘‘දබ්බො’’ති දින්නං නාමං ‘‘දෙසො’’ති වුච්චති. කස්මා? ථෙරං අනුද්ධංසෙතුං ථෙරස්සාපි අපදිසිතබ්බත්තා. **අඤ්ඤම්පි වත්ථුං** න ථෙරංයෙව. **ලිස්සති සිලිස්සති වොහාරමත්තෙනෙවන** අත්ථතො. **ඊසකං අල්ලීයතීති** ලෙසොති අධිප්පායො. ලිසසෙලඡකොලඅල්ලීභාවෙ. තෙන වුත්තං ‘‘ඊසකං අල්ලීයතීති ලෙසො’’ති. යස්මා දෙසලෙසා අත්ථතො නින්නානාකරණං, තස්මා ‘‘කිඤ්චිදෙසං ලෙසමත්තං උපාදායා’’ති පදං උද්ධරිත්වා ‘‘දස ලෙසා ජාතිලෙසො’’තිආදි (පාරා. 394) පදභාජනෙ වුත්තං.

අට්ඨුප්පත්තිවසෙනෙව ආවිභූතන්ති එත්ථ කිඤ්ච භියො‍යා අනියමත්තා. න හි මෙත්තියභූමජකානං විය අඤ්ඤෙසං සබ්බෙසම්පි ‘‘ඡගලකමෙවෙත්ථ අඤ්ඤභාගියං අධිකරණං හොති, අඤ්ඤං ගොමහිංසාදිකම්පි හොති, න ච මෙත්තියභූමජකා විය සබ්බෙපි නාමලෙසමත්තමෙව උපාදියන්ති, අඤ්ඤම්පි ජාතිලෙසාදිං උපාදියන්ති, තස්මා අනියමත්තා න විභත්තං. කිඤ්ච භියො‍යා තථාවුත්තෙ ඡගලකස්සෙව අඤ්ඤභාගියතා සම්භවති, න අඤ්ඤස්ස, යෙන සොව දස්සිතො. ලෙසො ච නාම ලෙසොව, න ජාතිආදි, යෙන සොව දස්සිතොති එවං මිච්ඡාගාහප්පසඞ්ගතොති වෙදිතබ්බං. **ඉධ ච…පෙ…. සඤ්ඤිනොපීති** ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ ච අමූලකසික්ඛාපදෙ චාති අත්ථො.

> අඤ්ඤභාගියසික්ඛං යො, නෙව සික්ඛති යුත්තිතො;
> ගච්ඡෙ විනයවිඤ්ඤූහි, අඤ්ඤභාගියතංව සො. (වජිර. ටී. පාරාජික 408);

අඤ්ඤභාගියසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

11. භෙදානුවත්තකසික්ඛාපදවණ්ණනා

තිණ්ණං උද්ධං කම්මාරහා…පෙ…. කරොතීති එත්ථ ‘‘ඉමෙ චත්තාරො’’ති වා ‘‘ඉමඤ්ච ඉමඤ්චා’’ති වා වත්වා කාතුං න වට්ටතීති ලිඛිතං.

භෙදානුවත්තකසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

12. දුබ්බචසික්ඛාපදවණ්ණනා

දුක්ඛෙන වත්තබ්බො **දුබ්බචො. වුච්චමානො** න සහති.

දුබ්බචසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

නිගමනවණ්ණනා

''නාමමත්තවසෙනා''ති පාඨො. ''නාමගොත්තවසෙනා''ති ලිඛිතං. ඉදං වුත්තං හොති – ''අයං කිරියා භික්ඛූනං කාතුං න වට්ටතී''ති ජානිත්වා සචෙ ජාදෙති, ඡන්නාව හොතීති අත්ථො. **සභාගමත්තමෙවාති** අවෙරිසභාගමත්තමෙවාති අධිප්පායො.

වත්ථු චෙව ගොත්තඤ්චාති එත්ථ **වත්ථූති** වීතික්කමනං අසුචිමුච්චනං. ගොත්තන්ති ගං තායතීති ගොත්තං, සජාතිතො අඤ්ඤත්ථ ගන්තුං අදත්වා ගං බුද්ධිං, වචනඤ්ච තායතීති අත්ථො. වත්ථු ච සජාතිමෙව ගච්ඡති. **සජාති** නාමෙත්ථ අඤ්ඤෙහි විසිට්ඨාවිසිට්ඨභූතා කිරියා, න කායසංසග්ගාදි. **නාමඤ්චෙව ආපත්ති චාති** එත්ථ **ආපත්තීති** වීතික්කමෙනාපන්නාපත්තියා නාමං.

පුන ආගතාගතානං භික්ඛූනං ආරොචෙන්තෙනාති එත්ථ ද්වින්නං ආරොචෙන්තෙන ''ආයස්මන්තා ධාරෙන්තූ''ති තිණ්ණං වා අතිරෙකානං වා ආරොචෙන්තෙන ''ආයස්මන්තො ධාරෙන්තූ''ති එවං ආරොචනවිධානං වෙදිතබ්බං. **වත්තභෙදඤ්ච රත්තිච්ඡෙදඤ්ච අකත්වාති** එත්ථ ඨපෙත්වා නවකතරං පාරිවාසිකං අවසෙසානං අන්තමසො මූලායපටිකස්සනාරහාදීනම්පි අභිවාදනාදිසාදියනෙ, පටිපාටියා නිසීදනෙ, ඔවදනෙ, කම්මිකානං ගරහණෙ චාතිආදීසු වත්තභෙදො හොති. දස්සනසවනවිසයෙසු අනාරොචනෙ ච භික්ඛූහි එකච්ඡන්නෙ වසනෙ ච අජානන්තස්සෙව විහාරෙ භික්ඛූනං ආගන්ත්වා ගමනෙ චාතිආදීසු රත්තිච්ඡෙදො හොති. නානාසංවාසකෙහි විනයකම්මාභාවතො තෙසං අනාරොචනෙ රත්තිච්ඡෙදො න හොති. ''ද්වෙ ලෙඩ්ඩුපාතෙ අතික්කමිත්වා''ති වචනතො අන්තො න වට්ටති. නික්ඛිත්තවත්තෙනෙව හුත්වා විචරන්තෙන යස්ස සන්තිකෙ පුබ්බෙ සමාදියිත්වා ආරොචිතං, තස්සාපි සන්තිකෙ පච්ඡා නික්ඛිපනකාලෙ ආරොචෙත්වාව නික්ඛිපිතබ්බං. තස්මා පුන සමාදානකාලෙපි සො චෙ තතො ගච්ඡති, තං දිවසං අගන්ත්වා දිවා ආරොචෙත්වාපි යදි එවං අතීතදිවසං හොති, ''අරුණෙ උට්ඨිතෙ තස්ස සන්තිකෙ ආරොචෙත්වා වත්තං නික්ඛිපිත්වා විහාරං ගන්තබ්බන්ති තස්ස සන්තිකෙ ආරොචෙත්වා වත්තං නික්ඛිපිතබ්බ''න්ති වුත්තං. අපිච ''විහාරං ගන්ත්වා යං සබ්බපඨමං භික්ඛුං පස්සති, තස්ස ආරොචෙත්වා නික්ඛිපිතබ්බ''න්ති වුත්තං. සචෙ රත්තිච්ඡෙදො හොති, විහාරසීමාපරියාපන්නානං සබ්බෙසං ආරොචෙතබ්බං සියා. ''තස්ස

ආරොචෙත්වා''ති ඉදං පන පුබ්බෙ අනාරොචිතං සන්ධාය වත්තභෙදරක්ඛණත්ථං වුත්තං. තස්මා එව **සමන්තපාසාදිකායං** (චූළව. අට්ඨ. 97) එවං වුත්තං ''අඤ්ඤං විහාරතො නික්ඛන්තං වා ආගන්තුකං වා''ති.

සුද්ධන්තපරිවාසෙ පන සචෙ ''මාසමත්තං අසුද්ධොම්හී''ති අග්ගහෙසි, පරිවසන්තො පුන ඌනං වා අධිකං වා සන්නිට්ඨානං කරොති, තත්තකම්පි පරිවසිතබ්බමෙව, පරිවාසදානකිච්චං නත්ථි. අයඤ්හි සුද්ධන්තපරිවාසො නාම උද්ධම්පි ආරොහති, හෙට්ඨාපි ඔරොහති. ඉදමස්ස ලක්ඛණං.

සමොදහිත්වාති මූලාපත්තිට්ඨානෙ ඨපෙත්වා, පක්ඛිපිත්වාති අත්ථො. අප්පටිච්ඡන්නා චෙ අන්තරාපත්ති, මූලාය පටිකස්සනං අකත්වා පුබ්බෙ ගහිතපරිවාසෙනෙව පරිවසිතබ්බං. යො පන ආපත්තිං ආපජ්ජිත්වා විබ්භමිත්වා පුන උපසම්පන්නො හුත්වාපි පටිච්ඡාදෙති, යො ච පුබ්බෙ පටිච්ඡාදෙත්වා පච්ඡා න පටිච්ඡාදෙති, යො ච උභයත්ථ පටිච්ඡාදෙති, සබ්බෙසං පටිච්ඡන්නදිවසවසෙන පරිවාසො දාතබ්බො. ''පුරිමස්මිං ආපත්තික්ඛන්ධෙ වා''ති ච ''පච්ඡිමස්මිං ආපත්තික්ඛන්ධෙ වා''ති (චූළව. 166 ආදයො) ච පාළියං වුත්තත්තා ද්වෙ භික්ඛූ විසුද්ධිකං ආපන්නා හොන්ති, තෙ සුද්ධිකදිට්ඨිනො හොන්ති. එකො ඡාදෙති, එකො න ඡාදෙති. යො ඡාදෙති, සො දුක්කටං දෙසාපෙතබ්බො. ''උභොපි යථාධම්මං කාරාපෙතබ්බා''ති (චූළව. 181) වචනතො යං කඤ්චි ආපත්තිං ඡාදෙත්වා දුක්කටං ආපජ්ජතීති වෙදිතබ්බො.

තෙසු ගතෙසු වා අගතෙසු වා පුරිමනයෙනෙව පටිපජ්ජිතබ්බන්ති එත්ථ ඌනෙ ගණෙ චරණං, අනුට්ඨහනං එකරත්තම්පි ගණෙන විප්පවාසං, සචෙ රත්තියා එකක්ඛණෙන සඞ්ඝො වසති, සචෙ සො පුරෙ අරුණමෙව කෙනචි කරණීයෙන ගතොති එත්ථපි මානත්තෙපි එවං ජාතෙ. ''අයඤ්ච යස්මා ගණස්ස ආරොචෙත්වා, භික්ඛූනඤ්ච අත්ථිභාවං සල්ලක්ඛෙත්වාව වසි, තෙනස්ස ඌනෙ ගණෙ චරණදොසො වා විප්පවාසො වා න හොතී''ති (චූළව. අට්ඨ. 97) **සමන්තපාසාදිකායං** වුත්තං. තස්මා තෙන ආරොචිතෙ මුහුත්තම්පි නිසීදිත්වා ගතෙපි විප්පවාසො නත්ථි. පාරිවාසිකස්ස, උක්ඛිත්තකස්ස ච පකතත්තෙන තස්මිං වසනං උදකපාතෙන වාරිතං, තස්මා නානූපචාරෙපි එකච්ඡන්නෙ න වට්ටති.

ඉදානි පාඨවිචාරණා වෙදිතබ්බා – **''නව පඨමාපත්තිකා චත්තාරො යාවතතියකා''**ති ඉදං සභාවනියමවචනං. තෙන වුට්ඨානං අනියමන්ති දස්සෙති. එකච්චාපත්තිවුට්ඨානඤ්හි කම්මතොපි හොති අකම්මතොපි, න එවං ආපජ්ජනන්ති වුත්තං හොති. **අඤ්ඤතරං වා අඤ්ඤතරං වාති** තෙසං ද්විධා භින්නානම්පි වුට්ඨානක්කමභෙදාභාවදීපකවචනං. **යාවතීහං, තාවතීහන්ති** එත්ථ අහපරිච්ඡෙදො අරුණවසෙන. **''ජාන''**න්ති ඉමිනා ජානනප්පටිච්ඡන්නස්ස අකාමා පරිවත්ථබ්බන්ති දස්සෙති. **තෙන භික්ඛුනා**

අකාමා පරිවත්ථබ්බන්ති තෙන භික්ඛුනා වසතා අකාමා පරිවත්ථබ්බං, න පරිවත්තිතලිඞ්ගෙනාති දස්සනත්ථං වුත්තං. **පරිවුත්ථපරිවාසෙනාති** ආදිම්හි පරිවුත්ථපරිවාසෙනෙව පරිවාසතො උත්තරි ඉතිවාරෙන ආදිතො භික්ඛුනාව ඡාරත්තං, පරිවත්තිතලිඞ්ගෙන උද්ධම්පි භික්ඛුමානත්තාය පටිපජ්ජිතබ්බං, න පරිවාසෙ විය තප්පච්චයා අචිණ්ණමානත්තො. චිණ්ණමානත්තොව අබ්භෙතබ්බො, න ඉතරො, න පරිවාසෙ විය මානත්තාරහෙ, පක්ඛමානත්තඤ්ච චරන්තියා භික්ඛුනියා ලිඞ්ගං පරිවත්තාතික්කමෙ සති චිණ්ණමානත්තො භික්ඛු හොති, පුන භික්ඛුමානත්තං ගහෙත්වා චිණ්ණමානත්තොව භික්ඛු අබ්භෙතබ්බොති දස්සෙති.

යත්ථ සියාති යස්සං සමානසංවාසකසීමායම්පි වීසතිගණො භික්ඛුසඞ්ඝො අත්ථි. **එකෙනපි චෙ ඌනො වීසතිගණොති** න යුජ්ජති, ඌනො චෙ. න හි වීසතිගණො, සඞ්ඝො චෙ ඌනො. තස්මා ''එකෙනපි චෙ ඌනො සඞ්ඝො''ති එත්තකමෙව වත්තබ්බන්ති චෙ? න, චතුවග්ගපඤ්චවග්ගදසවග්ගප්පසඞ්ගනිවාරණප්පයොජනතො. තස්මා වීසතිවග්ගො භික්ඛුසඞ්ඝො චෙ භික්ඛුනා එකෙනපි ඌනො, නට්ඨො දට්ඨබ්බො. කෙචි පන විනයෙ අප්පකතඤ්ඤුනො ''යථා අතිරෙකචතුවග්ගොපි සඞ්ඝො චතුවග්ගකරණීයෙ කම්මෙ 'චතුවග්ගො'ති වුච්චති, තථා පඤ්චවග්ගදසවග්ගකරණීයෙ කම්මෙ අතිරෙකපඤ්චවග්ගදසවග්ගොපි 'පඤ්චවග්ගදසවග්ගො'ති වුච්චති. තස්මා ඌනොපි චතුවග්ගපඤ්චවග්ගදසවග්ගවීසතිවග්ගොවා''ති මඤ්ඤෙය්‍යුං, තෙසං මඤ්ඤනානිවාරණත්ථං **''එකෙනපි චෙ ඌනො''**තිආදි වුත්තං. අථ වා වීසති භික්ඛුසඞ්ඝො චෙ, ඨපෙත්වා එකෙනපි චෙ ඌනො අප්පකතත්තො, තං ඨපෙත්වා එකෙනපි චෙති එවමෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො. **අයං තත්ථ සාමීචීති** වචනං යං වුත්තං සබ්බත්ථ ''තස්ස ආපත්තියා පරිවාසං දෙති, මූලාය පටිකස්සති, මානත්තං දෙති, අබ්භෙතී''ති, තස්ස ආවිභාවකරණත්ථං වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. තෙන තෙසු අයං යථාවුත්තා සාමීචි නියතා ඉච්ඡිතබ්බා, න රාජසික්ඛාපදාදීසු විය අනියතා. තත්ථ හි කෙනචි අන්තරායෙන තං සාමීචිමකරොන්තෙපි අනාපත්තීති දීපිතං හොති.

සඞ්ඝාදිසෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

අනියතකණ්ඩං

1. පඨමානියතසික්ඛාපදවණ්ණනා

අනියතෙ ආදිතොව ඉදං පකිණ්ණකං. සෙය්‍යථීදං – ඉදං අනියතකණ්ඩං නිප්පයොජනං තත්ථ අපුබ්බාභාවතොති චෙ? න, ගරුකලහුකභෙදභින්නාපත්තිරොපනාරොපනක්කමලක්ඛණදීපනප්පයොජනතො. එත්ථ හි ‘‘සා චෙ එවං වදෙය්‍ය ‘අය්‍යො මයා…පෙ…. සො ච තං පටිජානාති, ආපත්තියා කාරෙතබ්බො’’’තිආදිනා (පාරා. 446) ආපත්තියා ගරුකාය, ලහුකාය ච ආරොපනක්කමලක්ඛණං, ‘‘න කාරෙතබ්බො’’ති ඉමිනා අනාරොපනක්කමලක්ඛණඤ්ච දස්සිතං. ලක්ඛණදීපනතො ආදිම්හි, අන්තෙ වා උද්දිසිතබ්බන්ති චෙ? න, අසම්භවතො. කථං න තාව ආදිම්හි සම්භවති, යෙසමිදං ලක්ඛණං, තෙසං සික්ඛාපදානං අදස්සිතත්තා. න අන්තෙ ගරුකමිස්සකත්තා. තස්මා ගරුකලහුකානං මජ්ඣෙ එව උද්දිසිතබ්බතං අරහති උභයමිස්සකත්තා. යා තත්ථ පාචිත්තියසඞ්ඛාතා ලහුකාපත්ති දස්සිතා, සාපි ගරුකාති කථිතා. තෙනෙවාහ ‘‘මෙථුනධම්මසන්නිස්සිතකිලෙසසඞ්ඛාතෙන රහස්සාදෙනා’’තිආදි. තස්මා ගරුකානං එව අනන්තරං උද්දිට්ඨන්තිපි එකෙ. එවං සති පඨමානියතමෙවාලං තාවතා ලක්ඛණදීපනසිද්ධිතො, කිං දුතියෙනාති චෙ? න, ඔකාසනියමපච්චයමිච්ඡාගාහනිවාරණප්පයොජනතො. ‘‘පටිච්ඡන්නෙ ආසනෙ අලංකම්මනියෙ’’ති ඔකාසනියමතො හි තබ්බිපරීතෙ ඔකාසෙ ඉදං ලක්ඛණං න විකප්පිතන්ති මිච්ඡාගාහො හොති. තංනිවාරණතො දුතියානියතම්පි සාත්ථකමෙවාති අධිප්පායො. කස්මා? ඔකාසභෙදතො, රහොභෙදදීපනතො, රහොනිසජ්ජස්සාදභෙදදීපනතො. ඔකාසනියමභාවෙ ච රහොනිසජ්ජස්සාදභෙදො ජාතො. ද්වින්නං රහොනිසජ්ජසික්ඛාපදානං නානාත්තජානනඤ්ච සියා තථා කායසංසග්ගභෙදදීපනතො. නාලං කම්මනියෙපි හි ඔකාසෙ අප්පටිච්ඡන්නෙ, පටිච්ඡන්නෙපි වා නිසින්නාය වාතපානකවාටච්ඡිද්දාදීහි නික්ඛන්තකෙසාදිග්ගහණෙන කායසංසග්ගො ලබ්භතීති එවමාදයොපි නයා විත්ථාරතො වෙදිතබ්බා.

තත්‍රිදං මුඛමත්තනිදස්සනං – **ඔකාසභෙදතොති** අලංකම්මනියනාලංකම්මනියභෙදතො. පටිච්ඡන්නම්පි හි එකච්චං නාලංකම්මනියං වාතපානාදිනා අන්තරිතත්තා, උභයප්පටිච්ඡන්නම්පි එකච්චං නාලංකම්මනියං විජානතං අජ්ඣොකාසත්තා. **රහොභෙදදීපනතොති** එත්ථ රහභාවසාමඤ්ඤෙපි රහො ද්විධා පටිච්ඡන්නාපටිච්ඡන්නභෙදතොති අධිප්පායො. **රහොනිසජ්ජස්සාදභෙදදීපනතොති** මෙථුනස්සාදවසෙන නිසජ්ජා, දුට්ඨුල්ලස්සාදවසෙන නිසජ්ජාති තාදිසස්ස භෙදස්ස දීපනතොති අත්ථො. ‘‘ඉධ ආගතනයත්තා භික්ඛුනිපාතිමොක්ඛෙ ඉදං කණ්ඩං පරිහීනන්ති වෙදිතබ්බ’’න්ති වදන්ති. ‘‘අට්ඨුප්පත්තියා තත්ථ අනුප්පන්නත්තා’’ති එකෙ, තං අනෙකන්තභාවදීපනතො අයුත්තං. සබ්බබුද්ධකාලෙ හි භික්ඛූනං පඤ්ච,

භික්ඛුනීනං චත්තාරො ච උද්දෙසා සන්ති. පාතිමොක්ඛුද්දෙසපඤ්ඤත්තියා අසාධාරණත්තා තත්ථ නිද්දිට්ඨසඞ්ඝාදිසෙසපාචිත්තියානන්ති එකෙ. තාසඤ්හි භික්ඛුනීනං උබ්භජාණුමණ්ඩලික (පාචි. 658) -අට්ඨවත්ථුක (පාචි. 675) -වසෙන කායසංසග්ගවිසෙසො පාරාජිකවත්ථු, ''හත්ථග්ගහණං වා සාදියෙය්‍ය, කායං වා තදත්ථාය උපසංහරෙය්‍යා''ති (පාචි. 675) වචනතො සාදියනම්පි, ''සන්තිට්ඨෙය්‍ය වා''ති (පාචි. 675) වචනතො ඨානම්පි, ''සඞ්කෙතං වා ගච්ඡෙය්‍යා''ති (පාචි. 675) වචනතො ගමනම්පි, ''ඡන්නං වා අනුපවිසෙය්‍යා''ති (පාචි. 675) වචනතො පටිච්ඡන්නට්ඨානප්පවෙසොපි හොති, තථා ''රත්තන්ධකාරෙ අප්පදීපෙ, පටිච්ඡන්නෙ ඔකාසෙ අජ්ඣොකාසෙ එකෙනෙකා සන්තිට්ඨෙය්‍ය වා සල්ලපෙය්‍ය වා''ති (පාචි. 839) වචනතො දුට්ඨුල්ලවාචාපි පාචිත්තියවත්ථුකන්ති කත්වා තාසං අඤ්ඤථා අනියතකණ්ඩස්ස අවත්තබ්බතාපත්තිතො න වුත්තන්ති තෙසං අධිප්පායො. පකිණ්ණකං.

''දෙසනාවුට්ඨානගාමිනීනං ආපත්තීනං වසෙන අලජ්ජිආදයො ලජ්ජීනං චොදෙස්සන්තී''ති ආගතත්තා ලජ්ජිපග්ගහත්ථාය පතිරූපායපි උපාසිකාය වචනෙන අකත්වා භික්ඛුස්සෙව පටිඤ්ඤාය කාතබ්බන්ති ආපත්තියො පන ලක්ඛණදස්සනත්ථං පඤ්ඤත්තං විත්ථාරනයමෙව ගහෙත්වා වත්තුං යුත්තං ''ඉමෙ ඛො පනායස්මන්තො ද්වෙ අනියතා ධම්මා''ති (පාරා. 443) උද්දෙසදස්සනත්තාති ලිඛිතං. **සොතස්ස රහොති** එත්ථ **රහොති** වචනසාමඤ්ඤතො වුත්තං. දුට්ඨුල්ලසාමඤ්ඤතො දුට්ඨුල්ලාරොචනප්පටිච්ඡාදනසික්ඛාපදෙසු පාරාජිකවචනං විය. තස්මා **''චක්ඛුස්සෙව පන රහො 'රහො'ති ඉධ අධිප්පෙතො''**ති වුත්තං. කථං පඤ්ඤායතීති චෙ? ''මාතුගාමො නාම…පෙ…. අන්තමසො තදහුජාතාපි දාරිකා''ති (පාරා. 445) වුත්තත්තා දුට්ඨුල්ලොභාසනං ඉධ නාධිප්පෙතන්ති දීපිතමෙවාති. **අන්තොද්වාදසහත්ථෙපීති පි**-සද්දෙන අපිහිතකවාටස්ස ගබ්භස්ස ද්වාරෙ නිසින්නොපීති අත්ථො. අචෙලකවග්ගෙ රහොපටිච්ඡන්නාසනසික්ඛාපදෙ (පාචි. 288) ''යො කොචි විඤ්ඤූ පුරිසො දුතියො හොතී''ති ඉමස්ස අනුරූපතො **''ඉත්ථීනං පන සතම්පි අනාපත්තිං න කරොතියෙවා''**ති වුත්තං. ''අලංකම්මනියෙති සක්කා හොති මෙථුනං ධම්මං පටිසෙවිතු''න්ති (පාරා. 445) විභඞ්ගෙ වචනතො රහොනිසජ්ජස්සාදො චෙත්ථ මෙථුනධම්මසන්නිස්සිතකිලෙසො, න දුතියෙ විය දුට්ඨුල්ලවාචස්සාදකිලෙසො. තස්මා ච පඤ්ඤායති සොතස්ස රහො නාධිප්පෙතොති.

තිණ්ණං ධම්මානං අඤ්ඤතරෙන වදෙය්‍යාති රහොනිසජ්ජසික්ඛාපදවසෙන නිසින්නස්ස තස්සානුසාරෙන පාචිත්තියමෙව අවත්වා පාරාජිකසඞ්ඝාදිසෙසායපි ආපත්තියා භෙදදස්සනත්ථං වුත්තං. පුන ආපත්තිප්පටිජානනං අවත්වා කස්මා ''නිසජ්ජං භික්ඛු පටිජානමානො''ති වත්ථුප්පටිජානනං වුත්තන්ති? වුච්චතෙ – ආපත්තියා චොදිතෙ විනයධරෙන

‘‘කිස්මිං වත්ථුස්මි’’න්ති පුච්ඡිතෙ චුදිතකෙන ‘‘ඉමස්මිං වත්ථුස්මි’’න්ති වුත්තෙ විනයධරෙන ‘‘ඊදිසං නාම අකාසී’’ති පුච්ඡිතෙ සො වත්ථුං පටිජානමානොව කාරෙතබ්බොති දස්සනත්ථං **‘‘නිසජ්ජං භික්ඛු පටිජානමානො’’**ති වුත්තං. යදි එවං නිසජ්ජං පටිජානමානොපි ආපත්තියාව කාරෙතබ්බොති? අනුරූපමෙව. එවං පන ගහෙතබ්බං – තිණ්ණම්පි ආපත්තීනං වත්ථූනි අග්ගහෙත්වා ඉධ සික්ඛාපදවසෙන නිසජ්ජමෙව වුත්තං. තස්මිං ගහිතෙපි හි ආපත්ති ගහිතාව හොතීති. **යෙන වා සාති** එත්ථ වා-සද්දො ‘‘තෙන සො භික්ඛු කාරෙතබ්බො වා’’ති යොජෙතබ්බො. සො ච විකප්පත්ථො. තස්මා ‘‘කාරෙතබ්බො වා පටිජානමානො, න වා කාරෙතබ්බො අප්පටිජානමානො’’ති අත්ථො. තෙන වුත්තං **‘‘පටිජානමානො වා’’**තිආදි. රහොනිසජ්ජසික්ඛාපදවසෙන නිසජ්ජපච්චයා ආපත්තියා වුත්තත්තා සෙසෙසුපි සෙසසික්ඛාපදවසෙන ආපත්ති ගහෙතබ්බා. **‘‘සමුට්ඨානාදීනි පඨමපාරාජිකසදිසානෙවා’’**ති වුත්තත්තා ඉධ දුට්ඨුල්ලොභාසනස්ස අනධිප්පෙතභාවො වෙදිතබ්බො.

පඨමානියතසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. දුතියානියතසික්ඛාපදවණ්ණනා

සඞ්ඛාදිසෙසෙන වාති කායසංසග්ගදුට්ඨුල්ලොභාසනෙන. තස්මා එවං කායසංසග්ගවාරො පාළියම්පි වුත්තො. **අනන්ධො අබධිරොති** අනන්ධො කායසංසග්ගං පස්සති, අබධිරො දුට්ඨුල්ලං සුණාති, තස්මා එව අදින්නාදානසදිසානෙවාති වුත්ත’’න්ති ලිඛිතං. එත්ථ ච කායවාචාචිත්තතො සමුට්ඨානං කථන්ති චෙ? කායසංසග්ගඤ්හි සමාපජ්ජන්තො දුට්ඨුල්ලම්පි භණති, දුට්ඨුල්ලං භණන්තො නිසීදති වාති සම්භවති, දුට්ඨුල්ලමෙව වා සන්ධාය වුත්තං. තඤ්හි අදින්නාදානසමුට්ඨානන්ති.

> යො දෙසනං සබ්බවිදූපමොච;
> නානානයාකාරවිචිත්තභෙදං;
> ඤාතුං උපායාන මනො සතිමා;
> තං ලාභහෙතුං න කරොති පුඤ්ඤන්ති.

දුතියානියතසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

අනියතවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

නිස්සග්ගියකණ්ඩං

1. චීවරවග්ගො

1. කඨිනසික්ඛාපදවණ්ණනා

නිස්සග්ගියකණ්ඩෙ තිණ්ණං කථිනසික්ඛාපදානං, වස්සිකසාටිකඅච්චෙකචීවරසාසඞ්කසික්ඛාපදානඤ්ච එකදෙසනාය තථාකිණ්ණාපත්තික්ඛන්ධාව වෙදිතබ්බා –

> කථිනං යස්ස චත්තාරො, සහජා සමයද්වයං;
> ඡන්නං සික්ඛාපදානඤ්ච, එකදෙසවිනිච්ඡයො.

තත්ථ **කථිනන්ති** ‘‘සඞ්ඝස්ස අනුමොදනාය, ගණස්ස අනුමොදනාය, පුග්ගලස්ස අත්ථාරා සඞ්ඝස්ස අත්ථතං හොති කථින’’න්ති (පරි. 414) වචනතො තෙසංයෙව අනුමොදනාදිධම්මානං සඞ්ගහො **කථිනං** නාම. යථාහ ‘‘කථිනං ජානිතබ්බන්ති තෙසඤ්ඤෙව ධම්මානං සඞ්ගහො සමවායො නාමං නාමකම්ම’’න්තිආදි (පරි. 412). තස්මා **කථිනන්ති** ඉදං බහූසු ධම්මෙසු නාමමත්තං, න පරමත්ථතො එකො ධම්මො. කො පනස්ස අත්ථාරොති? තදෙකදෙසොව ඛීරස්ස ධාරා විය. යථා චාහ ‘‘අත්ථාරො එකෙන ධම්මෙන සඞ්ගහිතො වචීභෙදෙනා’’ති. **සහජා** නාම අට්ඨ මාතිකා, ද්වෙ පලිබොධා, පඤ්චානිසංසාති ඉමෙ පන්නරස ධම්මා. **සමයද්වයං** නාම කථිනත්ථාරසමයො, චීවරසමයො චාති. තත්ථ **කථිනත්ථාරසමයො** වස්සානස්ස පච්ඡිමො මාසො. **චීවරසමයො** නාම අනත්ථතෙ කථිනෙ අයං කත්තිකමාසො, අත්ථතෙ චත්තාරො හෙමන්තිකා චාති පඤ්ච මාසා.

තත්ථ **අට්ඨ මාතිකා** නාම පක්කමනන්තිකාදයො. තා සබ්බාපි අත්ථාරෙන එකතො උප්පජ්ජන්ති නාම. තබ්භාවභාවිතාය අත්ථාරෙ සති උද්ධාරො සම්භවති. තත්ථ කථිනත්ථාරෙන එකුප්පාදා එකනිරොධා අන්තරුබ්භාරො සහුබ්භාරො, අවසෙසා කථිනුබ්භාරා එකුප්පාදා, නානානිරොධා ච. තත්ථ **එකනිරොධාති** අත්ථාරෙන සහ නිරොධා, අන්තරුබ්භාරසහුබ්භාරානං උද්ධාරාභාවො එකක්ඛණෙ හොතීති අත්ථො. සෙසා නානා නිරුජ්ඣන්ති නාම. තෙසු හි උද්ධාරභාවං පත්තෙසුපි අත්ථාරො තිට්ඨති එවාති අට්ඨකථායං අත්ථවිභාවනා. සචෙ අත්ථතෙ කථිනෙ භික්ඛුස්මිං සාපෙක්ඛෙ තම්හා ආවාසා පක්කමන්තෙ සඞ්ඝො **අන්තරුබ්භාරං** කරොති, තස්ස භික්ඛුනො පඨමමෙව මූලාවාසෙ නිට්ඨිතචීවරපලිබොධාභාවෙපි සති අන්තරුබ්භාරෙ පලිබොධො ඡිජ්ජති සතිපි සාපෙක්ඛතාය සඋස්සාහත්තා. ඉමිනා පරියායෙන **පක්කමනන්තිකො කථිනුද්ධාරො** අත්ථාරෙන එකුප්පාදො නානානිරොධො හොති. තථා අන්තරුබ්භාරෙ සති සුණන්තස්සාපි යාව චීවරනිට්ඨානං න ගච්ඡති, තාව පරිහාරසම්භවතො **නිට්ඨානන්තිකො**. යාව සන්නිට්ඨානං න ගච්ඡති, තාව පරිහාරසම්භවතො **සන්නිට්ඨානන්තිකො**. යාව න නස්සති, තාව

පරිහාරසම්භවතො **නාසනන්තිකො.** යාව න සුණාති, තාව පරිහාරසම්භවතො **සවනන්තිකො.** යාව චීවරාසා න ඡිජ්ජති, තාව පරිහාරසම්භවතො **ආසාවච්ඡෙදිකො.** යාව සීමං නාතික්කමති, තාව පරිහාරසම්භවතො **සීමාතික්කන්තිකො.** අත්ථාරෙන එකුප්පාදො නානානිරොධො හොතීති වෙදිතබ්බො.

තත්ථ අන්තරුබ්භාරසහුබ්භාරා ද්වෙ අන්තොසීමායං එව සම්භවන්ති, න බහිසීමායං. පක්කමනසවනසීමාතික්කන්තිකා බහිසීමායමෙව සම්භවන්ති, න අන්තොසීමායං. නිට්ඨානසන්නිට්ඨානාසාවච්ඡෙදිකා අන්තොසීමායඤ්චෙව බහිසීමායඤ්ච. අන්තරුබ්භාරො සඞ්ඝායත්තො, පක්කමනනිට්ඨානසන්නිට්ඨානසීමාතික්කන්තිකා පුග්ගලාධීනා, සෙසා තදුභයවිපරීතා.

තත්ථ **''නිට්ඨිතචීවරස්මි''**න්ති ඉමිනා චීවරපලිබොධාභාවමෙව දීපෙති. න ආවාසපලිබොධාභාවං. **''උබ්භතස්මිං කථිනෙ''**ති ඉමිනා උභයපලිබොධාභාවං දීපෙති, තස්මා උභයපලිබොධාභාවදීපනත්ථං තදෙව වත්තබ්බන්ති චෙ? න, විසෙසත්තා. කථං? කාමඤ්චෙතං තස්මා ''උබ්භතස්මිං කථිනෙ''ති කෙසඤ්චි කථිනුද්ධාරානං නානානිරොධත්තා, සඞ්ඝපුග්ගලාධීනානධීනත්තා ච අන්තොබහිඋභයසීමාසු නියමානියමතො ච උබ්භතස්මිං කථිනෙ සඞ්ඝස්ස, න පුග්ගලස්ස උබ්භතං හොති, තථාපි ''උබ්භතස්මිං කථිනෙ''ති ඉදං සාමඤ්ඤවචනං. තස්මා ''නිට්ඨිතචීවරස්මි''න්ති ඉමිනා නියමෙති.

කිං වුත්තං හොති – සඞ්ඝස්ස අන්තරුබ්භාරෙන උබ්භතස්මිං කථිනෙ අච්ඡින්නචීවරපලිබොධො බහිසීමාගතො පච්ඡා ගන්ත්වා අත්තනො සීමාගතො අනිට්ඨිතචීවරො ආනිසංසං ලභති එවාති කත්වා ''නිට්ඨිතචීවරස්මි''න්ති වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. තත්ථ **ආවාසපලිබොධො** නාම වසති වා තස්මිං ආවාසෙ, සාපෙක්ඛො වා පක්කමති. **චීවරපලිබොධො** නාම චීවරං අකතං විප්පකතං, චීවරාසානුපච්ඡින්නා, තබ්බිපරීතෙන අපලිබොධො වෙදිතබ්බො. තත්ථ අනත්ථතකථිනානං චීවරකාලසමයෙ නියමතො චත්තාරො ආනිසංසා ලබ්භන්ති, අසමාදානචාරො අනියමතො. තෙන සාසඞ්කසික්ඛාපදං වුත්තං. කථං චත්තාරො නියතාති චෙ? ''චීවරකාලසමයො නාම අනත්ථතෙ කථිනෙ වස්සානස්ස පච්ඡිමො මාසො''ති (පාරා. 649) වචනතො අනත්ථතකථිනානං තස්මිං මාසෙ යාවදත්ථචීවරං සිද්ධං, තථා තතියකථිනසික්ඛාපදෙ (පාරා. 497 ආදයො) අකාලචීවරං නාම පිට්ඨිසමයතො පට්ඨාය තං පටිග්ගහෙත්වා සඞ්ඝතො ලභිතබ්බං චෙ, යාව චීවරකාලසමයං නික්ඛිපිත්වා භාජෙත්වා ගහෙතබ්බං. පුග්ගලිකං චෙ, වස්සානස්ස ඡට්ඨපක්ඛස්ස පඤ්චමිතො පට්ඨාය යාව චීවරකාලසමයං අනධිට්ඨිතං අවිකප්පිතං වට්ටති අච්චෙකචීවරසික්ඛාපදෙන අනුඤ්ඤාතත්තා, න තතො පරං. තදා උප්පන්නචීවරස්ස පටිසිද්ධත්තා

පඨමකථිනෙන. තත්ථ අට්ඨකථායං වුත්තනයො සඞ්ඝිකං සන්ධාය, තථා **පොරාණගණ්ඨිපදෙ** වාති වෙදිතබ්බං.

පඨමකථිනෙ (පාරා. 459 ආදයො) පඨමපඤ්ඤත්තියා, අවිසෙසෙන වා එකාදසමෙ දිවසෙ ආපත්ති. වස්සානස්ස හි අන්තොනිවාරණත්ථං අට්ඨකථාය ''නිට්ඨිතචීවරස්මිං භික්ඛුනා උබ්භතස්මිං කථිනෙ''ති (පාරා. 462 ආදයො) වුත්තං. එසෙව නයො දුතියෙ, තතියෙ ච. තෙන චීවරකාලතො පුරෙ වා අන්තො වා උප්පන්නං චීවරකාලතො උද්ධං එකදිවසම්පි පරිහාරං න ලභති. යදි ලභෙය්‍ය, අච්චෙකචීවරසික්ඛාපදවිරොධො. ''යාව චීවරකාලසමයං නික්ඛිපිතබ්බං, තතො චෙ උත්තරි නික්ඛිපෙය්‍ය, නිස්සග්ගිය''න්ති (පාරා. 648) හි තත්ථ වුත්තං. වස්සාවාසිකභාවෙන සඞ්ඝතො ලද්ධං වුට්ඨවස්සත්තා අත්තනො සන්තකභූතං අච්චෙකචීවරං චීවරකාලසමයං අතික්කාමයතො එව ආපත්ති, න අච්චෙකචීවරකාලං අතික්කාමයතො ආපත්තීති. ''අනත්ථතෙ කථිනෙ එකාදසමාසෙ උප්පන්න''න්ති (පාරා. 500) වචනතො යො ච තත්ථ චීවරුප්පාදො, සො ච නෙසං භවිස්සතීති සිද්ධං, අනාමන්තචාරගණභොජනසික්ඛාපදෙ ''අඤ්ඤත්‍ර සමයා''ති (පාචි. 222 ආදයො) වුත්තත්තා සෙසද්වයං සිද්ධමෙව. තස්මා ''කාලෙපි ආදිස්ස දින්නං, එතං අකාලචීවර''න්ති (පාරා. 500) වචනතො ආදිස්ස දින්නචීවරං පරිහාරං න ලභති.

අපරකත්තිකායමෙව වා උබ්භතස්මිං කථිනෙ ලභති, එවං ''උබ්භතස්මිං කථිනෙ''ති වුත්තත්තාති චෙ? න වත්තබ්බං. ඡ ඨානානි හි සාපෙක්ඛතාය වුත්තානි. දුට්ඨදොසද්වයෙ අධිකරණචතුත්ථං, පඨමානියතෙ සොතස්ස රහො, තතියකථිනෙ ආදිස්ස දින්නං චීවරං, අච්චෙකචීවරසික්ඛාපදෙ ''සඤ්ඤාණං කත්වා නික්ඛිපිතබ්බ''න්ති පදං, දුට්ඨුල්ලාරොචනප්පටිච්ඡාදනද්වයෙ අධිකරණං, පාරාජිකවචනඤ්ච, තීසු කථිනසික්ඛාපදෙසු ''අට්ඨන්නං මාතිකානං අඤ්ඤතරාය''ති වචනන්ති. තත්ථ **ආදිස්ස දින්නං චීවරං** සඞ්ඝිකං භාජිතබ්බචීවරං සන්ධාය වුත්තං, න පුග්ගලිකං. **සඤ්ඤාණං කත්වා නික්ඛිපිතබ්බ**න්ති වස්සාවාසිකචීවරං සන්ධාය වුත්තං. අවුට්ඨවස්සෙන පච්ඡා දාතබ්බත්තා සඤ්ඤාණං කාතබ්බං, න ඤාතිප්පවාරිතතො ලද්ධං පුග්ගලිකං සන්ධාය. තස්මා දුවිධං අච්චෙකචීවරං සඞ්ඝෙ දින්නං, පුග්ගලෙ දින්නඤ්චාති සිද්ධං. තත්ථ සඞ්ඝෙ පරිණතං අච්චෙකචීවරං වස්සූපනායිකදිවසතො පට්ඨාය, පිට්ඨිසමයතො පට්ඨාය වා යාව පවාරණා නික්ඛිපිතුං වට්ටති එව සඞ්ඝිකත්තා, පුග්ගලිකම්පි ''වස්සංවුට්ඨකාලෙ ගණ්හථා''ති දින්නත්තා. තාදිසඤ්හි යාව වස්සංවුට්ඨො න හොති, තාව තස්සෙව දායකස්ස සන්තකං හොති. එත්තකො විසෙසහෙතු.

''අනච්චෙකචීවරෙ අනච්චෙකචීවරසඤ්ඤී චීවරකාලසමයං අතික්කාමෙති, අනාපත්තී''ති වචනතො අච්චෙකචීවරකස්සෙව සො අපරාධො. යෙන ''විරොධො''ති වචනං දස්සෙය්‍යාති න විනයෙ

විසෙසහෙතු පරියෙසිතබ්බො. බුද්ධවිසයත්තා පමාණන්ති චෙ? න, යදි එවං එත්ථ අත්තනො සන්තකභූතම්පි අච්චෙකචීවරං සඤ්ඤාණං කත්වා නික්ඛිපිතබ්බමෙව, න අධිට්ඨාතබ්බං න විකප්පෙතබ්බං න විස්සජ්ජෙතබ්බං. තතො ''අනාපත්ති, අන්තොසමයෙ අධිට්ඨෙති විකප්පෙති විස්සජ්ජෙතී''තිආදිවචනවිරොධො (පාරා. 651) අධිවාසෙතබ්බො සියා. තථා ''වස්සානස්ස පච්ඡිමෙ මාසෙ කඨිනුද්ධාරෙ කතෙ තස්මිං මාසෙ අත්ථතෙ කඨිනෙ කඨිනුද්ධාරදිවසං අතික්කාමෙති, නිස්සග්ගියං හොතී''ති වචනතො නිස්සග්ගියං හොතීති අයම්පි අත්ථවිරොධො අධිවාසෙතබ්බො සියා. තස්මිඤ්ච ''අනච්චෙකචීවරෙ අනාපත්තී''ති වුත්තං, තඤ්ච අනධිට්ඨිතං අවිකප්පිතමෙවාති එත්තකො විසෙසහෙතු. අතිරෙකචීවරඤ්චෙතං පඨමසික්ඛාපදෙනාපත්ති, ඉතරං චෙ අනාපත්තියෙවාති ඉමස්ස අත්ථස්ස අයං භගවතො විසෙසහෙතු. තථා අතිරෙකදසාහානාගතායෙව කත්තිකපුණ්ණමාය සඞ්ඝස්ස වස්සාවාසිකත්ථං අච්චෙකචීවරං විය දදමානං න ගහෙතබ්බං, දසාහානාගතාය එව ගහෙතබ්බන්ති එත්තකො විසෙසහෙතු. තතො අට්ඨකථානයවිරොධො ච අධිවාසෙතබ්බො සියා. තත්ථ ''අධිට්ඨිතතො පට්ඨාය උප්පන්නං අච්චෙකචීවරං න හොතී''ති වත්වා අඤ්ඤථා නයො දස්සිතො. **පොරාණගණ්ඨිපදෙ** සො ච නයො සඞ්ඛිකං උපාදාය වුත්තත්තා න විරුජ්ඣතීති නෙව සො ච පටික්ඛිත්තො. යථා අනච්චෙකචීවරං ඡට්ඨිතො පට්ඨාය උප්පන්නං අතිරෙකදසාහානාගතායපි පටිග්ගහෙතබ්බං, පටිග්ගහෙත්වා චීවරකාලසමයං අතික්කාමයතොපි අනාපත්තීති අයම්පි නයො අධිවාසෙතබ්බො සියා. තතො පඨමකඨිනවිරොධො. දසාහානාගතාය එව පටිග්ගහෙතබ්බං, පටිග්ගහෙත්වා චීවරකාලසමයං අතික්කාමයතො අනාපත්තීති චෙ, තං ද්වෙ දසාහෙ ලභතීති එත්තකො විසෙසහෙතු.

අන්තරා අනාපත්තික්ඛෙත්තචීවරකාලප්පවිට්ඨත්තා අධිට්ඨහිත්වා පච්චුද්ධටං විය තං පුනපි දසාහෙ ලභතීති චෙ? න, කාලප්පවෙසො අධිට්ඨානං විය හොතීති චෙ? න, ''වස්සිකසාටිකං වස්සානං චාතුමාසං අධිට්ඨාතුං, තතො පරං විකප්පෙතු''න්ති වචනවිරොධං කත්වා, තතො පරං දසාහං අවිකප්පෙන්තස්සාපි අනාපත්ති සියා. අපිච යං වුත්තං අට්ඨකථායං ''වස්සිකසාටිකා අන්තොවස්සෙ ලද්ධා චෙව නිට්ඨිතා ච, අන්තොදසාහෙ අධිට්ඨාතබ්බා, දසාහාතික්කමෙ නිට්ඨිතා, තදහෙව අධිට්ඨාතබ්බා, දසාහෙ අප්පහොන්තෙ චීවරකාලං නාතික්කාමෙතබ්බා''ති (පාරා. අට්ඨ. 2.630). තෙන ආපත්තිතො න මුච්චෙය්‍ය. කාලප්පවෙසො හි අධිට්ඨානපරියායො න ජාතොති. එත්තාවතා යථාවුත්තො අත්ථවිකප්පො පාළිනයෙනෙව පතිට්ඨාපිතො හොති.

අපිචෙත්ථ යං වුත්තං අට්ඨකථායං ''දසාහෙ අප්පහොන්තෙ චීවරකාලං නාතික්කාමෙතබ්බා''ති, තත්ථපි චීවරකාලෙ උප්පන්නං, දසාහෙ අප්පහොන්තෙ වස්ස කරණං නත්ථි, තං අච්චෙකචීවරං අකාලචීවරම්ව

චීවරකාලං නාතික්කාමෙතබ්බන්ති සිද්ධමෙතං. පාළිතො ච තඤ්චෙ අන්තොකාලෙ උප්පජ්ජති, දසාහෙ අප්පහොන්තෙපි උප්පජ්ජති, එවං උප්පන්නං අච්චෙකචීවරං අච්චෙකචීවරමෙව න හොති. න හි තං කාලවිසෙසවසෙන අච්චෙකචීවරසඞ්ඛං ගච්ඡති. වුත්තඤ්හෙතං ''අච්චෙකචීවරං නාම සෙනාය වා ගන්තුකාමො හොති, පවාසං වා ගන්තුකාමො හොති, ගිලානො වා හොති, ගබ්භිනී වා හොති, අස්සද්ධස්ස වා සද්ධා උප්පන්නා හොති…පෙ…. 'වස්සාවාසිකං දස්සාමී'ති එවං ආරොචිතං, එතං අච්චෙකචීවරං නාමා''ති (පාරා. 649). තස්මා යථා තං චීවරං නාතික්කාමෙතබ්බං, තථා අනච්චෙකචීවරම්පීති සිද්ධං හොති. තෙන වුත්තං අට්ඨකථායං ''දසාහෙ අප්පහොන්තෙ චීවරකාලං නාතික්කාමෙතබ්බා''ති. අපිච යදි එවං තං අච්චෙකචීවරසික්ඛාපදමෙව අච්චෙකචීවරං චීවරකාලං නාතික්කාමෙතබ්බන්ති ඉමස්ස පන අත්ථවිසෙසස්ස දස්සනත්ථං භගවතා පඤ්ඤත්තං.

මහාඅට්ඨකථායං පන තං එවං වුත්තං – කාමඤ්චෙදං ''දසාහපරමං අතිරෙකචීවරං ධාරෙතබ්බ''න්ති ඉමිනා සිද්ධං, අට්ඨුප්පත්තිවසෙන පන අපුබ්බං විය අත්ථං දස්සෙත්වා සික්ඛාපදං ඨපිතන්ති අත්ථවිසෙසදීපනපයොජනතො. තස්මා තං තස්ස අත්ථවිසෙසදස්සනත්ථං වුත්තන්ති සිද්ධමෙව. තස්මාපි වෙදිතබ්බමෙව යං කිඤ්චි චීවරං චීවරකාලසමයං නාතික්කාමෙතබ්බන්ති. අපිච යං වුත්තං අට්ඨකථායං ''ඡට්ඨීතො පට්ඨාය පන උප්පන්නං අනච්චෙකචීවරම්පි පච්චුද්ධාරෙත්වා ඨපිතචීවරම්පි එතං පරිහාරං ලභතී''ති (පාරා. අට්ඨ. 2.646-649). තෙන ''අනච්චෙකචීවරෙ අනච්චෙකචීවරසඤ්ඤී චීවරකාලසමයං අතික්කාමෙති, අනාපත්තී''ති (පාරා. 650) ඉමිනාපි අනච්චෙකචීවරස්සාපි අච්චෙකචීවරපරිහාරලාභං දීපෙතීති.

එත්තාවතා යථාවුත්තො දුතියො අත්ථවිකප්පො පාළිනයෙන, අට්ඨකථානයෙන ච පතිට්ඨාපිතො හොති. එවං තාව පකිණ්ණකාය අධිකථා පරතො පාඨතො විත්ථාරිතා හොතීති අපකිණ්ණකං.

චීවරපලිබොධො, ආවාසපලිබොධො චාති ද්වෙ පලිබොධා. තෙසු එකපලිබොධෙපි සති අනාමන්තචාරාදිආනිසංසං ලභති, තං ඉධ නත්ථීති දස්සෙතුං **''නිට්ඨිතචීවරස්මිං භික්ඛුනා උබ්භතස්මිං කඨිනෙ''**ති වුත්තං. තස්මා එව **''අත්ථතකඨිනස්ස හි භික්ඛුනො''**තිආදි වුත්තං. **කඨිනත්ථාරාරහස්සාති** එත්ථ ''අට්ඨහි අඞ්ගෙහි සමන්නාගතො පුග්ගලො භබ්බො කඨිනං අත්ථරිතුං – පුබ්බකරණං ජානාති, පච්චුද්ධාරං ජානාති, අධිට්ඨානං ජානාති, අත්ථාරං ජානාති, මාතිකං ජානාති, පලිබොධං ජානාති, උද්ධාරං ජානාති, ආනිසංසං ජානාතී''ති (පරි. 409) වචනතො ඉමෙහි අට්ඨහි අඞ්ගෙහි සමන්නාගතො පුග්ගලො කඨිනත්ථාරාරහො නාම. **පුබ්බකරණං** නාම ධොවනවිචාරණච්ඡෙදනසිබ්බනරජනකප්පකරණං.

“චීවරං නාම ඛොම”න්තිආදිනා පාළිවසෙන ජාතිඤ්ච පමාණඤ්ච දස්සෙත්වා ඉදානි අතිරෙකචීවරං දස්සෙතුං **“යං පන වුත්තං අධිට්ඨිතවිකප්පිතෙසූ”**තිආදි වුත්තං. **ඨපිතට්ඨානං සල්ලක්ඛෙත්වා”**ති වුත්තෙපි යස්මිං ඨානෙ යං ඨපිතං, තස්මිං තං පච්ඡා හොතු වා, මා වා, අධිට්ඨානං රුහතෙව. පුරෙ පච්ඡා ඨපනට්ඨානං න පමාණං.

අන්තිමවත්ථුං අජ්ඣාපන්නස්ස භික්ඛුභාවපරිච්චාගවසෙන සෙතවත්ථනිවාසනං වා කාසාවවජනං වා **හීනායාවත්තනං**.

එකාදසමෙ අරුණුග්ගමනෙති අන්තිමං ඨපෙත්වා තතො පුරිමතරස්මින්ති අත්ථො වෙදිතබ්බො. තත්ථ **අන්තිමං** නාම අපරකත්තිකාය පඨමාරුණුග්ගමනං. තඤ්හි කාලත්තා නිස්සග්ගියං න කරොති. ඉධ ‘‘නිට්ඨිතචීවරස්මිං භික්ඛුනා’’ති කරණවචනං නිදානානපෙක්ඛං නිදානෙ කරණාභාවතො. තස්මා එව ‘‘දසාහපරම’’න්ති අයමෙත්ථ අනුපඤ්ඤත්තීති වුත්තං. ‘‘අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, තිචීවරං අධිට්ඨාතුං න විකප්පෙතු’’න්තිආදි (මහාව. 358) වචනතො ච ඉධ ‘‘විකප්පෙතී’’ති අවිසෙසෙන වුත්තවචනං විරුද්ධං විය දිස්සති, න ච විරුද්ධං තථාගතා භාසන්ති, තස්මා එවමස්ස අත්ථො වෙදිතබ්බො – තිචීවරං තිචීවරසඞ්ඛෙපෙන පරිහාරතො අධිට්ඨාතුමෙව අනුජානාමි, න විකප්පෙතුං. වස්සිකසාටිකං පන චතුමාසතො පරං විකප්පෙතුමෙව, න අධිට්ඨාතුන්ති. එවඤ්ච පන සති යො තිචීවරෙ එකෙන චීවරෙන විප්පවසිතුකාමො හොති, තස්ස තිචීවරාධිට්ඨානං පච්චුද්ධරිත්වා විප්පවාසසුඛත්ථං විකප්පනාය ඔකාසො දින්නො හොති, දසාහාතික්කමෙ ච අනාපත්තීති. එතෙන උපායෙන සබ්බත්ථ විකප්පනාය අපටිසිද්ධභාවො වෙදිතබ්බොති ලිඛිතං.

ඉමස්ස පන සික්ඛාපදස්ස අයං සඞ්ඛෙපවිනිච්ඡයො – අනත්ථතෙ කඨිනෙ හෙමන්තානං පඨමදිවසතො පට්ඨාය, අත්ථතෙ කඨිනෙ ගිම්හානං පඨමදිවසතො පට්ඨාය උප්පන්නචීවරං සන්ධාය **‘‘නිට්ඨිතචීවරස්මි’’**න්තිආදි වුත්තං. එත්ථාහ – ‘‘රජකෙහි ධොවාපෙත්වා සෙතකං කාරාපෙන්තස්සාපි අධිට්ඨානං අධිට්ඨානමෙවා’’ති (පාරා. අට්ඨ. 2.465) වචනතො අරජිතෙපි අධිට්ඨානං රුහතීති. තෙන සූචිකම්මං කත්වා රජිත්වා කප්පබින්දුං දත්වා අධිට්ඨාතබ්බන්ති නියමො කාතබ්බො, න කාතබ්බොති? කත්තබ්බොව. පත්තො විය අධිට්ඨිතො යථා පුන සෙතභාවං වා තම්බභාවං වා පත්තො අධිට්ඨානං න විජහති, න ච පන තාදිසො යං අධිට්ඨානං උපගච්ඡති, එවමෙතං දට්ඨබ්බන්ති. ‘‘ස්වෙ කඨිනං උද්ධරිස්සතී’’ති ලද්ධචීවරං සචෙ අජ්ජෙව න අධිට්ඨාති, අරුණුග්ගමනෙ එව නිස්සග්ගියං හොති. කස්මා? ‘‘නිට්ඨිතචීවරස්මි’’න්තිආදිනා (පාරා. 462-463;) සික්ඛාපදස්ස වුත්තත්තා. කඨිනබ්භන්තරෙ දසාහතො උත්තරිපි පරිහාරං ලභති, කඨිනතො පන පච්ඡා එකදිවසම්පි න ලභති. යථා කිං – යථා අත්ථතකඨිනො සඞ්ඝො තිචීවරං අත්ථතදිවසතො පට්ඨාය යාව උබ්භාරා ආනිසංසං ලභති, න තතො පරං,

එවං අත්ථතදිවසතො පට්ඨාය යාව උබ්භාරා ලභති, උද්ධතෙ පන කඨිනෙ එකදිවසම්පි න ලභති. එත්ථාහ – උබ්භතදිවසතො පට්ඨාය පුන දසාහං ලභතීති? න, කස්මා? ''අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, දසාහපරමං අතිරෙකචීවරං ධාරෙතු''න්ති වචනතො. කඨිනබ්භන්තරෙපි එකාදසෙ අරුණුග්ගමනෙ නිස්සග්ගියන්ති ආපන්නං. තං පන අතිප්පසඞ්ගං නිවාරෙතුං ''නිට්ඨිතචීවරස්මි''න්තිආදි වුත්තං, න කඨිනදිවසානි අදිවසානීති දීපනත්ථං. අයමත්ථො තත්ථ තත්ථ ආවිභවිස්සති. අථ වා වස්සිකසාටිකා අනතිරිත්තප්පමාණා නාමං ගහෙත්වා වුත්තනයෙනෙව චත්තාරො වස්සිකෙ මාසෙ අධිට්ඨාතබ්බා, තතො පරං පච්චුද්ධරිත්වා විකප්පෙතබ්බාති වුත්තං. එත්ථ ''පච්චුද්ධරිත්වා''ති වචනෙ උපොසථදිවසෙ එව පච්චුද්ධරිත්වා විකප්පෙත්වා ඨපිතං හොති, තතො පරං හෙමන්තස්ස පඨමදිවසතො පට්ඨාය පච්චුද්ධරණාභාවා. එවං කඨිනබ්භන්තරෙ උප්පන්නචීවරම්පි වෙදිතබ්බන්ති ලිඛිතං.

කඨිනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. උදොසිතසික්ඛාපදවණ්ණනා

''අත්ථතකඨිනස්ස පඤ්ච මාසෙ බද්ධසීමායං යත්ථ කත්ථචි චීවරං නික්ඛිපිත්වා පක්කමන්තස්ස අනාපත්තී''ති අට්ඨකථායං වුත්තං. ''අබද්ධසීමායපි වට්ටතී''ති ඉදං අබද්ධසීමායං කඨිනත්ථාරඤ්ච ආරඤ්ඤකසික්ඛාපදඤ්ච සාධෙතීති ලිඛිතං. ඉදානි –

> ''ජිණ්ණං ධුතඞ්ගං සාසඞ්ක-සම්මතො සන්තරුත්තරං;
> අචීවරස්සානාපත්ති, පච්චුද්ධාරාදිසිද්ධිතො''ති. (වජිර. ටී. පාරාජික 479) –

ඉදං පකිණ්ණකං වෙදිතබ්බං.

තත්‍රායං චොදනාපුබ්බඞ්ගමවිනිච්ඡයො – කෙචි ''දිගුණං සඞ්ඝාටි''න්ති (මහාව. 348) වචනතො ''එකච්චිකා සඞ්ඝාටි නාධිට්ඨාතබ්බා. සචෙ අධිට්ඨාති, න රුහතී''ති වත්වා උපසම්පදාපෙක්ඛානම්පි දිගුණංයෙව සඞ්ඝාටිං දත්වා උපසම්පාදෙන්ති, තෙ ඉමිනා සුත්තලෙසෙන සඤ්ඤාපෙතබ්බා. භගවතා හි ''ජිණ්ණකං සඞ්ඝාටිං, ජිණ්ණකං උත්තරාසඞ්ගං, ජිණ්ණකං අන්තරවාසක''න්ති පඨමං අනුඤ්ඤාතං. තතො ''අඤ්ඤතරස්ස භික්ඛුනො තිචීවරෙ කරියමානෙ සබ්බං ජිණ්ණකං නප්පහොති. ද්වෙ ජිණ්ණකානි එකං අජිණ්ණකං නප්පහොති, ද්වෙ අජිණ්ණකානි එකං ජිණ්ණකං නප්පහොතී''ති ඉමස්මිං වත්ථුස්මිං ''අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, අන්වාධිකම්පි ආරොපෙතු''න්ති (මහාව. 360) අනුඤ්ඤාතං, තස්මා එකච්චිකාපි සඞ්ඝාටි වට්ටතීති සිද්ධං. යා ජීර්ජමානාපි නප්පහොති, තස්සා කුතො දිගුණතාති? අට්ඨකථායම්පිස්ස වුත්තං

''අන්වාධිකම්පි ආරොපෙතුන්ති ආගන්තුකපත්තම්පි දාතුං, ඉදං පන අප්පහොනකෙ ආරොපෙතබ්බං. සචෙ පහොති, ආගන්තුකපත්තං න වට්ටති, ඡින්දිතබ්බමෙවා''ති (මහාව. අට්ඨ. 360). කඨිනං පන **ඡින්නකමෙව** වට්ටති, ආවෙණිකලක්ඛණත්තා, ''ඡින්නකං දිගුණං නප්පහොතී''ති වචනාභාවතො වාති සන්නිට්ඨානමෙත්ථ ගන්තබ්බන්ති.

ධුතඞ්ගන්ති අනුපසම්පන්නානං තෙචීවරිකධුතඞ්ගාභාවතො තිචීවරෙනෙව තෙචීවරිකොති, තෙසං අධිට්ඨානාභාවතො **''අධිට්ඨිතෙනෙවා''**ති වත්තබ්බං හොතූති චෙ? න, ධුතඞ්ගභෙදෙන විරොධප්පසඞ්ගතො. චතුත්ථචීවරසාදියනෙන හි ධුතඞ්ගභෙදො, න තිචීවරවිප්පවාසෙන, නාපි අතිරෙකචීවරසාදියනෙන, නාපි අතිරෙකචීවරධාරණෙන. යස්මා පන භික්ඛූනං එව භගවතා අධිට්ඨානවසෙන නව චීවරානි අනුඤ්ඤාතානි, ජාතිවසෙන ච වුත්තානි, න එවං අනුපසම්පන්නානං, තස්මා තෙසං චීවරනියමාභාවා න තං ධුතඞ්ගං අනුඤ්ඤාතං ගහට්ඨානං විය. තස්මා තස්ස සමාදානවිධානෙ අවචනතො ච සන්නිට්ඨානමෙත්ථ ගන්තබ්බන්ති.

සාසඞ්කසම්මතොති කඞ්ඛාවිතරණියං (කඞ්ඛා. අට්ඨ. සාසඞ්කසික්ඛාපදවණ්ණනා) සාසඞ්කසික්ඛාපදෙ විසුං අඞ්ගානි න වුත්තානි, ''සෙසමෙත්ථ චීවරවග්ගස්ස දුතියසික්ඛාපදෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බ''න්ති වුත්තං, න ච පනෙතං වුත්තං. තත්ථ රත්තිවිප්පවාසො චතුත්ථමඞ්ගං, ඉධ ඡාරත්තවිප්පවාසො, අයමෙත්ථ විසෙසොති. තස්මා අඞ්ගසාමඤ්ඤතො ච සම්මුතිසාමඤ්ඤතො ච සාසඞ්කසික්ඛාපදමෙවිදන්ති ඉදං නිප්පදෙසං, තං සප්පදෙසං මාසපරමත්තා. තත්ථ බහිගාමෙපි ගාමසීමං ඔක්කමිත්වා වසිත්වා පක්කමන්තස්ස අනාපත්ති, ඉධ න තථා. ඉධ අනන්තරෙ අනන්තරෙ අරුණුග්ගමනෙ නිස්සග්ගියං, තත්ථ සත්තමෙති අයං ඉමෙසං ද්වින්නං විසෙසො. අඞ්ගානි පන චීවරනික්ඛෙපනඞ්ගසම්පත්තිතො විපරියායෙන, ඉධ වුත්තනයෙන ච සිද්ධත්තා න වුත්තානි. තානි කාමං න වුත්තානි, තථාපි චතුත්ථමඞ්ගං විසෙසිතබ්බං, න පන විසෙසිතං. කිං කාරණං? ඉධ වුත්තනිස්සජ්ජනක්කමෙන නිස්සජ්ජිත්වා ආපත්තිදෙසනතො, තත්ථාපන්නාපත්තිවිමොක්ඛදීපනත්ථං. සංවච්ඡරවිප්පවුත්ථම්පි රත්තිවිප්පවුත්ථමෙව, පගෙව ඡාරත්තවිප්පවුත්ථං. එවං සන්තෙපි තත්ථ යථාවුත්තඅඞ්ගසම්පත්තියා සති තත්ථ වුත්තනයෙනෙව නිස්සජ්ජිතබ්බං. හෙමන්තෙ, ගිම්හෙ වා නිස්සජ්ජති චෙ? ඉධ වුත්තනයෙනාපි නිස්සජ්ජිතුං වට්ටතීති ඤාපනත්ථං චතුත්ථමඞ්ගං න විසෙසිතන්ති නො තක්කොති ආචරියො. මාසාතික්කන්තං, දසාහාතික්කන්තම්පි චීවරං ''දසාහාතික්කන්ත''න්ති වත්වා නිස්සට්ඨමෙව, න ඌනමාසං භුත්වා ''දසාහාතික්කන්ත''න්ති වත්වා, මාසාතික්කන්ත''න්ති වත්වාති එකෙ. තථාපි සචෙ පච්චාසාචීවරං හොති, නිස්සග්ගියං. ''දසාහාතික්කන්ත''න්ති වත්වා මූලචීවරං පන ''මාසාතික්කන්ත''න්ති වත්වා නිස්සජ්ජිතබ්බං.

''සන්තරුත්තර''න්ති වා ''සඞ්ඝාටි''න්ති වා ''චීවර''න්ති වා කිං තිචීවරං, උදාහු අඤ්ඤම්පීති? කිඤ්චෙත්ථ – යදි තිචීවරමෙව පටිසිද්ධං, පරියාපන්නවසෙන අච්ඡින්නචීවරඅඡන්දනධොවාපනවිඤ්ඤත්තිආදිවිරොධො. අථ අඤ්ඤම්පි ''නිට්ඨිතචීවරස්මි''න්ති එවමාදිනා විරොධොති? වුච්චතෙ – න නියමතො වෙදිතබ්බං යථාසම්භවං ගහෙතබ්බතො. තථා හි ''චීවරං නික්ඛිපිත්වා සන්තරුත්තරෙන ජනපදචාරිකං පක්කමන්තී''ති (පාරා. 471) එවමාදීසු තිචීවරමෙව, ''න, භික්ඛවෙ, සන්තරුත්තරෙන ගාමො පවිසිතබ්බො (මහාව. 362), සන්තරුත්තරපරමං තතො චීවරං සාදිතබ්බ''න්ති (පාරා. 523-524) එවමාදීසු යං කිඤ්චි, තථා ''සගුණං කත්වා සඞ්ඝාටියො දාතබ්බා, නිවාසනං දාතබ්බං, සඞ්ඝාටි දාතබ්බා, හන්ද තෙ, ආවුසො, සඞ්ඝාටි, දෙහි මෙ පට''න්ති එවමාදීසු. වුත්තඤ්හෙතං ''සබ්බඤ්හි චීවරං සඞ්ඝටිතට්ඨෙන 'සඞ්ඝාටී'ති වුච්චතී''ති (පාචි. අට්ඨ. 898). තථා ''නිට්ඨිතචීවරස්මි''න්ති එත්ථාපීති එකෙ. අන්තොසමයෙ යාවදත්ථං චීවරං අනුඤ්ඤාතං, තං සබ්බං කරියමානං කදා නිට්ඨානං ගච්ඡිස්සති, තස්මා තිචීවරමෙවාති එකෙ.

අචීවරස්සානාපත්ති පච්චුද්ධාරාදිසිද්ධිතොති කිං වුත්තං හොති – උදොසිතසික්ඛාපදස්ස නිප්පයොජනභාවප්පසඞ්ගතො තිචීවරවිප්පවාසෙ තෙචීවරස්ස ආපත්තීති එකෙ. තත්ථෙතං වුච්චති න හොති ආපත්ති පච්චුද්ධාරාදිසිද්ධිතො. ''අනාපත්ති අන්තොඅරුණෙ පච්චුද්ධරති විස්සජ්ජෙතී''ති (පාරා. 496) හි වුත්තං. අඤ්ඤථා පච්චුද්ධරන්තස්ස, අන්තොඅරුණෙ විස්සජ්ජෙන්තස්ස ච යාව අඤ්ඤො නාධිට්ඨාති, තාව ආපත්තිං ආපජ්ජති යථාවුත්තනයෙනෙව. අඤ්ඤථා සත්තබ්භන්තරෙන විප්පවාසස්සාති විප්පවාසතො යථාරුතංයෙව සති විප්පවාසෙ විප්පවාසතො, අවිප්පවාසෙ සති අවිප්පවාසතොති.

උදොසිතසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. අකාලචීවරසික්ඛාපදවණ්ණනා

අපරික්ඛිත්තස්ස පරික්ඛෙපාරහට්ඨානස්ස දුබ්බිජානත්තා තං දස්සෙතුං **''අපිච භික්ඛූන''**න්තිආදි වුත්තං. විහාරපරියන්තෙ නිච්චිට්ඨධුවසන්නිපාතට්ඨානතො වා පරියන්තෙ ඨිතභොජනසාලතො වා නිබද්ධවසනකආවාසතො වාති එවං ගහෙතබ්බං. සචෙ විහාරෙ සන්නිපතිතභික්ඛූහි සද්ධිං එකාබද්ධා හුත්වා යොජනසතම්පි පූරෙත්වා නිසීදන්ති, යොජනසතම්පි උපචාරසීමා හොතීති අත්ථො. ''සමානසංවාසකසීමායා''ති වුත්තෙ ඛණ්ඩසීමාදීසු ඨිතානං න පාපුණාති, තාසං විසුං සමානසංවාසකසීමත්තාති ච සමානසංවාසකඅවිප්පවාසසීමානං ඉදං නානත්තං. ''අවිප්පවාසසීමාය දම්මී''ති දින්නං පන ගාමෙ ඨිතානං න පාපුණාති. කස්මා? ''ඨපෙත්වා ගාමඤ්ච ගාමූපචාරඤ්චා''ති (මහාව. 144) වචනතො. ''සමානසංවාසකසීමායා''ති දින්නං පන යස්මිං ඨානෙ

අවිප්පවාසසීමා අත්ථි, තත්ථ ඨිතානම්පි. **‘‘තත්‍ර ඨිතානඤ්ච පාපුණාතී’’**ති ච, ‘‘ඛණ්ඩසීමායං ඨත්වා ‘සීමට්ඨකසඞ්ඝො ගණ්හාතූ’ති වුත්තෙ උපචාරසීමාය එව පරිච්ඡින්දිත්වා දාතබ්බ’’න්ති ච, ‘‘තෙසං බහිසීමට්ඨානම්පි පාපුණාති යාව කථිනස්සුබ්භාරාති අත්ථො’’ති ච, ‘‘අනත්ථතෙ පන කථිනෙ අන්තොහෙමන්තෙ සචෙ විහාරං පවිසිත්වා ‘වස්සංවුට්ඨසඞ්ඝස්ස දම්මී’ති වදති, යෙ තත්ථ වස්සච්ඡෙදං අකත්වා පච්ඡිමවස්සංවුට්ඨා, තෙසං බහිසීමට්ඨානම්පි පාපුණාතී’’ති විනයධරා පරිච්ඡින්දන්ති, අට්ඨකථායං පන අනාගතං. තස්මා **සමන්තපාසාදිකායං** ‘‘ලක්ඛණඤ්ඤූ වදන්තී’’ති (මහාව. අට්ඨ. 379) වුත්තන්ති ච, ‘‘‘චීවරමාසතො පට්ඨාය යාව හෙමන්තස්ස පච්ඡිමො දිවසො, තාව වස්සාවාසිකං දෙමා’ති වුත්තෙ කථිනං අත්ථතං වා හොතු, අනත්ථතං වාති යං සමන්තපාසාදිකාවචනං (මහාව. අට්ඨ. 379), එත්ථාපි යදි අත්ථතං, පුරිමවස්සංවුට්ඨා පඤ්ච මාසෙ. යදි අනත්ථතං, පච්ඡිමවස්සංවුට්ඨා චත්තාරො මාසෙ ලභන්තීති විනිච්ඡයො’’ති ච ලිඛිතං.

‘‘යෙහි මය්හං යාගු පීතාති යෙහි නිමන්තිතෙහි මය්හං යාගු පීතාති අධිප්පායො. තස්මා යෙහි නිමන්තිතෙහි යාගු පීතා, තෙසංයෙව පාපුණාතීති වුත්තං. අඤ්ඤෙථා ‘යෙහි මය්හං යාගු පීතා’ති වුත්තෙ නිමන්තිතා වා හොන්තු, අනිමන්තිතා වා, යෙහි පීතා, තෙසං පාපුණිතබ්බානී’’ති වදන්ති. එත්ථ ‘‘නිට්ඨිතචීවරස්මිං භික්ඛුනා උබ්භතස්මිං කථිනෙ’’ති වදන්තො ඤාපෙති එත්ථන්තරෙ තිණ්ණම්පි අකාලචීවරානං උප්පත්තිඅභාවන්ති. කස්මා පන පදභාජනෙ විත්ථාරිතානීති? වුච්චතෙ – ඉදං පන සික්ඛාපදං අධිට්ඨානං සන්ධාය න වුත්තං කින්තු පඨමසික්ඛාපදෙ දසාහපරමං අනුජානිත්වා තස්මිං අප්පහොන්තෙ සචෙ පච්චාසා අත්ථි, තමෙව වඩ්ඪෙත්වා මාසමනුජානන්තො ඉමම්පි අත්ථවිසෙසං දීපෙති. අකාලචීවරං නාම සම්මුඛීභූතෙන භාජෙතබ්බං. තං පන ‘‘ආකඞ්ඛමානෙන භික්ඛුනා පටිග්ගහෙතබ්බ’’න්ති ඉමිනා සික්ඛාපදෙන වඩ්ඪෙත්වා වුත්තන්ති. තස්මා තීණිපි පදභාජනෙ විත්ථාරිතානීති.

‘‘ඛිප්පමෙව කාරෙතබ්බන්ති සීඝං අන්තොදසාහෙයෙව කාරෙතබ්බ’’න්ති ඉදං පන පහොනකභාවෙ පුරිමසික්ඛාපදලක්ඛණෙනාති දීපෙතුං වුත්තං. තස්මා එවං ‘‘සීඝ’’න්ති වා ‘‘ලහු’’න්ති වා ආදිනා අවත්වාපි ‘‘දසාහා’’ති වුත්තන්ති. අත්ථතකථිනස්ස එවං හොතු, අනත්ථතෙ පන කථිනෙ කථන්ති වුත්තෙ අනත්ථතස්ස පටික්ඛෙපතං දස්සෙතීති වුත්තො අපස්සන්තො විඝාතං ආපජ්ජතීති (වජිර. ටී. පාරාජික 499-500) ලිඛිතං.

අකාලචීවරසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. පුරාණචීවරසික්ඛාපදවණ්ණනා

‘‘සාකියානියො විය සුද්ධභික්ඛුසඞ්ඝෙ වා’’ති ඉදං ‘‘භික්ඛුනී නාම උභතොසඞ්ඝෙ උපසම්පන්නා’’ති (පාරා. 505) ඉමිනා විරුජ්ඣතීති චෙ? න,

අධිප්පායාජානනතො. භික්ඛූනං සන්තිකෙ උපසම්පදාය පටික්ඛිත්තත්තා තදනුප්පසඞ්ගභයා එවං වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං.

එකෙන වත්ථුනාති යෙන කෙනචි පඨමෙන. **අවුත්තා වා ධොවතීති** අවුත්තා ධොවති, රජති ආකොටෙතීති අත්ථො. '''අවුත්තා'ති වචනතො අවාදාපෙත්වා ධොවනාදීසු අනාපත්ති''ති ලිඛිතං. ඉධ චීවරං නාම නිවාසනපාරුපනූපගමෙව. යදි එවං ''නිවාසනපාරුපනූපගමෙව වත්තබ්බ''න්ති චෙ? තං න වත්තබ්බං ''පුරාණචීවර''න්ති ඉමිනාව සිද්ධත්තා. වුත්තඤ්හෙතං ''පුරාණචීවරං නාම සකිං නිවත්ථම්පි සකිං පාරුතම්පී''ති (පාරා. 505).

පුරාණචීවරසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. චීවරප්පටිග්ගහණසික්ඛාපදවණ්ණනා

උපචාරො ද්වාදසහත්ථො. අවිත්තකත්තා කථං පංසුකූලං වට්ටතීති චෙ? තාය තස්ස භික්ඛුනො අදින්නත්තා, භික්ඛුනා ච තතො භික්ඛුනිතො අග්ගහිතත්තා ච.

චීවරප්පටිග්ගහණසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. අඤ්ඤාතකවිඤ්ඤත්තිසික්ඛාපදවණ්ණනා

ඤාතකප්පවාරිතෙ වා විඤ්ඤාපෙන්තස්සාති එත්ථ ච සඞ්ඝවසෙන පවාරිතෙසු පමාණමෙව වට්ටති. පුග්ගලිකප්පවාරණාය යං යං පවාරෙති, තං තංයෙව විඤ්ඤාපෙතබ්බන්ති ලිඛිතං.

අඤ්ඤාතකවිඤ්ඤත්තිසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. තතුත්තරිසික්ඛාපදවණ්ණනා

පකතියා සන්තරුත්තරෙන චරති කථිනපලිබොධවසෙන වා සාසඞ්කසික්ඛාපදවසෙන වා. එත්ථ සියා – ''න මත්තං ජානිත්වා බහුං චීවරං විඤ්ඤාපෙස්සන්ති, දුස්සවාණිජ්ජං වා''තිආදිනා (පාරා. 522) උජ්ඣායන්තානං සුත්වා භගවාපි ඡබ්බග්ගියෙ භික්ඛූ ''කථඤ්හි නාම තුම්හෙ මොඝපුරිසා න මත්තං ජානිත්වා බහුං චීවරං විඤ්ඤාපෙස්සථා''ති (පාරා. 522) වත්වා සික්ඛාපදස්ස පඤ්ඤත්තත්තා ච ඉමිස්සං කඞ්ඛාවිතරණියං ''බහුචීවරවිඤ්ඤාපනවත්ථුස්මිං පඤ්ඤත්ත''න්ති වුත්තත්තා, **සමන්තපාසාදිකායං** ''න හි අනච්ඡින්නචීවරා අත්තනො අත්ථාය සාඛාපලාසං භඤ්ජිතුං ලභන්ති, අච්ඡින්නචීවරානං පන අත්ථාය ලභන්තී''ති වුත්තත්තා ච අඤ්ඤස්සත්ථාය පමාණං විඤ්ඤාපෙතුං වට්ටතීති චෙ? න, කස්මා? අඤ්ඤාතකවිඤ්ඤත්තිසික්ඛාපදස්ස අට්ඨුප්පත්තියා එව අඤ්ඤාතකවිඤ්ඤත්ති වාරිතා. තස්ස සික්ඛාපදස්ස අනාපත්ති. පාළියං

(පාරා. 521) ‘‘අඤ්ඤස්සත්ථායා’’ති ඉමිස්සා අනාපත්තිපාළියා අඤ්ඤස්සත්ථාය විඤ්ඤාපෙන්තො තස්ස ඤාතකප්පවාරිතෙ එව විඤ්ඤාපෙති, න අඤ්ඤෙති වචනතො ච වාරිතා. තස්මා භගවාපි ‘‘බහුං චීවරං විඤ්ඤාපෙස්සථා’’ති (පාරා. 522) විගරහිත්වා සික්ඛාපදං පඤ්ඤාපෙන්තො ‘‘අභිහට්ඨුං පවාරෙය්‍යා’’ති වුත්තනයෙනෙව පමාණතො ගහණං අනුජානි, න අඤ්ඤස්සත්ථාය පමාණතො විඤ්ඤාපනං. යස්මා පනිමං සික්ඛාපදං අඤ්ඤස්සත්ථාය විඤ්ඤාපනවත්ථුස්මිංයෙව පඤ්ඤත්තං, තස්මා ඉධ ‘‘අඤ්ඤස්සත්ථායා’’ති න වුත්තං, න න ලබ්භතීති කත්වා.

අට්ඨකථාසු ‘‘අඤ්ඤාතකප්පවාරිතට්ඨානෙ පකතියා බහුම්පි වට්ටති, අච්ඡින්නකාරණා පමාණමෙව වට්ටතී’’ති වුත්තං. තං ‘‘අනාපත්ති ඤාතකානං පවාරිතාන’’න්ති (පාරා. 526) වුත්තඅනාපත්තිපාළියා න සමෙතීති සමන්තපාසාදිකායං (පාරා. අට්ඨ. 2.526) වුත්තත්තා ඉධාපි වුත්තනයෙනෙව ඤාතකප්පවාරිතෙ විඤ්ඤාපෙන්තස්ස අත්තනො ධනෙන ගණ්හන්තස්ස අනාපත්තීති ලිඛිතං. ‘‘අඤ්ඤස්සත්ථායා’’ති නිදානවිරොධතො න වුත්තං, තථාපි අනන්තරෙ වුත්තනයෙනෙව ලබ්භති එවාති වදන්ති.

තතුත්තරිසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. උපක්ඛටසික්ඛාපදවණ්ණනා

පඨමඋපක්ඛටෙ **‘‘පුබ්බෙ අප්පවාරිතො’’**ති (පාරා. 528) වචනතො තස්මිං ඛණෙ පවාරිතොපි අප්පවාරිතොව හොතීති වෙදිතබ්බං.

උපක්ඛටසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. දුතියඋපක්ඛටසික්ඛාපදවණ්ණනා

දුතියඋපක්ඛටෙන කිං පයොජනන්ති චෙ? නත්ථි පයොජනං, කෙවලං අට්ඨුප්පත්තිවසෙන පන පඤ්ඤත්තං භික්ඛුනියා රහොනිසජ්ජසික්ඛාපදං විය. එවං සන්තෙ සඞ්ගීතිකාරකෙහි සඞ්ගීතිං අනාරොපෙතබ්බං භවෙය්‍ය විනාපි තෙන තදත්ථසිද්ධිතො, අනිස්සරත්තා, අනාරොපෙතුං අනුඤ්ඤාතත්තා ච. වුත්තඤ්හෙතං ‘‘ආකඞ්ඛමානො, ආනන්ද, සඞ්ඝො…පෙ…. සමූහනෙය්‍යා’’ති (දී. නි. 2.216; චූළව. 441). ඉදං සබ්බමකාරණං. න හි බුද්ධා අප්පයොජනං වචනං නිච්ඡාරෙන්ති, පගෙව සික්ඛාපදං. තෙනෙවාහ අට්ඨකථායං ‘‘ඉමිනාව නයෙන අත්ථො වෙදිතබ්බො. ඉදඤ්හි පුරිමස්ස අනුපඤ්ඤත්තිසදිස’’න්තිආදි. අනුපඤ්ඤත්ති ච නිප්පයොජනං නත්ථි. තංසදිසඤ්චෙතං, න නිප්පයොජනන්ති දස්සිතං හොති. එවං සන්තෙ කො පනෙත්ථ අත්ථවිසෙසොති? තතො ආහ **‘‘කෙවලං තත්ථ එකස්ස පීළා කතා, ඉධ ද්වින්නං, අයමෙත්ථ විසෙසො’’**ති. ඉමිනා අත්ථවිසෙසෙන කො පනඤ්ඤො අතිරෙකත්ථො දස්සිතොති?

පොරාණගණ්ඨිපදෙ තාව වුත්තං ‘‘එකස්මිම්පි වත්ථුස්මිං උභින්නම්පි පීළා කාතුං න වට්ටතීති අයමතිරෙකත්ථො දස්සිතො’’ති. තෙනෙතං දීපෙති ‘‘න කෙවලං පටිලද්ධචීවරගණනාය එව ආපත්තිගණනා, පීළිතපුග්ගලසඞ්ඛාතවත්ථුගණනායපී’’ති.

හොන්ති චෙත්ථ –

‘‘වත්ථුතො ගණනායපි, සියා ආපත්ති නෙකතා;
ඉති සන්දස්සනත්ථඤ්ච, දුතියූපක්ඛටං ඉධ.

‘‘කායසංසග්ගසික්ඛාය, විභඞ්ගෙ විය කින්තෙතං;
එකිත්ථියාපි නෙකතා, ආපත්තීනං පයොගතො’’ති. (වජිර. ටී. පාරාජික 532);

අපිචෙතං සික්ඛාපදං තංජාතිකෙසු සික්ඛාපදෙසු සබ්බෙසුපි ගහෙතබ්බවිනිච්ඡයස්ස දස්සනප්පයොජනන්ති වෙදිතබ්බං. ආහ ච –

‘‘අඤ්ඤාතිකාය බහුතාය විමිස්සතාය;
ආපත්තියාපි බහුතා ච විමිස්සතා ච;
ඉච්චෙවමාදිවිධිසම්භවදස්සනත්ථං;
සත්ථා උපක්ඛටමිදං දුතියං අවොචා’’ති. (වජිර. ටී. පාරාජික 532);

තස්සායං සඞ්ඛෙපතො අධිප්පායපුබ්බඞ්ගමා විචාරණා – පුරාණචීවරං එකමෙව භික්ඛු භික්ඛුනීහි ද්වීහි, බහූහි වා ධොවාපෙති, භික්ඛුනිගණනාය පාචිත්තියගණනා. තථා ද්වින්නං, බහූනං වා සාධාරණං එකමෙව චීවරං අඤ්ඤත්‍ර පාරිවත්තකා පටිග්ගණ්හාති, ඉධාපි තථා ද්වින්නං, බහූනං වා සාධාරණමෙකං විඤ්ඤාපෙති, විඤ්ඤත්තපුග්ගලගණනාය ආපත්තිගණනා. තථා අඤ්ඤෙසුපි එවරූපෙසු සික්ඛාපදෙසු නයො නෙතබ්බො. අයං තාව **බහුතාය** නයො.

විමිස්සතාය පන ඤාතිකාය, අඤ්ඤාතිකාය ච එකං ධොවාපෙති, එකතො නිට්ඨාපනෙ එකං පාචිත්තියං. අථ ඤාතිකා පඨමං ථොකං ධොවිත්වා ඨිතා, පුන අඤ්ඤාතිකා සුධොතං කරොති, නිස්සග්ගියං පාචිත්තියං. අථ අඤ්ඤාතිකා පඨමං ධොවති, පච්ඡා ඤාතිකා සුධොතං කරොති, අඤ්ඤාතිකාය පයොගවසෙන භික්ඛුනො දුක්කටමෙව. අඤ්ඤාතිකාය, ඤාතිකාය ච අඤ්ඤාතිකසඤ්ඤී, වෙමතිකො, ඤාතිකසඤ්ඤී වා ධොවාපෙති, යථාවුත්තනයෙන නිස්සග්ගියදුක්කටාදිආපත්තිභෙදගණනා වෙදිතබ්බා. තථා අඤ්ඤාතිකාය, ඤාතිකාය ච සන්තකං චීවරං උභොහි එකතො දියමානං පටිග්ගණ්හාති, නිස්සග්ගියමෙව. අථ අඤ්ඤාතිකාය එව හත්ථතො පටිග්ගණ්හාති, නිස්සග්ගියමෙව. අථ ඤාතිකාය හත්ථතො පටිග්ගණ්හාති, අනාපත්ති. අථ

උභොසු අඤ්ඤාතිකාදිසඤ්ඤී, වුත්තනයෙනෙව නිස්සග්ගියදුක්කටාදිආපත්තිභෙදගණනා වෙදිතබ්බා. තථා අඤ්ඤාතිකවිඤ්ඤත්තිආදීසුපි යථාසම්භවං නයො නෙතබ්බො. අයං විමිස්සතාය නයො.

ආදිසද්දෙන පන අනෙකෙ අඤ්ඤාතිකා විඤ්ඤත්තා, විඤ්ඤත්තපුග්ගලගණනාය දුක්කටං. එකො දෙති, එකො න දෙති, නිස්සග්ගියං. අථ අවිඤ්ඤත්තො දෙති, න නිසග්ගියං. අථ විඤ්ඤත්තාවිඤ්ඤත්තානං සාධාරණං විඤ්ඤත්තො දෙති, නිස්සග්ගියං. උභො දෙන්ති, නිස්සග්ගියමෙව. අවිඤ්ඤත්තො දෙති, නිස්සග්ගියෙන අනාපත්ති. විඤ්ඤත්තස්ස වචනෙන අවිඤ්ඤත්තො දෙති, අනාපත්ති එව. තථා උපක්ඛටාදීසුපි යථාසම්භවං නයො නෙතබ්බො.

එත්තාවතා සඞ්ඛෙපතො අඤ්ඤාතිකායාදිගාථා වුත්තාධිප්පායා හොති. යං පනෙත්ථ භික්ඛුනියා රහොනිසජ්ජසික්ඛාපදං නිප්පයොජනතාය නිදස්සනං වුත්තං, තස්ස පයොජනවිසෙසො තස්මිංයෙව ආවිභවිස්සතීති. එවමෙව අඤ්ඤත්ථපි වචනෙන, විසෙසඅට්ඨුප්පත්තිවසෙන ච සික්ඛාපදෙසු ඤාතබ්බං විසෙසප්පයොජනන්ති.

දුතියඋපක්ඛටසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. රාජසික්ඛාපදවණ්ණනා

"ඨානං භඤ්ජති, ආගතකාරණං විනාසෙතී"ති වුත්තත්තා පුන චොදනං න ලභතීති එකෙ. ආගමනස්ස සාත්ථකං න හොති, චීවරං න ලභිස්සති පටිසන්ථාරස්ස කතත්තාති එකෙ. චොදනාලක්ඛණං න හොතීති කත්වා වුත්තන්ති එකෙ. ''ධම්මදෙසනාධිප්පායාදිනා න පටිසන්ථාරො කාතබ්බො''ති **උපතිස්සත්ථෙරො** '''ආගතකාරණං විනාසෙතී'ති චොදනාඨානානි භඤ්ජති, චොදෙතුකාමො අකත්තබ්බමකාසි, තප්පච්චයා වත්තභෙදෙ දුක්කට''න්ති ච වදති. **ධම්මසිරිත්ථෙරො** පන ''ආසනෙ චෙ නිසීදති, එකාය නිසජ්ජාය ද්වෙ ඨානානි භඤ්ජති. ආමිසං චෙ පටිග්ගණ්හාති, එකෙන පටිග්ගහණෙන ද්වෙ ඨානානි භඤ්ජති. ධම්මං චෙ භාසති, ධම්මදෙසනාසික්ඛාපදෙ වුත්තපරිච්ඡෙදාය එකාය වාචාය ද්වෙ ඨානානි භඤ්ජති. තං සන්ධාය 'ආගතකාරණං විනාසෙතී'ති වුත්ත''න්ති වදති. ''එසො ඛො''ති වුත්තෙන සඤ්ඤත්තො එකො, ''අයං වෙය්‍යාවච්චකරොති…පෙ…. අවුත්තෙපි චොදෙතුං වට්ටතී''ති වුත්තො දුතියො, සචෙ පන දූතො ගච්ඡන්තොව ''අහං තස්ස හත්ථෙ දස්සාමී''තිආදිනා වුත්තො තතියො, ''අඤ්ඤං වා පෙසෙත්වා ආරොචාපෙතී''ති වුත්තො චතුත්ථොති යථා භික්ඛුනා නිද්දිට්ඨා චත්තාරො, තථෙව දූතෙන නිද්දිට්ඨා චත්තාරො. **මුඛවෙවටිකකප්පියකාරකො,**

පරම්මුඛකප්පියකාරකො වෙති එතෙසු අඤ්ඤාතකඅප්පවාරිතෙසු විය පටිපජ්ජිතබ්බන්ති ලිඛිතං.

රාජසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

චීවරවග්ගො පඨමො.

2. එළකලොමවග්ගො

1. කොසියසික්ඛාපදවණ්ණනා

කාරාපෙය්‍යාති අත්තනො ච පරස්ස ච උභින්නඤ්ච කොසියං එකතො ගණ්හිත්වා වුත්තං, උභො වා එකතො කරොන්තීති අත්ථතො වෙදිතබ්බං. තත්ථ අත්තනා කතං චෙ, ''නිස්සජ්ජනකාලෙ සයං කතං නිස්සග්ගිය''න්ති වත්තබ්බං. උභොහි චෙ කතං, යථාපාළිමෙව.

කොසියසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. සුද්ධකාළකසික්ඛාපදවණ්ණනා

යථා පඨමෙ ''එකෙනපි කොසියංසුනා''ති (කඞ්ඛා. අට්ඨ. කොසියසික්ඛාපදවණ්ණනා) වුත්තං, තථා ඉධ ''එකෙනපි අඤ්ඤෙන අමිස්සිතාන''න්ති වචනාභාවතො අඤ්ඤෙන මිස්සභාවෙ සතිපි අපඤ්ඤායමානරූපකං චෙ, ''සුද්ධකාළක''මිච්චෙව වුච්චතීති වදන්ති.

සුද්ධකාළකසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. ද්වෙභාගසික්ඛාපදවණ්ණනා

''තුලයිත්වා''ති වචනතො යථා තුලාධාරණාය කාළකාධිකා න හොන්ති, තථා කාළකානං ද්වෙ භාගා ගහෙතබ්බා උක්කට්ඨපරිච්ඡෙදෙන. **''එකස්සාපි කාළකලොමස්ස අතිරෙකභාවෙ නිස්සග්ගිය**න්ති වචනං තුලාධාරණාය කිඤ්චාපි න සමෙති, අචිත්තකත්තා පන සික්ඛාපදස්ස පුබ්බෙ තුලාය ධාරයිත්වා ඨපිතෙසු එකම්පි ලොමං තත්ථ පතෙය්‍ය, නිස්සග්ගියන්ති අයමධිප්පායොති නො තක්කො''ති ආචරියො. වුත්තපරිච්ඡෙදෙන අග්ගහණං **අකිරියා,** සන්ථතකරණං **කිරියා.**

ද්වෙභාගසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. ඡබ්බස්සසික්ඛාපදවණ්ණනා

''ඔරෙන චෙ ඡන්නං වස්සාන''න්ති වුත්තත්තා ඡබ්බස්සෙ පරිපුණ්ණෙ කාතුං වට්ටතීති නිට්ඨානදිවසතො පට්ඨාය ඡන්නං වස්සානං පරිච්ඡෙදො වෙදිතබ්බො. යානි පනෙත්ථ අතිරෙකඡබ්බස්සවසෙන වා සම්මුතිවසෙන වා කතානි, සබ්බානි තානි එකතො පරිභුඤ්ජිතුං වට්ටන්තීති. ගිලානස්ස ච එකං

නප්පහොතීති අනෙකම්පි වට්ටති. යතො පට්ඨාය රොගස්ස මන්දතාය සන්ථතං ආදාය ගන්තුං සක්කොති, තතො පට්ඨාය සම්මුති වා රොගො වා න රක්ඛතීති එකෙ. අපිච ඡබ්බස්සබුද්ධනිම්මලං සික්ඛාපදං විචාරෙතුං ගම්භීරත්තා. තස්මා ඡබ්බස්සෙ කම්මං කතන්ති.

ඡබ්බස්සසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. නිසීදනසික්ඛාපදවණ්ණනා

කස්මා පනෙත්ථ ''සන්ථතං පන භික්ඛුනා''ති සික්ඛාපදං අපඤ්ඤපෙත්වා ''නිසීදනසන්ථත''න්ති පඤ්ඤත්තං, නනු එත්ථ කාරණෙන භවිතබ්බන්ති? අත්ථි කාරණං, චීවරසඤ්ඤිතාය සන්ථතානං උජ්ඣිතත්තා තෙසං අචීවරභාවදස්සනත්ථං තථා පඤ්ඤත්තං භගවතාති වුත්තං හොති. තස්මා තෙ භික්ඛූ තෙචීවරිකධුතඞ්ගභෙදභයා සන්ථතෙ චතුත්ථචීවරසඤ්ඤිතාය සන්ථතානි උජ්ඣිත්වා තෙරස ධුතඞ්ගානි සමාදියිංසු, භගවා ච තෙසං සන්ථතං අනුජානි. තතො තෙසං භික්ඛූනං එවං හොති ''නිසීදනචීවරසණ්ඨානම්පෙතං නිසීදනසන්ථතං නො භගවතා අනුඤ්ඤාතං චතුත්ථචීවරභාවෙන, පගෙව කතසන්ථතං වා''ති. තතො ''සන්ථතෙ තෙසං චීවරසඤ්ඤිතා න භවිස්සතී''ති තදත්ථං භගවතා ''සන්ථත''න්ති අපඤ්ඤපෙත්වා ''නිසීදනසන්ථත''න්ති පඤ්ඤත්තන්ති අධිප්පායො. ඉමෙසු පන පඤ්චසු සන්ථතෙසු පුරිමානි තීණි විනයකම්මං කත්වා පටිලභිත්වාපි පරිභුඤ්ජිතුං න වට්ටන්ති අකප්පියත්තා, පච්ඡිමානි ද්වෙ වට්ටන්තීති (වජිර. ටී. පාරාජික 566-567) ලිඛිතං. කථං පඤ්ඤායතීති චෙ? ''අනාපත්ති අඤ්ඤෙන කතං පටිලභිත්වා පරිභුඤ්ජතී''ති (පාරා. 570) වචනතොති වෙදිතබ්බං.

නිසීදනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. එළකලොමසික්ඛාපදවණ්ණනා

''අද්ධානමග්ගප්පටිපන්නස්සා''ති ඉමිනා පකතියා දීඝමග්ගං පටිපන්නස්ස උප්පන්නානිපි තියොජනපරමමෙව හරිතබ්බානි, පගෙව අප්පටිපන්නස්සාති දස්සෙති. පටිපන්නස්ස චෙ, අද්ධානං නාම පටිපන්නස්ස අකාමා වස්සංවුට්ඨභික්ඛුනියා මග්ගප්පටිපත්ති වියාති දස්සෙති. අද්ධානමග්ගප්පටිපන්නස්ස නිස්සග්ගියන්ති වා සම්බන්ධො. තෙනෙව වාසාධිප්පායස්ස පටිප්පස්සද්ධගමනුස්සාහත්තා ''අප්පටිපන්නො''ති සඞ්ඛං ගතස්ස අනාපත්තීති සිද්ධං. ඉමස්මිං පන අත්ථවිකප්පෙ ''භික්ඛුනො පනෙව එළකලොමානි උප්පජ්ජෙය්‍යුං...පෙ.... අසන්තෙපි හාරකෙ අද්ධානමග්ගප්පටිපන්නස්ස නිස්සග්ගියං පාචිත්තිය''න්ති යොජනා වෙදිතබ්බා. යස්මා වා එළකලොමානං උප්පත්තිට්ඨානතො පට්ඨාය තියොජනපරමතා අධිප්පෙතා, මග්ගං අප්පටිපන්නස්ස ච තියොජනපරමතා නත්ථි, තස්මා **''අද්ධානමග්ගප්පටිපන්නස්ස උප්පජ්ජෙය්‍යු''**න්ති වුත්තං.

තෙන අච්ඡින්නං පටිලභිත්වා හරතො ච අනාපත්තීති සිද්ධං. පටිලාභො හි තෙසං උප්පත්ති නාමාති.

"ආකඞ්ඛමානෙන භික්ඛුනා පටිග්ගහෙතබ්බානී"ති ඉමිනා අත්තනා පටිග්ගහිතානංයෙව තියොජනාතික්කමෙ ආපත්තීති දස්සෙති. තෙන අනාකඞ්ඛමානෙන පරසන්තකානි පටිග්ගහිතානි හරන්තස්ස අනාපත්තීති සිද්ධං.

අඞ්ගෙසු "අත්තනො සන්තකතා"ති නත්ථි, අයමත්ථො "භික්ඛුනො උප්පජ්ජෙය්‍යු"න්ති ඉමිනා, "අච්ඡින්නං පටිලභිත්වා"ති ඉමිනා ච දීපිතො හොතීති වෙදිතබ්බො. **පොරාණගණ්ඨිපදෙ** ච "අඤ්ඤං භික්ඛුං හරාපෙන්තො ගච්ඡති චෙ, ද්වින්නම්පි අනාපත්තී"ති වුත්තං. තස්මා ද්වෙ භික්ඛූ තියොජනපරමං පත්වා අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස භණ්ඩං පරිවත්තෙත්වා චෙ හරන්ති, අනාපත්තීති සිද්ධං.

තියොජනපරමං සහත්ථා හරිතබ්බානීති තියොජනපරමමෙව අත්තනා හරිතබ්බානි, තං කිමත්ථන්ති? සීමාය එතපරමතො. වුත්තඤ්හෙතං "අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, තියොජනපරමං සීමං සම්මන්නිතු"න්ති (මහාව. 140). වාසාධිප්පායෙන, පච්චාගමනාධිප්පායෙන වා ගච්ඡතො එතපරමතා ච. වුත්තඤ්හෙතං "ඡබ්බග්ගියා භික්ඛූ අතිමහතියො සීමායො සම්මන්නන්ති…පෙ…. භික්ඛූ උපොසථං ආගච්ඡන්තා උද්දිස්සමානෙපි පාතිමොක්ඛෙ ආගච්ඡන්ති, උද්දිට්ඨමත්තෙපි ආගච්ඡන්ති, අන්තරාපි පරිවසන්තී"ති (මහාව. 140).

අසන්තෙ භාරකෙති ආණත්තියා භාරකෙ අසති. කම්බලස්ස උපරි නිසීදිත්වා ගච්ඡන්තස්ස සචෙ එකම්පි ලොමං චීවරෙ ලග්ගං හොති, තියොජනාතික්කමෙ ආපත්ති එව කම්බලතො විජටිතත්තාති ලිඛිතං. තං කම්බලස්ස පටිග්ගහිතත්තා අත්තනො අත්ථාය පටිග්ගහිතමෙව හොතීති යුත්තං.

එළකලොමසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. ජාතරූපසික්ඛාපදවණ්ණනා

"නිබ්බත්තරුක්ඛච්ඡායාපි රුක්ඛපරිච්ඡෙදං අනතික්කන්තා"ති ලිඛිතං.

ජාතරූපසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. රූපියසංවොහාරසික්ඛාපදවණ්ණනා

ජාතරූපරජතපරිවත්තනන්ති උක්කට්ඨපරිච්ඡෙදෙන වුත්තං.

රූපියසංවොහාරසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. කයවික්කයසික්ඛාපදවණ්ණනා

අසන්තෙ පාචිත්තියං දෙසෙතබ්බමෙවාති එත්ථ කිං සුද්ධිකං පාචිත්තියං, උදාහු නිස්සග්ගියන්ති? නිස්සග්ගියං පාචිත්තියමෙව.

කයවික්කයසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

තත්‍රිදං පකිණ්ණකං

අට්ඨමසික්ඛාපදං පරෙන අත්තනො අත්ථාය දියායමානස්ස වා පාරිවත්තකභාවෙන දියායමානස්ස වා පංසුකූලස්ස වා රූපියස්ස උග්ගණ්හනඋග්ගණ්හාපනසාදියනානි පටික්ඛිපති.

නවමං පරස්ස වා අත්තනො වා රූපියපරිවත්තනං පටික්ඛිපති.

දසමං අරූපියපරිවත්තනං. ''අරූපියෙ අරූපියසඤ්ඤී පඤ්චන්නං සහ අනාපත්තී''ති (පාරා. 591; වි. වි. ටී. 1.591; වජිර. ටී. පාරාජික 587) ච වචනං ඉතරෙහි සහ ආපත්තීති දීපෙති. අරූපියඤ්ච දුක්කටවත්ථු. තස්මා තස්ස පරිවත්තනෙ සති නිස්සග්ගියන්ති එකන්තෙන වුත්තං. පඤ්චන්නං සහ දුක්කටවත්ථූනං පරිවත්තනෙ අනාපත්තිප්පසඞ්ගතො අනාපත්ති එවාති පොරාණාති චෙ? න, කප්පියවත්ථූනංයෙව තත්ථ ආගතත්තා. යදි කප්පියවත්ථු නිස්සග්ගියං, පගෙව දුක්කටවත්ථූති චෙ? න, ආපත්තිගරුකලහුකභාවෙන වත්ථුගරුකලහුකනියමාභාවතො.

නිස්සග්ගියවත්ථුතො හි මුත්තාමණිවෙළුරියාදි මහග්ඝප්පහොනකම්පි දුක්කටවත්ථූති කත්වා නිස්සග්ගියවත්ථුතො මුත්තාදි ලහුකං හොති. ලහුකෙපි වත්ථුස්මිං යථෙව දුක්කටවත්ථුනො පටිග්ගහණෙ දුක්කටං, තථෙව තස්ස වා තෙන වා චෙතාපනෙපි දුක්කටං යුත්තන්ති (පාරා. අට්ඨ. 2.589) අට්ඨකථාචරියා.

අථ වා යං වුත්තං ''කප්පියවත්ථූනංයෙව තත්ථ ආගතත්තා''ති, තත්ථ කිඤ්චාපි දුක්කටවත්ථූනිපි අධිප්පෙතානි, න පන පාළියං වුත්තානි අනාපත්තිවාරප්පසඞ්ගභයාති වුත්තං හොති. මුත්තාදීසුපි වුත්තෙසු අනාපත්තියං කප්පියකාරකස්ස ආචික්ඛති, ''ඉදං මුත්තාදි අම්හාකං අත්ථි, අම්හාකඤ්ච ඉමිනා ච ඉමිනා ච වෙළුරියාදිනා අත්ථො''ති භණති, දසමෙන ආපජ්ජතීති අධිප්පායො සියා. යස්මා ච ඉදං කප්පියකාරකස්ස ආචික්ඛනාදිසංවොහාරො ච, තස්මා තං නවමෙන වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. කිඤ්චාපි කයවික්කයෙව හොති කප්පියවත්ථුහි අනුඤ්ඤාතං, ඉමිනාව නයෙන කිඤ්චාපි දුක්කටවත්ථුපි දසමෙ අධිප්පෙතං ආපජ්ජති, අට්ඨකථාවිරොධතො පන නාධිප්පෙතමිච්චෙව ගහෙතබ්බො.

කා පනෙත්ථ කාරණච්ඡායාති, පඤ්චන්නං සහ තත්ථ අනාපත්තිප්පසඞ්ගතො අනාපත්ති එවාති චෙ? න, තත්ථ අනාගතත්තා. අනාගතකාරණා වුත්තන්ති චෙ? න, පඤ්චන්නං සහ ආපත්තිවත්ථුකස්ස අනාපත්තිවාරලාභෙ විසෙසකාරණාභාවා, අකප්පියත්තා පඤ්චන්නං සහාපි ආපත්තියා භවිතබ්බන්ති සිද්ධො අට්ඨකථාවාදො.

අපරො නයො – යදි දුක්කටවත්ථුනා කයවික්කයෙ නිස්සග්ගියං, කප්පියවත්ථුම්හි වුත්තපරියායො තත්ථ ලබ්භෙය්‍ය, න පන ලබ්භතීති නවමෙ එව තානි වත්තබ්බානි. තස්මා සංවොහාරො නාම කයවික්කයොපි අඤ්ඤථා පරිවත්තනං පරියාදියිත්වා පවත්තො, කයවික්කයඤ්ච මොචෙත්වා ‘‘ඉමිනා ඉමං දෙහී’ති චෙතාපෙති, වට්ටතී’’ති අවත්වා දසමස්ස අනාපත්තිවාරෙ වුත්තනයෙනෙව තෙසං පරිවත්තනෙ නිස්සග්ගියානුමතිවිරොධතො අට්ඨකථායං වුත්තනයෙනෙව දුක්කටවත්ථුනා චෙතාපනෙ දුක්කටමෙව. නෙසං කයවික්කයෙන නිස්සග්ගියන්ති චෙ? න, සබ්බස්සපි කයවික්කයත්තා. තෙනෙව වුත්තං **‘‘අන්ධකට්ඨකථායං** පන ‘සචෙ කයවික්කයං සමාපජ්ජෙය්‍ය, නිස්සග්ගියං පාචිත්තිය’න්ති භාසිතං, තං දුබ්භාසිතං. කස්මා? න හි දානග්ගහණතො අඤ්ඤො කයවික්කයො නාම අත්ථී’’ති (පාරා. අට්ඨ. 2.589), අත්තනො මතියා කයවික්කයලක්ඛණසම්මතෙ දසමස්ස අනාපත්තිවාරෙ වුත්තනයෙනෙව තෙසං පරිවත්තනෙ නිස්සග්ගියානුමතිවිරොධතො ච. භවතු වා අත්තනො පටිසිද්ධමිදං කාරණං, දසමෙ අවස්සමෙව ජානිතබ්බානීති තානි කයවික්කයානෙවාති තෙසං නිස්සග්ගියභාවඤ්ච ගතානීති එවම්පි සිද්ධො අට්ඨකථාවාදො.

එත්ථාහු පොරාණා – ‘‘අත්තනො සන්තකං රූපියං පරහත්ථගතං කරොති අජ්ඣාචරති, දුක්කටං. පරස්ස රූපියං අත්තනො හත්ථගතං කරොති, අට්ඨමෙන නිස්සග්ගියං. උග්ගහිතවත්ථුපරිවත්තනෙ කථං ජාතං? අබ්බොහාරිකං ජාතං. අථ පරස්ස රූපියං අත්තනො හත්ථගතං පඨමං කරොති, රූපියප්පටිග්ගහණස්ස කතත්තා අට්ඨමෙන නිස්සග්ගියං. අත්තනො සන්තකං රූපියං පරස්ස හත්ථගතං පච්ඡා කරොති, සංවොහාරෙන නිස්සග්ගිය’’න්ති. ‘‘රූපියස්ස ගහණමත්තෙන අට්ඨමෙන ආපත්ති, පච්ඡා පරිවත්තනෙ නවමෙනා’’ති හි තත්ථ වුත්තං, තං පන යුත්තං. ‘‘අජ්ඣාචරති, දුක්කට’’න්ති දුවුත්තං. දුක්කටස්ස අනියමප්පසඞ්ගතො නිස්සජ්ජනවිධානෙසු දස්සිතොව. කිං වුත්තං හොති – යදි ද්වීහි නිස්සග්ගියෙහි භවිතබ්බං, නිස්සජ්ජනවිධානෙ ‘‘අහං, භන්තෙ, රූපියං පටිග්ගහෙසිං, නානාප්පකාරකඤ්ච රූපියසංවොහාරං සමාපජ්ජි’’න්ති වත්තබ්බං භවෙය්‍ය ‘‘රූපියං චෙතාපෙතී’’ති සබ්බත්ථ පාළියං රූපියප්පටිග්ගහණස්ස වුත්තත්තා.

එත්තාවතා යං **පොරාණගණ්ඨිපදෙ** වුත්තං ‘‘දුක්කටවත්ථුනා කයවික්කයං පරිහරන්තෙන චතූසු නිස්සග්ගියවත්ථූසු එකෙකස්මිං ගහිතෙ අට්ඨමෙන නිස්සග්ගියං හොති. **දුක්කටවත්ථුනා දුක්කටවත්ථුන්ති** ‘‘ඉමිනා ඉදං දෙහී’’ති ගහිතෙ තෙනෙව නිස්සග්ගියං හොති. ‘‘කයවික්කයම්පි නීහරිත්වා ගහිතෙ දුක්කටං, චෙතාපිතරූපියග්ගහණෙ අට්ඨමෙන, පරිවත්තනෙ නවමෙනාතිආදිනා අත්තනා අනුග්ගහෙත්වා කප්පියවසෙන නීහරිත්වා පඤ්චහි සහධම්මිකෙහි සද්ධිං පරිවත්තෙතුං වට්ටතී’’ති, තං විසොධිතං හොති. අපරම්පි තත්ථ වුත්තං ‘‘නිස්සජ්ජිතබ්බෙ අසති කථං පාචිත්තියං, දුන්නිස්සට්ඨරූපියම්පි ‘න ඡඩ්ඩෙතී’ති වදන්තස්ස විස්සට්ඨො උපාසකො තං ගහෙත්වා අඤ්ඤං වෙ භික්ඛුනො දෙති, කප්පතී’’ති, තඤ්ච දුවුත්තං. න හි ගහිතත්තා තතො අඤ්ඤං වත්ථු හොති. පුන අපරඤ්ච තත්ථ වුත්තං ‘‘ඉමං ‘ගණ්හාහී’ති වදන්තස්ස සද්ධාදෙය්‍යවිනිපාතදුක්කටං, ‘එතං දෙහී’ති වදන්තස්ස විඤ්ඤත්තිදුක්කට’’න්ති, තඤ්ච දුවුත්තං. තත්ථ හි පයොගදුක්කටං යුත්තං විය පඤ්ඤායති.

පකිණ්ණකං නිට්ඨිතං.

එළකලොමවග්ගො දුතියො.

3. පත්තවග්ගො

1. පත්තසික්ඛාපදවණ්ණනා

ද්වෙ අපත්තා, තස්මා එතෙ භාජනපරිභොගෙන පරිභුඤ්ජිතබ්බා, නඅධිට්ඨානූපගානවිකප්පනූපගතාති අත්ථොති ච. **සමණසාරුප්පෙන පක්කන්ති** අයොපත්තො පඤ්චහි පාකෙහි පක්කො හොති, මත්තිකාපත්තො ද්වීහි. ‘‘භික්ඛුනියා පත්තසන්නිච්චයස්ස වාරිතත්තා (වජිර. ටී. පාරාජික 602) භික්ඛුස්සපි තං ‘අනනුරූප’න්ති කත්වා ‘පුරාණපත්තං පච්චුද්ධරිත්වා’ති වුත්ත’’න්ති ච ලිඛිතං, තං න යුත්තං පාළියං ‘‘සන්නිච්චයං කරෙය්‍යාති අනධිට්ඨිතො අවිකප්පිතො’’ති (පාචි. 735) වුත්තත්තා. සො හි කඨිනක්ඛන්ධකෙ (මහාව. 306 ආදයො) නිච්චයසන්නිධි විය එකොපි පුනදිවසෙ ‘‘සන්නිච්චයො’’ති වුච්චති. අනන්තරසික්ඛාපදෙ පන ‘‘දුතියො වාරිතො’’ති අධිට්ඨානං නියතං. තස්මා ද්වෙ පත්තෙ අධිට්ඨාතුං න ලභති. සචෙ එකතො අධිට්ඨාති, ද්වෙපි අනධිට්ඨිතා හොන්ති. විසුං විසුං අධිට්ඨාති, දුතියො අනධිට්ඨිතො. විකප්පෙතුං පන බහූපි ලභති. **කාකණිකමත්තම්පීති** එත්ථ **පි**-කාරො ‘‘එකපාකම්පි ජනෙතී’’ති පාකං සම්පිණ්ඩෙති. අථ වා සචෙ එකපාකෙනෙව සාරුප්පො, වට්ටතීති පාකපරිමාණං න වුත්තන්ති ගහෙතබ්බං. අපත්තත්තා **අධිට්ඨානූපගො න හොති. අපච්චුද්ධරන්තෙන විකප්පෙතබ්බොති** පුරාණපත්තං අපච්චුද්ධරන්තෙන සො පත්තො විකප්පෙතබ්බොති අත්ථොති ලිඛිතං.

පත්තසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. ඌනපඤ්චබන්ධනසික්ඛාපදවණ්ණනා

පවාරිතෙති එත්ථ සඞ්ඝවසෙන පවාරිතට්ඨානෙ පඤ්චබන්ධනෙනෙව වට්ටති, පුග්ගලිකවසෙන පවාරිතට්ඨානෙ ඌනපඤ්චබන්ධනෙනාපි වට්ටතීති ලිඛිතං.

> යො ඌනපඤ්චබන්ධනත්ථං, වුත්තම්පි චෙතං කරොා සො;
> ඌනපඤ්චබන්ධනත්ථං, පත්වාන සන්තිකෙ.

ඌනපඤ්චබන්ධනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. භෙසජ්ජසික්ඛාපදවණ්ණනා

“පටිසායනීයානි පටිග්ගහෙත්වා”ති වදන්තෙන පාදමක්ඛනාදීනං අත්ථාය පටිග්ගහෙත්වා ඨපෙතුං වට්ටතීති දීපිතන්ති ලිඛිතං. **“යෙසං මංසං කප්පතී”**ති වචනෙන යෙසං මංසං න කප්පති, තෙසං සප්පිආදි න කප්පතීති වදන්තා අජානිත්වා වදන්ති. යෙසඤ්හි මංසං කප්පති, තෙසං සප්පිතිආදි සත්තාහකාලිකනිස්සග්ගියවත්ථුපරිච්ඡෙදදස්සනත්ථං වුත්තං. තථා පණීතභොජනසික්ඛාපදෙ යෙසං මංසං කප්පති, තෙසංයෙව ඛීරාදි පණීතභොජනං, නෙතරන්ති දස්සෙතුං වුත්තන්ති. **මධු නාම** මධුකරිභමරමක්ඛිකානං ආසයෙසු නියාාසසදිසං **මහාමධු** හොති, තං යාවජීවිකන්ති ච ලිඛිතං.

භෙසජ්ජසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

පත්තවග්ගො තතියො.

නිස්සග්ගියපාචිත්තියවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

පාචිත්තියකණ්ඩං

4. භොජනවග්ගො

2. ගණභොජනසික්ඛාපදවණ්ණනා

දෙවදත්තො කාලෙ විඤ්ඤාපෙත්වා භුඤ්ජති, තප්පච්චයා භගවතා ‘‘ගණභොජනෙ පාචිත්තිය’’න්ති (පාචි. 209) සික්ඛාපදං පඤ්ඤත්තං. පදභාජනෙ පන ‘‘නිමන්තිතා භුඤ්ජන්තී’’ති (පාචි. 218) නිමන්තනමෙව ගහෙත්වා විභත්තං. **අන්ධකට්ඨකථායං** පන වත්ථුවසෙන විඤ්ඤත්තියා යාචනම්පි වුත්තන්ති ලිඛිතං. කස්මා? පරිවාරෙ එව ‘‘ගණභොජනං ද්වීහාකාරෙහි පසවති විඤ්ඤත්තිතො වා නිමන්තනතො වා’’ති (පරි. 322) වුත්තත්තා. තස්මා අට්ඨුප්පත්තියංයෙව පාකටත්තා පදභාජනෙ න වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. ‘‘‘එකතො ගණ්හන්තී’ති ච ගහිතභත්තාපි අඤ්ඤෙ යාව ගණ්හන්ති, තාව චෙ තිට්ඨන්ති, එකතො ගණ්හන්ති එව නාමා’’ති ච, **‘‘යො කොචි පබ්බජිතොති** සහධම්මිකෙසු, තිත්ථියෙසු වාති අත්ථො’’ති ච, **‘‘සමයාභාවොති** සත්තන්නං අනාපත්තිසමයානං අභාවො’’ති ච, ‘‘සමයලද්ධකෙන සහ චත්තාරො හොන්තී’’ති ච, ‘‘සමයලද්ධකො සයමෙව මුච්චති, සෙසානං ගණපූරකත්තා ආපත්තිකරො හොතී’’ති ච ලිඛිතං.

එත්ථාහ – ‘‘පටිග්ගහණමෙව හෙත්ථ පමාණ’’න්ති වුත්තං, අථ කස්මා පාළියං ‘‘ගණභොජනං නාම යත්ථ චත්තාරො…පෙ.… භුඤ්ජන්තී’’ති (පාචි. 218) වුත්තන්ති? වුච්චතෙ – තත්ථ ‘‘භුඤ්ජන්තී’’ති පටිග්ගහණනියමවචනං. න හි අප්පටිග්ගහිතකං භික්ඛු භුඤ්ජන්තීති.

ගණභොජනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. පරම්පරභොජනසික්ඛාපදවණ්ණනා

අඤ්ඤත්‍ර සමයාති පන නිමන්තනතො පසවනතො භොජනාපෙක්ඛං පාචිත්තියන්ති එකෙ. එකො භික්ඛු පිණ්ඩාය චරන්තො භත්තං ලභති, තමඤ්ඤො උපාසකො නිමන්තෙත්වා ඝරෙ නිසීදාපෙසි, න ච තාව භත්තං සම්පජ්ජති. සචෙ සො භික්ඛු පිණ්ඩාය චරිත්වා ලද්ධභත්තං භුඤ්ජති, ආපත්ති. කස්මාති චෙ? ‘‘පරම්පරභොජනං නාම පඤ්චන්නං භොජනානං අඤ්ඤතරෙන භොජනෙන නිමන්තිතො තං ඨපෙත්වා අඤ්ඤං පඤ්චන්නං භොජනානං අඤ්ඤතරං භොජනං භුඤ්ජති, එතං පරම්පරභොජනං නාමා’’ති (පාචි. 227) වුත්තත්තා. **පඨමකපීනසදිසානි, ඉදං පන කිරියාකිරිය’’**න්ති පාඨො.

පරම්පරභොජනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. කාණමාතාසික්ඛාපදවණ්ණනා

ද්වත්තිපත්තපූරා පටිග්ගහෙතබ්බාති තථානීතපූවෙහි අත්ථිකෙන උක්කට්ඨපත්තප්පමාණවසෙන ගහෙතබ්බා. ‘‘මා ඛො ත්වං එත්ථ පටිග්ගණ්හී’’ති අපාථෙය්‍යාදිඅත්ථාය සජ්ජිතසඤ්ඤාය අතිරෙකප්පටිග්ගහණෙන ආරොචනෙ, අසංවිභාගෙ ච න මුච්චති අචිත්තකත්තා සික්ඛාපදස්ස. අථ උග්ගහිතකං ගණ්හාති, න මුච්චති එව. අසංවිභාගෙ පන අනාපත්ති අකප්පියත්තා. අචිත්තකතා පණ්ණත්තිජානනාභාවෙනෙව, න වත්ථුජානනාභාවෙනාති එකෙ. ‘‘න පාථෙය්‍යාදිඅත්ථාය සජ්ජිතභාවජානන’’න්ති අඞ්ගෙසු අවුත්තත්තා සචෙ සඤ්චිච්ච න වදති, පාචිත්තියන්ති පොරාණා වදන්ති. **අතිරෙකප්පටිග්ගහණ**න්ති තත්ථ පඤ්චමංව අඞ්ගං වුත්තං, තස්මා අප්පටිග්ගහිතත්තා න පාචිත්තියං, කත්තබ්බාකරණතො පන දුක්කටං. අඤ්ඤථා කිරියාකිරියං ඉදං ආපජ්ජති. අනිවාරණං, අනාරොචනං වා ඡට්ඨමඞ්ගං වත්තබ්බං සියා.

කාණමාතාසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. පඨමපවාරණාසික්ඛාපදවණ්ණනා

භුත්තාවී පවාරණං නාම පඤ්චඞ්ගිකං. තෙසු ‘‘අසනං පඤ්ඤායත්තී’’ති එතෙනෙව ‘‘භුත්තාවී’’ති එතස්ස සිද්ධත්තා විසුං අත්ථසිද්ධි න දිස්සති. දිස්සති වෙ, අඞ්ගානං ඡක්කත්තදස්සනන්ති (වජිර. ටී. පාචිත්තිය 238-239) ලිඛිතං. **‘‘භොජනං පඤ්ඤායතී’’**ති අභිහටං සන්ධාය වුත්තං.

කොට්ටෙත්වා කතචුණ්ණම්පීති පි-කාරෙන කුණ්ඩකං සම්පිණ්ඩෙති. සමපාකභජ්ජිතානං පන ආතපසුක්ඛානං වා කුණ්ඩකං වා යෙ කෙචි තණ්ඩුලා වාති එත්තකමෙව වුත්තත්තා සමපාකභජ්ජිතානං වීහීනං, වීහිපලාසානං වා තණ්ඩුලචුණ්ණං පවාරෙති. තථා ඛරපාකභජ්ජිතානං කුණ්ඩකම්පි පවාරෙති. භජ්ජිතසත්තුයො පිණ්ඩෙත්වා කතො අපක්කසත්තුමොදකොපි පවාරෙතීති ලිඛිතං. සචෙ අවසිට්ඨං නත්ථි, න පවාරෙති. කස්මා? අසනසඞ්ඛාතස්ස විප්පකතභොජනස්ස අභාවතො.

අකප්පියමංසං පන කිඤ්චාපි පටික්ඛිපිතබ්බට්ඨානෙ ඨිතං, ඛාදියමානං පන මංසභාවං න ජහාති, තස්මා පවාරෙති. භොජනසාලාය භුඤ්ජන්තො චෙ අත්තනො අපාපුණනකොට්ඨාසං අභිහටං පටික්ඛිපති, න පවාරෙති. කාමං පටික්ඛිපති, පත්තෙ පන ආරාමිකා ආකිරන්ති, තං භුඤ්ජිතුං න වට්ටති. ඉදඤ්හි බුද්ධප්පටිකුට්ඨාය අනෙසනාය උප්පන්නෙයෙව සඞ්ඛං ගච්ඡති. යථා හි සඞ්ඝතො ලද්ධං පිණ්ඩං දුස්සීලො දෙති, තඤ්චෙ පටික්ඛිපති, න පවාරෙති, එවංසම්පදමිදන්ති ච, විභාගො ලජ්ජී චෙ දෙති, තං සො න අජ්ඣොහරිතුකාමතාය පටික්ඛිපති, පවාරෙතීති ච, ‘‘සමංසරසං සමච්ඡරස’’න්ති ආපජ්ජනතො ‘‘මංසරස’’න්ති වුත්තෙ පන පටික්ඛිපතො

හොති, ‘‘මංසස්ස රසං **මංසරස’’**න්ති අයං විග්ගහො නාධිප්පෙතොති ච වුත්තං. භත්තමිස්සකං යාගුං ආහරිත්වා ‘‘යාගුං ගණ්හථා’’ති වදති, න පවාරෙති. ‘‘භත්තං ගණ්හථා’’ති වුත්තෙ පවාරෙති. කස්මා? යෙනාපුච්ඡිතො, තස්ස අත්ථිතාය. එත්ථ පන ‘‘යාගුමිස්සකං ගණ්හථා’’ති වදති, තත්‍ර චෙ යාගු බහුතරා වා හොති, සමසමා වා. භත්තං මන්දං, න පවාරෙති. යාගු චෙ මන්දා, භත්තං බහුතරං, පවාරෙති. ඉදඤ්ච සබ්බඅට්ඨකථාසු වුත්තත්තා න සක්කා පටික්ඛිපිතුං. කාරණං පනෙත්ථ දුද්දසං. ‘‘භත්තමිස්සකං ගණ්හථා’’ති වදති. තත්‍ර භත්තං බහුතරං වා සමකං වා අප්පතරං වා හොති, පවාරෙති එව. භත්තං වා යාගුං වා අනාමසිත්වා ‘‘මිස්සකං ගණ්හථා’’ති වදති. තත්‍ර චෙ භත්තං බහුතරං, සමකං වා හොති, පවාරෙති. අප්පතරං න පවාරෙති. තං සබ්බං වීමංසිතබ්බන්ති.

ඵලං වා කන්දමූලාදි වා පඤ්චහි සමණකප්පෙහි කප්පියං අකතන්ති එත්ථ කප්පියං අකාරාපිතෙහි කදලිඵලාදීහි සද්ධිං අතිරිත්තං කාරාපෙත්වාපි තං කදලිඵලාදිං ඨපෙත්වා අවසෙසං භුඤ්ජිතුං වට්ටති. අමිස්සකරසත්තා පුන තානි කප්පියං කාරාපෙත්වා අඤ්ඤස්මිං භාජනෙ ඨපෙත්වා කාරෙත්වා භුඤ්ජිතුං වට්ටති. කස්මා? පුබ්බෙ තෙසු විනයකම්මස්ස අනාරුළ්හත්තාති වදන්ති.

පත්තෙ රජං පතිතං අප්පටිග්ගහිතමෙව හොති. තස්මා පටිග්ගහෙත්වාව භික්ඛා ගණ්හිතබ්බා. ‘‘අපටිග්ගහෙත්වා ගණ්හතො විනයදුක්කට’’න්ති (පාචි. අට්ඨ. 265) වුත්තත්තා එතමඤ්ඤෙසම්පි න වට්ටතීති වදන්ති. ‘‘තං පන පුන පටිග්ගහෙත්වා භුඤ්ජන්තස්ස අනාපත්තී’’ති එත්ථාපි එවමෙව. ඉමස්මිං පන ‘‘අතිරිත්තං කතං අනතිරිත්තකතං හොතී’’ති එත්ථාපි එවමෙව. ඉමස්මිං පන ‘‘අතිරිත්තං කතං, අනතිරිත්තං කතං හොතී’’තිආදීහි උපපරික්ඛිත්වා විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බොති දීපිතං. **අලමෙතං සබ්බන්ති** ඉදම්පි තෙ අධිකං, ඉතො අඤ්ඤං න ලච්ඡසීති අත්ථො.

ආහාරත්ථායාති විකාලෙ එවාති එකෙ. **‘‘පඨමකපීනසදිසානි. ඉදං පන කිරියාකිරිය’’**න්ති පාඨො. **කායකම්මං** අජ්ඣොහරණතො. **වචීකම්මං** වාචාය ‘‘අතිරිත්තං කරොථ, භන්තෙ’’ති අකාරාපනතොති වෙදිතබ්බං.

පඨමපවාරණාසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. දුතියපවාරණාසික්ඛාපදවණ්ණනා

‘‘භුත්තස්මිං පාචිත්තිය’’න්ති (පාචි. 243) මාතිකායං වුත්තත්තා **‘‘භොජනපරියොසානෙ පාචිත්තිය’’**න්ති වුත්තං, න අජ්ඣොහාරෙ අජ්ඣොහාරෙ.

දුතියපවාරණාසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. විකාලභොජනසික්ඛාපදවණ්ණනා

ජම්බුදීපස්ස කාලෙන පරිච්ඡෙදොති එවං කිර.

විකාලභොජනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. සන්නිධිකාරකසික්ඛාපදවණ්ණනා

''දුද්ධොතො හොති''තිආදිනා නයෙන ඉධ වුත්තත්තා, ''දුද්ධොතං පත්තං ධොවිත්වා පුන

තත්ථ අච්ඡොදකං වා ආසිඤ්චිත්වා, අඞ්ගුලියා වා සංසිත්වා නිස්නෙහභාවො ජානිතබ්බො''ති (පාචි. අට්ඨ. 253) සමන්තපාසාදිකායං වුත්තත්තා ච මත්තිකාපත්තස්ස කපාලෙන පීතො ස්නෙහො සන්නිධිං කරොතීති සිද්ධන්ති ලිඛිතං. **සයං පටිග්ගහෙත්වා අපරිච්චත්තමෙවාති** එත්ථ **අපරිච්චත්තං** නාම අනුපසම්පන්නානං නිරපෙක්ඛඅපරිච්චත්තං අවිජහිතං. **''පටිග්ගහණ**න්ති එත්ථ පටිග්ගහිතභාවමවිජහිතමෙව සන්නිධිං ජනෙති''ති **ධම්මසිරිත්ථෙරො,** තං ''පටිග්ගණ්හාති, ආපත්ති දුක්කටස්සා''ති (පාචි. 255) පාළියා විරුජ්ඣති. තස්ස පන පුන පටිග්ගණ්හනකිච්චාභාවතො වීමංසිතබ්බං.

සන්නිධිකාරකසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. පණීතභොජනසික්ඛාපදවණ්ණනා

''තෙසං මංසඤ්ච ඛීරදධීනි ච ඉධ අධිප්පෙතානී''ති ඉදං පාචිත්තියවත්ථුපරිච්ඡෙදො, න පන කප්පියඛීරාදිපරිච්ඡෙදො, තස්මා යස්ස කස්සචි ඛීරාදීනි වට්ටන්තීති ච, **''මහානාමසික්ඛාපදෙන කාරෙතබ්බො''**ති සඞ්ඝවසෙන පවාරිතෙ භෙසජ්ජත්ථාය සප්පිආදිභෙසජ්ජපඤ්චකං විඤ්ඤාපෙති චෙ, තත්ථ ''න භෙසජ්ජකරණීයෙන භෙසජ්ජං විඤ්ඤාපෙතී''ති එත්ථ සඞ්ගහං ගච්ඡති, තස්මා ''තෙන පාචිත්තිය''න්ති (වජිර. ටී. පාචිත්තිය 261) ච ලිඛිතං.

පණීතභොජනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. දන්තපොනසික්ඛාපදවණ්ණනා

''සරීරාවයවෙනා''ති වුත්තත්තා මුඛෙන පටිග්ගහණං අනුඤ්ඤාතං. ''විඤ්චාදිපත්තෙසු භූමියං අත්ථතෙසු න වට්ටති, කල්ලඛෙත්තෙ තත්ථ වට්ටතී''ති ච, **''සාමං ගහෙත්වා''**ති ඉමිනා න කෙවලං සප්පදට්ඨංයෙව, අඤ්ඤම්පි දට්ඨං විසෙසෙති. සාමං ගහෙත්වා පරිභුඤ්ජිතුං වට්ටතී''ති ච ලිඛිතං.

දන්තපොනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

භොජනවග්ගො චතුත්ථො.

5. අචෙලකවග්ගො

1. අචෙලකසික්ඛාපදවණ්ණනා

අචෙලකාදයො යස්මා, තිත්ථියාව මතා ඉධ;
තස්මා තිත්ථියනාමෙන, තිකච්ඡෙදො කතො තතො.

අතිත්ථියස්ස නග්ගස්ස, තථා තිත්ථියලිඞ්ගිනො;
ගහට්ඨස්සාපි භික්ඛුස්ස, කප්පතීති විනිච්ඡයො.

අතිත්ථියස්ස චිත්තෙන, තිත්ථියස්ස ච ලිඞ්ගිනො;
සොතාපන්නාදිනො දාතුං, කප්පතීතිධ නො මති.

අචෙලකසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. සභොජනසික්ඛාපදවණ්ණනා

අනුපවිසිත්වා නිසීදනචිත්තෙන **සචිත්තකතා**ති වෙදිතබ්බා.

සභොජනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4-5. රහොපටිච්ඡන්නරහොනිසජ්ජසික්ඛාපදවණ්ණනා

චතුත්ථං පඨමානියතෙ, **පඤ්චමං** දුතියානියතෙ වුත්තනයමෙව. ඉධ පඤ්චමං උපනන්දස්ස චතුත්ථං හොති.

රහොපටිච්ඡන්නරහොනිසජ්ජසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. චාරිත්තසික්ඛාපදවණ්ණනා

සභත්තො සමානොති නිමන්තනභත්තොති පොරාණා. සන්තං භික්ඛුං, අනාපුච්ඡා, පුරෙභත්තං පච්ඡාභත්තං, අඤ්ඤත්‍ර සමයාති අයමෙත්ථ චතුබ්බිධා අනුපඤ්ඤත්ති. තත්ථ **සමයා** ද්වෙ සමයා. **භත්තියඝරන්ති** නිමන්තිතස්ස ඝරං වා සලාකාභත්තාදිදායකානං වා ඝරං. **''සමුට්ඨානාදීනි පඨමකඨිනසදිසානි, ඉදං පන කිරියාකිරිය''**න්ති පාඨො, ''ඉධ නිමන්තනා අකප්පියනිමන්තනා''ති එකෙ.

පුරෙභත්තඤ්ච පිණ්ඩාය, චරිත්වා යදි භුඤ්ජති;
සියා පරම්පරාපත්ති, පච්ඡාභත්තං න සා සියා.

පච්ඡාභත්තඤ්ච ගමිකො, පුබ්බගෙහං යදි ගච්ඡෙ;
එකෙ ආපත්තියෙවාති, අනාපත්තීති එකච්චෙ.

කුලන්තරස්සොක්කමනෙ, ආපත්තිමතයො හි තෙ;

සමානභත්තපච්චාසා, ඉති ආහු ඉධාපරෙ.

මතා ගණිකභත්තෙන, සමෙන්ති නං නිමන්තනෙ;
විස්සජ්ජනං සමානන්ති, එකෙ සම්මුඛතාපරෙ.

සන්නිට්ඨානත්ථිකෙහෙව, විචාරෙතබ්බභෙදතො;
විඤ්ඤූ චාරිත්තමිච්චෙව, සික්ඛාපදමිදං විදූ. (වජිර. ටී. පාචිත්තිය 294);

චාරිත්තසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. මහානාමසික්ඛාපදවණ්ණනා

පණීතභොජනසික්ඛාපදෙ ‘‘මහානාමසික්ඛාපදෙන කාරෙතබ්බො’’ති (කඞ්ඛා. අට්ඨ. පණීතභොජනසික්ඛාපදවණ්ණනා) යං වුත්තං, තස්සත්ථො සඞ්ඝවසෙන පවාරිතෙ භෙසජ්ජත්ථාය සප්පිආදිභෙසජ්ජපඤ්චකං විඤ්ඤාපෙති චෙ, ‘‘නභෙසජ්ජෙන කරණීයෙන භෙසජ්ජං විඤ්ඤාපෙතී’’ති (පාචි. 309) වචනෙන පාචිත්තියන්ති (වජිර. ටී. පාචිත්තිය 310) ලිඛිතං. ‘‘තයා ඉමිනාව පවාරිතම්හා, අම්හාකඤ්ච ඉමිනා ච ඉමිනා ච අත්ථො’’ති යථාභූතං ආචික්ඛිත්වා විඤ්ඤාපෙතුං ගිලානොව ලභති, න ඉතරොති ච, ‘‘අඤ්ඤස්ස අත්ථායා’’ති අස්ස ඤාතකප්පවාරිතෙ, අත්තනො වා ඤාතකප්පවාරිතෙති අත්ථොති ච, **‘‘අපරියන්තප්පවාරණාය පවාරිතෙ’’**ති සඞ්ඝවසෙන, පුග්ගලවසෙන ච පවාරෙත්වා දායකා. තස්මා ‘‘සඞ්ඝප්පවාරණතා’’ති වත්වා ‘‘පුග්ගලප්පවාරණතා’’ති න වුත්තන්ති ච, **‘‘පරියන්තාතික්කමො’’**ති වචනෙන ගිලානො ගහිතො, තස්මා ‘‘ගිලානාගිලානතා’’ති න වුත්තං. එවං සන්තෙපි ‘‘සඞ්ඝප්පවාරණාය පවාරණතා’’ති පාඨොති ච ලිඛිතං, වීමංසිතබ්බං.

මහානාමසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. උය්‍යුත්තසෙනාසික්ඛාපදවණ්ණනා

හත්ථිආදීසු එකමෙකන්ති අන්තමසො එකපුරිසාරුළ්හහත්ථිම්පි, එකං සරහත්ථං පුරිසම්පි. **සමුට්ඨානාදීනි එළකලොමසදිසානි, ඉදං පන ලොකවජ්ජං, අකුසලචිත්තං තිවෙදන’’**න්ති පාඨො.

උය්‍යුත්තසෙනාසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. සෙනාවාසසික්ඛාපදවණ්ණනා

කෙනචි පලිබුද්ධස්සාති වෙරිකෙන වා ඉස්සරෙන වා කෙනචි රුද්ධස්ස. සෙනාපරික්ඛෙපෙන වා පරික්ඛෙපාරහට්ඨානෙන වා සඤ්චරණට්ඨානපරියන්තෙන වා පරිච්ඡින්දිතබ්බා.

සෙනාවාසසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

අචෙලකවග්ගො පඤ්චමො.

6. සුරාපානවග්ගො

1. සුරාපානසික්ඛාපදවණ්ණනා

‘‘සුරා’’ති වා ‘‘න වට්ටතී’’ති වා ජානිත්වා පිවනෙ අකුසලමෙවාති ලිඛිතං. **අකුසලචිත්තන්**ති යෙභුය්‍යෙන තං සන්ධාය කිර වුත්තං. අථ කස්මා විනයට්ඨකථායං ‘‘අකුසලෙනෙව පාතබ්බතායා’’ති (පාචි. අට්ඨ. 329) වුත්තන්ති චෙ? සචිත්තකපක්ඛෙ අකුසලෙනෙව පාතබ්බතායාති.

සුරාපානසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. අඞ්ගුලිපතොදකසික්ඛාපදවණ්ණනා

කායසංසග්ගසඞ්ඝාදිසෙසාපත්තිභාවෙ සමානෙපි **භික්ඛුනියාපි අනුපසම්පන්නෙපි** දුක්කටං, උපසම්පන්නෙ එව පාචිත්තියන්ති එවං පුග්ගලාපෙක්ඛං දස්සෙතුං **‘‘අඞ්ගුලිපතොදකෙ පාචිත්තිය’’**න්ති වුත්තං. **සති කරණීයෙ**ති එත්ථ පුරිසං සති කරණීයෙ ආමසතොති අධිප්පායො, න ඉත්ථිං.

අඞ්ගුලිපතොදකසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. හසධම්මසික්ඛාපදවණ්ණනා

‘‘චික්ඛල්ලං වා’’ති වචනතො සක්ඛරම්පි ඛිපනකීළාය කීළතො දුක්කටමෙව. උපරිගොප්ඵකෙ පාචිත්තියං, අඤ්ඤත්ථ දුක්කටන්ති පාචිත්තියවත්ථුඅත්ථවසෙන **‘‘උදකෙ හසධම්මෙ පාචිත්තිය’’**න්ති වුත්තං.

> ඉදං සඤ්ඤාවිමොක්ඛං චෙ, තිකපාචිත්තියං කථං;
> කීළිතංව අකීළාති, මිච්ඡාගාහෙන තං සියා.
>
> එත්තාවතා කථං කීළා, ඉති කීළායං එවායං;
> අකීළාසඤ්ඤී හොතෙත්ථ, විනයත්ථං සමාදයෙ.
>
> එකන්තාකුසලො යස්මා, කීළායාභිරතමනො;
> තස්මා අකුසලං චිත්තං, එකමෙවෙත්ථ ලබ්භතීති. (වජිර. ටී. පාචිත්තිය 336);

හසධම්මසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. අනාදරියසික්ඛාපදවණ්ණනා

තස්ස වචනන්ති ''අයං උක්ඛිත්තකො වා වම්භිතො වා ගරහිතො වා ඉමස්ස වචනං අකතං භවිස්සතී''ති අනාදරියං කරොති. **ධම්මන්ති** කථායං ධම්මො නස්සෙය්‍ය වා විනස්සෙය්‍ය වා අන්තරධායෙය්‍ය වා, තං වා අසික්ඛිතුකාමො අනාදරියං කරොති. ''ලොකවජ්ජං අතික්කමිත්වා 'ඉදං අම්හාකං ආචරියුග්ගහො'ති වදන්තස්ස න වට්ටතී''ති (වජිර. ටී. පාචිත්තිය 344) ලිඛිතං.

අනාදරියසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. ජොතිසික්ඛාපදවණ්ණනා

''විසිබ්බනාපෙක්ඛො''ති වුත්තත්තා අඤ්ඤස්ස වට්ටති, අඤ්ඤෙසඤ්ච.

ජොතිනෙකමනෙකෙ වා, ජාලෙන්ති මුනයො සහ;
එකො සොපෙති නානෙකො, අධිප්පායවිසෙසතො.

ජොතිසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. දුබ්බණ්ණකරණසික්ඛාපදවණ්ණනා

මොරක්ඛිමණ්ඩලමඞ්ගුලපිට්ඨීනන්ති න එකන්තතො, අධිකං, ඔරඤ්චාති වදන්ති. එකකොණෙපි වට්ටති, එවං යත්ථ කත්ථචි එකබින්දුපි වට්ටතීති.

දුබ්බණ්ණකරණසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. විකප්පනසික්ඛාපදවණ්ණනා

''සමුට්ඨානාදීනි පඨමකඨිනසදිසානි, ඉදං පන කිරියාකිරිය''න්ති පාඨො. එත්ථ පරිභොගෙන **කායකම්මං**. අපච්චුද්ධරණෙන **වචීකම්මං**.

විකප්පනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. අපනිධානසික්ඛාපදවණ්ණනා

සසූචිකෙ සූචිඝරෙ සූචිගණනාය ආපත්තියොති පොරාණා.

අපනිධානසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සුරාපානවග්ගො ඡට්ඨො.

7. සප්පාණකවග්ගො

1. සඤ්චිච්චසික්ඛාපදවණ්ණනා

වත්ථුගණනාය කම්මබන්ධගණනාචෙතනාමාරණානං, න කම්මබන්ධගණනාය චෙතනාමාරණා. එත්ථ එකචෙතනාය බහුපාණකා මරන්තීති අයං විභාගො වෙදිතබ්බො.

සඤ්චිච්චසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. සප්පාණකසික්ඛාපදවණ්ණනා

සප්පාණකන්ති පාණකානං මරණවසෙන පාචිත්තියං, න සප්පාණකඋදකපරිභොගවසෙන පාචිත්තියං, තස්මා එව **"පණ්ණත්තිවජ්ජ"**න්ති වුත්තං. අසුද්ධචිත්තත්තා පාචිත්තියං, සුද්ධචිත්තෙ අනාපත්ති. පදීපුජ්ජලනෙ විය පණ්ණත්තිවජ්ජතා වුත්තාති ලිඛිතං.

> ජලෙ පක්ඛිපනං පුබ්බං, ජලප්පවෙසනං ඉදං;
> එවං උභින්නං නානාත්තං, ඤෙය්‍යං ඤාණවතා සදාති. (වජිර. ටී. පාචිත්තිය 387)

සප්පාණකසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. ඌනවීසතිවස්සසික්ඛාපදවණ්ණනා

අඤ්ඤං උපසම්පාදෙතීති –

> උපජ්ඣායො සචෙ සාමං, කම්මවාචඤ්ච සාවෙති;
> කම්මං රුහති ඉච්චෙකෙ, නෙති විනයකොවිදො.

> දුක්කටං විහිතං යස්මා, ආචරියස්ස ගණස්ස ච;
> තස්මා භින්නාව ආචරිය-උපජ්ඣායා විසුං ඉධාති.

ඌනවීසතිවස්සසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. සංවිධානසික්ඛාපදවණ්ණනා

ඉධ එකතොඋපසම්පන්නා, සික්ඛමානා, සාමණෙරීති ඉමා තිස්සොපි සඞ්ගහං ගච්ඡන්ති, ඉමාසං පන තිස්සන්නං සමයො රක්ඛති, අයමිමාසං, මාතුගාමස්ස ච විසෙසොති වෙදිතබ්බං.

සංවිධානසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. උක්ඛිත්තසම්භොගසික්ඛාපදවණ්ණනා

''තං දිට්ඨිං අප්පටිනිස්සට්ඨෙනාති ලද්ධිනානාසංවාසකං සන්ධායා''ති ලිඛිතං. **තිචිත්ත**න්ති එත්ථ විපාකාබ්‍යාකතචිත්තෙන සහසෙය්‍යං කප්පෙය්‍යාති එවමත්ථො දට්ඨබ්බො. අඤ්ඤථා සචිත්තකත්තා සික්ඛාපදස්ස කිරියාබ්‍යාකතං සන්ධාය න යුජ්ජති.

උක්ඛිත්තසම්භොගසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. කණ්ටකසික්ඛාපදවණ්ණනා

''අයං සමණුද්දෙසො පාරාජිකො හොති. සචෙ තං දිට්ඨිං පටිනිස්සජ්ජති, සඞ්ඝස්ස ආරොචෙත්වා සඞ්ඝානුමතියා පබ්බාජෙතබ්බො''ති **පොරාණගණ්ඨිපදෙ** වුත්තං, තං න යුත්තං. දණ්ඩකම්මනාසනා හි ඉධාධිප්පෙතා. යදි සො පාරාජිකො හොති, ලිඞ්ගනාසනා නාම සියා. **''තෙ පටිසෙවතො නාලං අන්තරායායා''**ති ච දිට්ඨි සත්ථරි අසත්ථාදිදිට්ඨි න හොති. සචෙ සා යස්ස උප්පජ්ජති, සො පාරාජිකො හොති, තස්මිම්පි එවමෙව පටිපජ්ජිතබ්බං, සංවරෙ අතිට්ඨන්තො ලිඞ්ගනාසනාය නාසෙතබ්බොති (වජිර. ටී. පාචිත්තිය 428) ආචරියස්ස තක්කො.

කණ්ටකසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සප්පාණකවග්ගො සත්තමො.

8. සහධම්මිකවග්ගො

4. පහාරසික්ඛාපදවණ්ණනා

අඞ්ගෙසු න මොක්ඛාධිප්පායතා විය අමරණාධිප්පායතා වත්තබ්බාති චෙ? න වත්තබ්බා. කස්මා? යො භික්ඛු සයං පහාරං දාතුකාමො, සො අධිප්පායෙන තස්ස මරණෙ පයොගවිරහොවාති කත්වා අමරණාධිකාරත්තා කෙවලං අමරණාධිප්පායො එව සොති තා විය තා න වුත්තා. මොක්ඛාධිප්පායස්ස පන කොපො නත්ථි, තස්මා අනාපත්තීති වුත්තං.

පහාරසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. තලසත්තිකසික්ඛාපදවණ්ණනා

තලමෙව **තලසත්තිකං**. ''පොථනසමත්ථට්ඨෙන **සත්තික''**න්ති එකෙ. යස්මා පහරිතුකාමතාය පහරතො පුරිමෙන පාචිත්තියං, කෙවලං උච්චාරෙතුකාමතාය උග්ගිරණමත්තෙ කතෙ ඉමිනා පාචිත්තියං. ඉමිනා පන විරජ්ඣිත්වා පහාරො දින්නො, තස්මා නපහරිතුකාමතාය දින්නත්තා දුක්කටං. කිමිදං දුක්කටං පහාරපච්චයා, උදාහු උග්ගිරණපච්චයාති? පහාරපච්චයා එව දුක්කටං, පුරිමං උග්ගිරණපච්චයා පාචිත්තියන්ති සදුක්කටං පාචිත්තියං යුජ්ජති. පුරිමඤ්හි උග්ගිරණං, පච්ඡා පහාරො. න ච

පච්ඡිමං පහාරං නිස්සාය පුරිමං උග්ගිරණං අනාපත්තිවත්ථුකං භවිතුමරහතීති නො තක්කොති (වජිර. ටී. පාචිත්තිය 456) ආචරියො.

තලසත්තිකසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. සඤ්චිච්චසික්ඛාපදවණ්ණනා

පරො කුක්කුච්චං උප්පාදෙතු වා, මා වා, තං අප්පමාණං. **"කුක්කුච්චුපාදන"**න්ති තතියමඞ්ගං තස්ස අධිප්පායවසෙන වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං.

සඤ්චිච්චසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. උපස්සුතිසික්ඛාපදවණ්ණනා

උපස්සුතින්ති යථා උපකුජ්ඣං "සමීපකුජ්ඣ"න්ති වුච්චති, තථා උපස්සුති "සමීපස්සුතී"ති වෙදිතබ්බා. යත්ථ ඨිතො සුණාති, තං **ඨාන**න්ති අත්ථො. **සුතී**ති පනෙත්ථ පරෙසං වචනසද්දො ච. සො හි සුයාතීති **සුති** නාම. උපසුයාති වා එත්ථාති **උපස්සුති**. ඔකාසො හි **සුති** නාම. **ඉමෙසං සුත්වා**ති එත්ථ "වචන"න්ති පාඨසෙසො.

සමුට්ඨානාදීනි අතිතද්වයසදිසානීති න ගහෙතබ්බානි. **ථෙය්‍යසත්ථසමුට්ඨානං. සියා කිරියං** ගන්ත්වා සවනෙ. **සියා අකිරියං** ඨිතට්ඨානං ආගන්ත්වා වදන්තානං අජානාපනවසෙන සමුට්ඨානතො. **"සඤ්ඤාවිමොක්ඛං, සචිත්තකං, ලොකවජ්ජං, කායකම්මං, වචීකම්මං, අකුසලචිත්තං, දුක්ඛවෙදන"**න්ති ලිඛිතං.

උපස්සුතිසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. කම්මපටිබාහනසික්ඛාපදවණ්ණනා

අප්පමත්තකවිස්සජ්ජනකෙන පන චීවරං කරොන්තස්ස සෙනාසනක්ඛන්ධකවණ්ණනායං (චූළව. 328) වුත්තප්පභෙදානි සූචිආදීනි අනපලොකෙත්වාපි දාතබ්බානි. තතො අතිරෙකං දෙන්තෙන අපලොකනකම්මං කාතබ්බං. එවං කතං පන අපලොකනං කම්මලක්ඛණමෙවාති අධිප්පායො. එවං සබ්බත්ථ **කම්මලක්ඛණං** වෙදිතබ්බං. ගාමසීමාවිහාරෙසු ඔසාරණාදීනි සඞ්ඝකම්මානියෙව න වට්ටන්ති. විස්සජ්ජියවෙභඞ්ගියානි පන වට්ටන්ති. "සඞ්ඝස්ස සන්තක"න්ති සාමඤ්ඤතො අවත්වා "ඉමස්මිං විහාරෙ සඞ්ඝස්ස සන්තක"න්ති අපලොකෙතබ්බන්ති ච, **"සමුට්ඨානාදීනි අදින්නාදානසදිසානි, ඉදං පන දුක්ඛවෙදන"**න්ති පාඨොති ච ලිඛිතං.

කම්මපටිබාහනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. ඡන්දංඅදත්වාගමනසික්ඛාපදවණ්ණනා

සන්නිපාතං අනාගන්ත්වා වෙ ඡන්දං න දෙති, අනාපත්තීති එකෙ. දුක්කටන්ති එකෙ ධම්මකම්මන්තරායකරණාධිප්පායත්තා.

ඡන්දංඅදත්වාගමනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

11. දුබ්බලසික්ඛාපදවණ්ණනා

අකප්පියෙන වාති සුවණ්ණරජතමයමඤ්චාදිනා. **කප්පියමඤ්චො සම්පටිච්ඡිතබ්බොති** ''සඞ්ඝස්ස දෙමා''ති දින්නං සන්ධාය වුත්තං, තෙහි පන ''විහාරස්ස දෙමා''ති වුත්තෙ සුවණ්ණරජතමයාදිඅකප්පියමඤ්චාපි සම්පටිච්ඡිතබ්බාති ච, ''අරඤ්ජරො බහුඋදකගණ්හනකො''ති ච, **''සඞ්ඝිකපඅභොගෙන** වාති සචෙ ආරාමිකාදයො පටිසාමෙත්වා පටිදෙන්ති, පරිභුඤ්ජිතුං වට්ටතී''ති ච, ''කංසලොහාදිභාජනං සඞ්ඝස්ස දින්නම්පි පාරිහාරියං න වට්ටතී''ති (චූළව. අට්ඨ. 321) **සමන්තපාසාදිකායං** වුත්තත්තා අත්තනො හත්ථෙන ගහෙත්වා පටිසාමිතුං න ලභතීති ච, ''වෙධකො කායබන්ධනස්සාති වදන්ති''ති ච, ''හිඞ්ගු හිඞ්ගුලිහරිතාලමනොසිලා අඤ්ජනානී''ති පාඨොති ච, ''දාරුමයො වා...පෙ.... අපාදකොපි සමුග්ගො''ති පාඨොති ච, **''දාරුමයො තුම්බොති** දාරුමයො උදකතුම්බො''ති ච, ''ථම්භතුලාසොපානඵලකාදීසූ''ති ච ලිඛිතං.

දුබ්බලසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

12. පරිණාමනසික්ඛාපදවණ්ණනා

එකො භික්ඛු උක්ඛිත්තකස්ස දාතුකාමො හොති, තස්ස දානං නිවාරෙත්වා අඤ්ඤස්ස දාපෙති, අනාපත්ති. තථා සද්ධාදෙය්‍යවිනිපාතනං කරොන්තස්ස දාපෙති, අත්තනො නිස්සිතකා ඉත්ථන්නාමස්ස පත්තං දාතුකාමා ආපුච්ඡන්ති, ''විසභාගො එසො, සභාගස්ස දෙහී''ති වදති. අනාපත්ති අත්තනො භාරභූතත්තා. තස්ස පන දාතුකාමං අඤ්ඤස්ස දාපෙති, ආපත්ති එව. සබ්බත්ථ ආපුච්ඡිත්වා දාතුකාමං යථාසුඛං විචාරෙතුං ලභති.

පරිණාමනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සහධම්මිකවග්ගො අට්ඨමො.

9. රතනවග්ගො

1. අන්තෙපුරසික්ඛාපදවණ්ණනා

අසයනිසරෙති පරික්ඛිත්තස්ස බහිභූතෙසු රුක්ඛමූලාදීසු. ''සචෙ ඛත්තියොව හොති, නාභිසිත්තො, අභිසිත්තොව හොති, න ඛත්තියො, රක්ඛතී''ති ආචරියො ''ඛත්තියතා, අභිසිත්තතා''ති ආපත්තියා අඞ්ගභාවෙන

වුත්තත්තා. **සමුට්ඨානාදීනි පඨමකථිනසදිසානි, ඉදං පන කිරියාකිරිය''**න්ති පාඨො.

අන්තෙපුරසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. රතනසික්ඛාපදවණ්ණනා

සබ්බොපි කථාමග්ගො **භණ්ඩාගාරිකසීසෙන** නික්ඛිපනං, ගොපනඤ්ච පටික්ඛිපිත්වා පවත්තො.

රතනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. විකාලගාමප්පවෙසනසික්ඛාපදවණ්ණනා

''සන්තං භික්ඛු''න්ති ච **''අනාපුච්ඡා''ති** ච **''තථාරූපා අච්චායිකාති ච ඉමාති එත්ථ තිස්සො''**ති පාඨො. **''සමුට්ඨානාදීනි කථිනසදිසානි, ඉදං පන කිරියාකිරිය''**න්ති පාඨො.

විකාලගාමප්පවෙසනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. සූචිඝරසික්ඛාපදවණ්ණනා

තං අස්සාති තං භෙදනකං අස්ස පාචිත්තියස්ස අත්ථීති පඨමං භෙදනං කත්වා පච්ඡා දෙසෙතබ්බත්තා. එස නයො ඉතරෙසුපි. **වාසිජටෙති** වාසිදණ්ඩකෙ.

සූචිඝරසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. මඤ්චපීඨසික්ඛාපදවණ්ණනා

අට්ඨඞ්ගුලපාදකන්ති භාවනපුංසකං. තුලාසඞ්ඛාතෙ ඨපනමෙව අට්ටකරණං.

මඤ්චපීඨසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. තූලොනද්ධසික්ඛාපදවණ්ණනා

කිඤ්චාපි පටිලාභෙයෙව පාචිත්තියං විය දිස්සති, පරිභොගෙ එව පන ආපත්ති දට්ඨබ්බා. ''අඤ්ඤෙන කතං පටිලභිත්වා පරිභුඤ්ජති, ආපත්ති දුක්කටස්සා''ති (පාචි. 529) වචනං එත්ථ සාධකං.

තූලොනද්ධසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. නිසීදනසික්ඛාපදවණ්ණනා

කිඤ්චාපි නිසීදනස්ස ජාති න දිස්සති එත්ථ, තථාපි චීවරක්ඛන්ධකෙ අනුඤ්ඤාතත්තා, ''නව චීවරානි අධිට්ඨාතබ්බානී''ති එත්ථ ච

පරියාපන්නත්තා චීවරජාති එවස්ස ජාතීති වෙදිතබ්බං. ''ලාභෙ සදසං, අලාභෙ අදසම්පි වට්ටතී''ති එකෙ, තං න යුත්තං ''නිසීදනං නාම සදසං වුච්චතී''ති (පාචි. 531-532) තස්ස සණ්ඨානනියමනතො.

නිසීදනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

රතනවග්ගො නවමො.

සුද්ධපාචිත්තියවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

පාටිදෙසනීයකණ්ඩං

1. පඨමපාටිදෙසනීයසික්ඛාපදවණ්ණනා

යාමකාලිකාදීසු ආහාරත්ථාය එව දුක්කටං. තම්පි ආමිසෙන අසම්භින්නරසෙ, සම්භින්නෙ පන එකරසෙ පාටිදෙසනීයමෙව.

පඨමපාටිදෙසනීයසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. දුතියපාටිදෙසනීයසික්ඛාපදවණ්ණනා

''සමුට්ඨානාදීනි කඨිනසදිසානි, ඉදං පන කිරියාකිරිය''න්ති පාඨො.

දුතියපාටිදෙසනීයසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. චතුත්ථපාටිදෙසනීයසික්ඛාපදවණ්ණනා

ආරාමෙ වා ආරාමූපචාරෙ වා පටිග්ගහෙත්වා අජ්ඣොහරන්තස්සාති ආරාමෙ වා ආරාමූපචාරෙ වා පටිග්ගහෙත්වා ආරාමෙ වා ආරාමූපචාරෙ වා අජ්ඣොහරන්තස්සාති අත්ථො.

බහාරාමෙ පටිග්ගහිතං අජ්ඣාරාමෙ භුඤ්ජන්තස්ස අනාපත්ති. අඞ්ගෙසු ච ''අජ්ඣාරාමෙ වා ආරාමූපචාරෙ වා පටිග්ගහණ''න්ති ගහෙතබ්බං. අජ්ඣාරාමෙ හි දස්සිතෙ ආරාමූපචාරං දස්සිතමෙවාති. **''සමුට්ඨානාදීනි කඨිනසදිසානි, ඉදං පන කිරියාකිරිය''**න්ති පාඨො.

චතුත්ථපාටිදෙසනීයසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

පාටිදෙසනීයවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සෙඛියකණ්ඩං

සෙඛියෙසු සතිපි වීතික්කමෙ අනාදරියාපෙක්ඛස්සෙව ආපත්තීති දස්සනත්ථං කාරකො න වුත්තො. අයඤ්හි විනයධම්මතා, යදිදං සාපෙක්ඛෙ කාරකනිද්දෙසො, සො වුත්තනියමෙ විධි, භුම්මකරණඤ්ච. අට්ඨඞ්ගුලාධිකම්පි ඔතාරෙත්වා නිවාසෙතුං වට්ටති. තතො පරං ඔතාරෙන්තස්ස දුක්කටන්ති **මහාඅට්ඨකථායං** වුත්තං. **ආරාමෙ** **වාති** බුද්ධුපට්ඨානාදිකාලෙ. **පාරුපිතබ්බන්ති** උත්තරාසඞ්ගකිච්චවසෙන වුත්තං.

ථත්වාති එත්ථ ගච්ඡන්තොපි පරිස්සයාභාවං ඔලොකෙතුං ලභතියෙවාති (වජිර. ටී. පාචිත්තිය 582) ලිඛිතං. යථා වාසූපගතස්ස අන්තරඝරෙ කායං විවරිත්වා නිසීදිතුං වට්ටති, තථා තස්ස සන්තිකෙ ගන්තුකාමස්සපි කායබන්ධනං අබන්ධිත්වා සඞ්ඝාටිං අපාරුපිත්වා ගාමප්පවෙසනමනාරොචෙත්වා යථාකාමං ගන්තුං වට්ටති. තස්මා අද්ධානමග්ගගමනකාලෙ එකො භික්ඛු ගාමප්පවෙසනවත්තං පූරෙත්වා ගාමං පවිසිත්වා එකං ආවසථං පුරතොව ඨිතං පත්වා පරික්ඛාරං ඨපෙත්වා වාසූපගතො ච හොති, ඉතරෙහි තස්ස සන්තිකං යථාසුඛං ගන්තුං වට්ටති. කො පන වාදො චතුහපඤ්චාහං වාසමධිට්ඨාය වසිතභික්ඛූනං සන්තිකං ගන්තුඤ්ච වාසූපගතානං සන්තිකං ගන්තුඤ්ච වට්ටතීති. බුද්ධපූජම්පි යථාසුඛං ගන්තුං වට්ටති. වුත්තම්පි චෙතං අට්ඨකථායං ''අනාපත්ති කාරණං පටිච්ච තහං තහං ඔලොකෙතී''ති. තත්ථ **කාරණං** නාම ආමිසපූජාති වෙදිතබ්බාති ලිඛිතං.

ඡබ්බීසතිසාරුප්පවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

යස්මා ''සමතිත්තිකො පිණ්ඩපාතො පටිග්ගහෙතබ්බො''ති (පාචි. 602-603) වචනං පිණ්ඩපාතො සමපුණ්ණො පටිග්ගහෙතබ්බොති දීපෙති, තස්මා අත්තනො හත්ථගතෙ පත්තෙ පිණ්ඩපාතො දියාමානො ථූපිකතොපි චෙ හොති, වට්ටතීති දීපිතො හොති. සූපොදනවිඤ්ඤත්තියං මුඛෙ පක්ඛිපිත්වා විප්පටිසාරෙ උප්පන්නෙ පුන උග්ගිරිතුකාමස්සාපි සහසා චෙ පවිසති, එත්ථ **අසඤ්චිච්ච භුඤ්ජති** නාම. විඤ්ඤත්තිකතඤ්ච අකතඤ්ච එකස්මිං ඨානෙ ඨිතං සහසා අනුපධාරෙත්වා ගහෙත්වා භුඤ්ජති, **අස්සතියා භුඤ්ජති** නාම.

> සයං යානගතො හුත්වා, යථා **යානගතස්ස** වෙ;
> අලං වත්ථුං තථා නාලං, සඡත්තො **ඡත්තපාණිනො**.

''සූපොදනවිඤ්ඤත්තිසික්ඛාපදං ථෙය්‍යසත්ථසමුට්ඨානං, කිරියං, සඤ්ඤාවිමොක්ඛං, සචිත්තකං, ලොකවජ්ජං, කායකම්මං, වචීකම්මං, අකුසලචිත්තං, දුක්ඛවෙදන''න්ති පාඨො.

සෙඛියවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

භික්ඛුපාතිමොක්ඛවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

නමො තස්ස භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස

භික්ඛුනීපාතිමොක්ඛවණ්ණනා

පාරාජිකකණ්ඩං

අභිලාපමත්තමෙවාති එත්ථ දහරවසෙන ‘‘භන්තෙ’’ති ච වුඩ්ඪවසෙන ‘‘ආවුසො’’ති ච තත්ථ දුවිධො අභිලාපො, ඉධ පන වුඩ්ඪදහරානං ‘‘අය්‍යා’’ති එකමෙව.

කායසංසග්ගෙ වුත්තනයෙනාති එත්ථ තබ්බහුලනයෙන කිරියසමුට්ඨානතා වුත්තා. ‘‘කායසංසග්ගං සමාපජ්ජෙය්‍යා’’ති අවත්වා පන ‘‘සාදියෙය්‍යා’’ති වුත්තත්තා අකිරියතොපි සමුට්ඨාතීති වෙදිතබ්බං. යථා චෙත්ථ, එවං හෙට්ඨා ‘‘මනුස්සිත්ථියා තයො මග්ගෙ මෙථුනං ධම්මං පටිසෙවන්තස්ස ආපත්ති පාරාජිකස්සා’’තිආදිනා (පාරා. 56) නයෙන කිරියසමුට්ඨානතං වත්වා තදනන්තරං ‘‘භික්ඛුපච්චත්ථිකා මනුස්සිත්ථිං භික්ඛුස්ස සන්තිකං ආනෙත්වා වච්චමග්ගෙන අඞ්ගජාතං අභිනිසීදෙන්ති, සො චෙ පවෙසනං සාදියතී’’තිආදිනා (පාරා. 58) නයෙන අකිරියසමුට්ඨානස්සපි වුත්තත්තා පඨමපාරාජිකායපි තබ්බහුලනයෙනෙව කිරියසමුට්ඨානතා වෙදිතබ්බා. න හි පවෙසනසාදියනාදිම්හි කිරියසමුට්ඨානතා දිස්සති.

අඞ්ගජාතචලනඤ්චෙත්ථ න සාරතො දට්ඨබ්බං ‘‘සො චෙ පවෙසනං න සාදියති, පවිට්ඨං න සාදියති, ඨිතං න සාදියති, උද්ධරණං සාදියති, ආපත්ති පාරාජිකස්සා’’ති (පාරා. 58) එත්ථ ඨිතනසාදියනෙ පකතියාපි පරිපුණ්ණචලනත්තා. සාදියනපච්චයා පටිසෙවනචලනඤ්චෙත්ථ න දිස්සතෙවාති තබ්බහුලනයෙනෙව කිරියසමුට්ඨානතා ගහෙතබ්බා.

අපිච භික්ඛුනියාපි පඨමපාරාජිකෙ තස්ස සාදියනස්ස සරූපෙන වුත්තත්තා තදනුරූපවසෙන විභඞ්ගනයමනොලොකෙත්වා ‘‘කිරියසමුට්ඨාන’’මිච්චෙව වුත්තං. යථා චෙතෙසු තබ්බහුලනයෙන කිරියසමුට්ඨානතා වුත්තා, තථා සුරාදීනං අකුසලෙනෙව පාතබ්බතා. ඉතරථා ‘‘යං අකුසලෙනෙව ආපජ්ජති, අයං ලොකවජ්ජා, සෙසා පණ්ණත්තිවජ්ජා’’ති වුත්තෙ ලොකවජ්ජපණ්ණත්තිවජ්ජානං නියමලක්ඛණසිද්ධි හොති, තථා තං අවත්වා ‘‘යස්සා සචිත්තකපක්ඛෙ චිත්තං අකුසලමෙව හොති, අයං ලොකවජ්ජා, සෙසා පණ්ණත්තිවජ්ජා’’ති (කඞ්ඛා. අට්ඨ. පඨමපාරාජිකවණ්ණනා) වුත්තෙ ලොකවජ්ජවචනං නිරත්ථකං සියා වත්ථුඅජානනපක්ඛෙපි අකුසලෙනෙව පාතබ්බත්තා. යස්මා තත්ථ සුරාපානවීතික්කමස්ස අකුසලචිත්තුප්පාදො නත්ථි, තස්මා **ඛන්ධකට්ඨකථායං** ‘‘මජ්ජපානෙ පන භික්ඛුනො අජානිත්වාපි බීජතො පට්ඨාය මජ්ජං පිවන්තස්ස පාචිත්තියං. සාමණෙරො ජානිත්වාව පිවන්තො

සීලභෙදං ආපජ්ජති, න අජානිත්වා''ති (මහාව. අට්ඨ. 108) වුත්තං, න වුත්තං ''වත්ථුඅජානනපක්ඛෙ පාණාතිපාතාදීනං සිද්ධිකරඅකුසලචිත්තුප්පාදසදිසෙ චිත්තුප්පාදෙ සතිපි සාමණෙරො සීලභෙදං නාපජ්ජතී''ති. අභිනිවෙසවචනං පාණාතිපාතාදීහි සමානගතිකත්තා සාමණෙරානං සුරාපානස්ස. ''සුරාමෙරයිමෙ''ති වත්ථුං ජානිත්වා පාතබ්බතාදිවසෙන වීතික්කමන්තස්ස අකුසලස්ස අසම්භවො නත්ථි. තෙන වුත්තං ''යස්සා සචිත්තකපක්ඛෙ''තිආදි.

කිඤ්චෙත්ථ – යුත්තිවචනෙන අරහන්තානං අප්පවිසනතො සචිත්තකාචිත්තකපක්ඛෙසු අකුසලනියමොති චෙ? න, ධම්මතාවසෙන සෙක්ඛානම්පි අප්පවිසනතො. අචිත්තකපක්ඛෙ අකුසලනියමාභාවදස්සනත්ථං සුපන්තස්ස මුඛෙ පක්ඛිත්තජලබින්දුම්ව සුරාබින්දුආදයො උදාහරිතබ්බා. තබ්බහුලනයෙන හි අත්ථෙ ගහිතෙ පුබ්බෙනාපරං අට්ඨකථාය සමෙති සද්ධිං පාළියා චාති. ආචරියාපි සුරාපානෙ අකුසලනියමාභාවමෙව වදන්ති. එකච්චෙ පන කිරියසමුට්ඨානතා පනස්ස තබ්බහුලනයමෙව, න පඨමපාරාජිකෙ. කථං? කායසංසග්ගසික්ඛාපදං පඨමපාරාජිකසමුට්ඨානං. එත්ථ භික්ඛුස්ස ච භික්ඛුනියා ච කායසංසග්ගභාවෙ සති භික්ඛුනී කායඞ්ගං අචොපයමානාපි චිත්තෙනෙව අධිවාසෙති, ආපජ්ජති, න එවං භික්ඛු. භික්ඛු පන චොපයමානොව ආපජ්ජති, එවමෙව පඨමපාරාජිකෙපි චොපනෙ සති එව ආපජ්ජති, නාසති. **පවෙසනං සාදියතීති** එත්ථ පවෙසනසාදියනං නාම සෙවනචිත්තුප්පාදනං, මග්ගෙන වා මග්ගප්පටිපන්නම්පි ඉච්ඡන්ති. තස්සාපි කායචලනං එකන්තං අත්ථි එව. එවං සන්තෙපි වීමංසිත්වා ගහෙතබ්බන්ති වදන්තීති ලිඛිතං

පාරාජිකවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සඞ්ඝාදිසෙසකණ්ඩං

1. උස්සයවාදිකාසික්ඛාපදවණ්ණනා

භික්ඛුනීනං සඞ්ඝාදිසෙසං පත්වා වුට්ඨානවිධයො සන්දස්සනත්ථං **''අයං භික්ඛුනී…පෙ…. ආපන්නා''**ති පුග්ගලනියමං කත්වා පාරාජිකතො අධිප්පායන්ති **''නිස්සාරණීයං සඞ්ඝාදිසෙස''**න්ති ආපත්තිනාමග්ගහණඤ්ච කතං. **''සමුට්ඨානාදීනි පඨමකථිනසදිසානි, ඉදං පන කිරියමෙවා''**ති පාඨො.

උස්සයවාදිකාසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. චොරිවුට්ඨාපිකාසික්ඛාපදවණ්ණනා

කත්ථචි අගන්ත්වා නිසින්නට්ඨානෙ එව නිසීදිත්වා කරොන්තියා **වාචාචිත්තතො,** ඛණ්ඩසීමාදිගතාය **කායවාචාචිත්තතො.**

චොරිවුට්ඨාපිකාසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. එකගාමන්තරගමනසික්ඛාපදවණ්ණනා

“ආභොගං විනා”ති වුත්තත්තා ආභොගෙ සති අනාපත්ති, ඉමස්මිං පන සික්ඛාපදෙ **සමන්තපාසාදිකායං** උපචාරාතික්කමෙ ආපත්ති වුත්තා, ඉධ ඔක්කමෙ. ද්වීසුපි වුත්තං අත්ථතො එකමෙව ගාමන්තරගමනසඞ්ඝාදිසෙසං උපචාරස්ස සන්ධාය වුත්තත්තා. ගණම්හා ඔහීයනස්ස විරොධො. “අරඤ්ඤෙ”ති ඉදං අත්ථවසෙන වුත්තං, ගාමන්තරෙපි හොති එව.

සික්ඛාපදා බුද්ධවරෙන වණ්ණිතාති ගාථාය වසෙන, අට්ඨකථායම්පි ගාමන්තරපරියාපන්නං නදිපාරන්ති වුත්තං.

එකගාමන්තරගමනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

“ඡාදනපච්චයා පන දුක්කටං ආපජ්ජතී”ති ඉදං –

“ආපජ්ජති ගරුකං සාවසෙසං;
ඡාදෙති අනාදරියං පටිච්ච;
න භික්ඛුනී නො ච ඵුසෙය්‍ය වජ්ජං;
පඤ්හාමෙසා කුසලෙහි චින්තිතා”ති. (පරි. 481) –

ඉමාය විරුජ්ඣති. තස්මා පමාදලෙඛා විය දිස්සතීති ගවෙසිතබ්බො එත්ථ අත්ථො. භික්ඛූනං මානත්තකථායං “පරික්ඛිත්තස්ස විහාරස්ස පරික්ඛෙපතො, අපරික්ඛිත්තස්ස පරික්ඛෙපාරහට්ඨානතො ද්වෙ ලෙඩ්ඩුපාතෙ අතික්කමිත්වා”ති (කඞ්ඛා. අට්ඨ. නිගමනවණ්ණනා) වුත්තං, ඉධ පන **“ගාමූපචාරතො ච භික්ඛූනං විහාරූපචාරතො ච ද්වෙ ලෙඩ්ඩුපාතෙ”**තිආදි වුත්තං. තත්‍ර භික්ඛූනං වුත්තප්පකාරප්පදෙසං අතික්කමිත්වා ගාමෙපි තං කම්මං කාතුං වට්ටති, භික්ඛුනීනං පන ගාමෙ න වට්ටති. තස්මා එවං වුත්තන්ති එකෙ. අපරෙ පන භික්ඛූනම්පි ගාමෙ න වට්ටති. භික්ඛුවිහාරො නාම පුබ්බෙ එව ගාමූපචාරං අතික්කමිත්වා ඨිතො, තස්මා ගාමං අවත්වා විහාරූපචාරමෙව හෙට්ඨා වුත්තං. භික්ඛුනීනං විහාරො ගාමෙ එව වට්ටති, න බහි, තස්මා ගාමූපචාරඤ්ච විහාරූපචාරඤ්ච උභයමෙවෙත්ථ දස්සිතං. තස්මා උභයත්ථාපි අත්ථතො නානාත්තං නත්ථීති වදන්ති. යං යුජ්ජති, තං ගහෙතබ්බං.

සඞ්ඝාදිසෙසවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

නිස්සග්ගියකණ්ඩං

දුතියෙ ඉධ භාජාපිතාය ලද්ධචීවරං නිස්සග්ගියං හොති, තං විනයකම්මං කත්වාපි අත්තනා න ලබ්භති.

තතියෙ **"සමුට්ඨානාදීනි අදින්නාදානසදිසානි, ඉදං පන දුක්ඛවෙදන"**න්ති පාඨො.

චතුත්ථෙ පඨමං විඤ්ඤත්තං අලභිත්වා අඤ්ඤං තතො ඌනතරම්පි ලභෙය්‍ය, නිස්සග්ගියමෙව අඞ්ගසම්පත්තිතො.

නිස්සග්ගියවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

පාචිත්තියකණ්ඩං

1. පඨමවග්ගවණ්ණනා

පඨමෙ හරිතපත්තවණ්ණො **හරිතකො. චාපලසුණං** අමිඤ්ජකො. අඞ්කුරමත්තමෙව හි තස්ස හොති. **පලණ්ඩුකාදයො** සභාවෙනෙව වට්ටන්ති. **සූපසම්පාකාදී** විනාපි අන්තමසො යාගුභත්තෙපි පක්ඛිපිතුං වට්ටතීති ලිඛිතං, "භික්ඛුනියාපි ගිලානාය පුරෙභත්තමෙව ලසුණං කප්පති, න අගිලානායා"ති අභයගිරීනං උග්ගහොති.

දුතියෙ ආබාධපච්චයා භික්ඛුනිසඞ්ඝං ආපුච්ඡිත්වා සංහරාපෙතුං වට්ටති, භික්ඛුස්ස එත්ථ ච ලසුණෙ ච දුක්කටං.

සත්තමෙ **"සමුට්ඨානාදීනි අද්ධානමග්ගසික්ඛාපදසදිසානී"**ති පාඨො.

නවමෙ **කුට්ටො** නාම සරකුට්ටො. **පාකාරො** නාම පරික්ඛෙපපාකාරො.

ඡඩ්ඩිතඛෙත්තෙති පුරාණඛෙත්තෙ. සඞ්ඝසන්තකෙ භික්ඛුස්ස ඡඩ්ඩෙතුං වට්ටති සඞ්ඝපරියාපන්නත්තා. භික්ඛුනීනම්පි සඞ්ඝසන්තකෙ භික්ඛුසඞ්ඝසන්තකෙ වුත්තනයෙනෙව වට්ටති. එවං සන්තෙපි සාරුප්පවසෙන කාතබ්බන්ති ලිඛිතං.

දසමෙ **"සයං තානි වත්ථූනි කරොන්තියා"**තිආදි ඉධ සික්ඛාපදෙ නත්ථි. කස්මා? එළකලොමසමුට්ඨානත්තා. යදි එවං කස්මා වුත්තන්ති චෙ? සුත්තානුලොමමහාපදෙසතො. යදි නච්චාදීනි පස්සිතුං වා සුණිතුං වා න ලභති, පගෙව අත්තනා කාතුන්ති නයතො ලබ්භමානත්තා වුත්තං. ඉතරථා මහාපදෙසා නිරත්ථකා සියුං. "එවං අඤ්ඤත්ථපි නයො නෙතබ්බො. සමුට්ඨානම්පි ඉධ වුත්තමෙව අග්ගහෙත්වා ඡසමුට්ඨානවසෙන ගහෙතබ්බ"න්ති ආචරියා. ඉධ වුත්තං සමුට්ඨානං නාම මූලභූතස්ස අන්තරා වුත්තාපත්තියා, තස්මා එළකලොමසමුට්ඨානමෙවාති අපරෙ. **ආරාමෙ ඨත්වාති** න කෙවලං ඨත්වා, තතො ගන්ත්වා පන සබ්බිරියාපථෙහිපි ලභති. **ආරාමෙ ඨිතාති** පන ආරාමපරියාපන්නාති අත්ථො. ඉතරථා නිසින්නාපි න ලභෙය්‍යාති.

පඨමවග්ගවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. දුතියවග්ගවණ්ණනා

පඤ්චමෙ උපචාරො ද්වාදසහත්ථො. **''සමුට්ඨානාදීනි කඨිනසදිසානි, ඉදං පන කිරියාකිරිය''**න්ති පාඨො.

සත්තමෙ **ධුවපඤ්ඤත්තෙති** භික්ඛුනීනං අත්ථාය. **කුලානීති** කුලඝරානි.

දුතියවග්ගවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. තතියවග්ගවණ්ණනා

චතුත්ථෙ සඞ්ඝාටිආදිවසෙන අධිට්ඨිතානං **සඞ්ඝාටිචාරං.**

පඤ්චමෙ **''ඉදං පන කිරියාකිරිය''**න්ති පාඨො.

ඡට්ඨෙ **අඤ්ඤස්මිං පරික්ඛාරෙ දුක්කටන්ති** ථාලකාදීනං වා සප්පිතෙලාදීනං වා අඤ්ඤතරස්මිං.

තතියවග්ගවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. චතුත්ථවග්ගවණ්ණනා

ඡට්ඨෙ සංසට්ඨවිහාරසික්ඛාපදෙ **''සෙසමෙත්ථ පඨමඅරිට්ඨසික්ඛාපදෙ වුත්තවිනිච්ඡයසදිසමෙවා''**ති පාඨො.

චතුත්ථවග්ගවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. පඤ්චමවග්ගවණ්ණනා

''චිත්තාගාරං නාම යත්ථ කත්ථචි මනුස්සානං කීළිතුං රමිතුං කතං හොතී''තිආදිනා (පාචි. 979) පාළියං වුත්තත්තා චිත්තාගාරාදීනි සබ්බෙසං අත්ථාය කතානි, න රඤ්ඤො එව.

සත්තමෙ එතෙන නිස්සජ්ජිතුං කප්පියං වුත්තං. ''නිස්සජ්ජිත්වා පරිභුඤ්ජතී''ති (පාචි. 1007) පාළි ච අත්ථි. **''සමුට්ඨානාදීනි කඨිනසදිසානි, ඉදං පන කිරියාකිරිය''**න්ති පාඨො. අට්ඨමෙපි එසොව පාඨො.

පඤ්චමවග්ගවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. ඡට්ඨවග්ගවණ්ණනා

දසමෙ **''සමුට්ඨානාදීනි කඨිනසදිසානි, ඉදං පන කිරියාකිරිය''**න්ති පාඨො.

ඡට්ඨවග්ගවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. අට්ඨමවග්ගවණ්ණනා

පඨමදුතියතතියෙසු **"ගිහිගතා"ති වා "කුමාරිභූතා"ති වා න වත්තබ්බා.** වදන්ති චෙ, කම්මං කුප්පති.

එකාදසමෙ **ඡන්දං අවිස්සජ්ජෙත්වාති** "යථාසුඛ"න්ති අවත්වා. එත්ථ පන අයං විනිච්ඡයො – "පාරිවාසිකඡන්දදානෙනා"ති ඉදං උද්ධරිත්වා "වුට්ඨිතාය පරිසායා"ති (පාචි. 1168) පදභාජනං වුත්තං. එතස්ස පන **සමන්තපාසාදිකායං** "වුට්ඨිතාය පරිසායාති ඡන්දං විස්සජ්ජෙත්වා කායෙන වා වාචාය වා ඡන්දවිස්සජ්ජනමත්තෙන වා වුට්ඨිතාය"ති (පාචි. අට්ඨ. 1167) වුත්තං. ඉධ ඡන්දස්ස පන අවිස්සට්ඨත්තා කම්මං කාතුං වට්ටතීති වුත්තං. තස්මා ඡන්දං අවිස්සජ්ජෙත්වාව ද්වාදසහත්ථපාසෙ විහරිත්වා පුන සන්නිපාතකරණඤ්ච වට්ටතීති ලිඛිතං.

අට්ඨමවග්ගවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. නවමවග්ගවණ්ණනා

තතියෙ **"සෙසං වුත්තනයෙන වෙදිතබ්බං, ඉදං පන අකුසලචිත්ත"**න්ති පාඨො.

චතුත්ථෙ **වුත්තනයෙනාති** තතියෙ වුත්තනයෙන.

එකාදසමෙ **"සමුට්ඨානාදීනි කඨිනසදිසානි, ඉදං පන කිරියාකිරිය"**න්ති පාඨො.

ද්වාදසමෙ **"සමුට්ඨානාදීනි පදසොධම්මසදිසානි, ඉදං පන කිරියාකිරිය"**න්ති පාඨො.

තෙරසමෙ "සංකච්චිකං නාම අධක්ඛකං උබ්භනාභි, තස්සා පටිච්ඡාදනත්ථායා"ති (පාචි. 1226) පාළියං වුත්තත්තා ඉධාපි **"අධක්ඛකඋබ්භනාභිසඞ්ඛාතස්ස සරීරස්ස පටිච්ඡාදනත්ථ"**න්ති පාඨො. අපරික්ඛෙපෙ ආපත්තිපරිච්ඡෙදං සමන්තපාසාදිකවසෙන අග්ගහෙත්වා ඉධ වුත්තනයෙන ගහෙතබ්බන්ති ලිඛිතං.

නවමවග්ගවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සුද්ධපාචිත්තියවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සමුට්ඨානවිනිච්ඡයවණ්ණනා

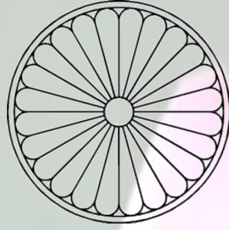
සමුට්ඨානානං විනිච්ඡයෙ පන ගිරග්ගසමජ්ජාදීනි ''අචිත්තකානි ලොකවජ්ජානී''ති වුත්තත්තා ''නච්ච''න්ති වා ''ගන්ධ''න්ති වා අජානිත්වාපි දස්සනෙන, විලිම්පනෙන වා ආපජ්ජනතො වත්ථුඅජානනචිත්තෙන **අචිත්තකානි**. ''නච්ච''න්ති වා ''ගන්ධ''න්ති වා ජානිත්වා පස්සන්තියා, විලිම්පන්තියා වා අකුසලත්තා එව **ලොකවජ්ජානි**. චොරිවුට්ඨාපනාදීනි **''චොරී''**තිආදිනා වත්ථුං ජානිත්වා කරණෙයෙව ආපජ්ජනත්තා **සචිත්තකානි**. උපසම්පදාදීනං එකන්තාකුසලචිත්තෙනෙව අකත්තබ්බත්තා **පණ්ණත්තිවජ්ජානි**. ''ඉධ සචිත්තකාචිත්තකතා පණ්ණත්තිජානනාජානනතාය අග්ගහෙත්වා වත්ථුජානනාජානනතාය ගහෙතබ්බ''න්ති ලිඛිතං. අධිප්පෙතත්තා සඞ්ඛෙපතො දස්සනාභාවා –

> අචිත්තකත්තං ද්විධා මතං, වත්ථුපණ්ණත්තිඅඤ්ඤාණා;
> වුත්තං ඤාණං ද්විධා ඉධ, සකනාමෙන අඤ්ඤාතං.
>
> පරනාමඤ්ච ජානනං, වත්ථුස්සෙකං බලක්කාරෙ;
> එකධා සමචාරිකෙ, තස්මිං තප්පටිබන්ධොති.
>
> පරනාමෙන ජානනං, ද්විධා මුත්තාදිකෙ එකං;
> එකං ලොමාදිකෙ මතන්ති, අයං භෙදො වෙදිතබ්බො.
>
> සෙසමෙත්ථ උත්තානං, අනුත්තානත්ථෙ වුත්තවිනිච්ඡයත්තා න උද්ධටන්ති;

සමුට්ඨානවිනිච්ඡයවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

භික්ඛුනීපාතිමොක්ඛවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

කඞ්ඛාවිතරණීපුරාණටීකා නිට්ඨිතා.

සබ්බදානං ධම්ම දානං ජිනාති,
සබ්බරසං ධම්ම රසං ජිනාති;
සබ්බරතිං ධම්ම රතිං ජිනාති
තණ්හක්ඛයො සබ්බදුක්ඛං ජිනාති

(ධම්මපදය තණ්හා වග්ගො)

ධම්මාරාමො ධම්මරතො - ධම්මං අනුවිචින්තයං;
ධම්මං අනුස්සරං භික්ඛු - සද්ධම්මා න පරිහායති.

(ධම්මපදය භික්ඛු වග්ගො)

ධම්මො පනෙසො සුගතප්පසත්ථො,
තරණීව සංසාර මහණ්ණවස්ස;
බ්‍රහ්මාසුරාදීහි නමස්සනීයෙසා,
රසො රසානං පරමො තිලොකෙ.

මහාගදො මච්චුජරා පහානො,
සබ්බීතිනාසාය විසෙසමන්තො;
සබ්බත්ථි දානෙන ච කප්පරුක්ඛො,
චින්තාමණී භද්දඝටොව ධම්මො.

ධම්මං විනා නත්ථි පිතාව මාතා,
තමෙව තාණං සරණං පතිට්ඨා;
තස්මා හි භො කිච්චමඤ්ඤදප්පහාය,
සුණාථ ධාරෙථ චරාථ ධම්මෙ.

(රසවාහිනී)

චිරං තිට්ඨතු ලොකස්මිං - සම්මා සම්බුද්ධ සාසනං!

ධර්ම දානය පිණිසයි.........